

Beschouwingen over de grondbelasting

<https://hdl.handle.net/1874/287746>

BESCHOUWINGEN

OVER

DE GRONDBELASTING.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

NA MAGTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Mr. J. A. FRUIN,

GEWOON HOOGLEREER IN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID,

MET TOESTEMMING VAN DEN ACADEMISCHEN SENAAAT

EN

VOLGENS BESLUIT DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN HET ROMEINSCHE EN HEDENDAAGSCHE REGT,

AAN DE UTRECHTSCHER HOOGESCHOOL,

DOOR

CLAUDE AUGUST CROMMELIN,

GEBOREN TE AMSTERDAM,

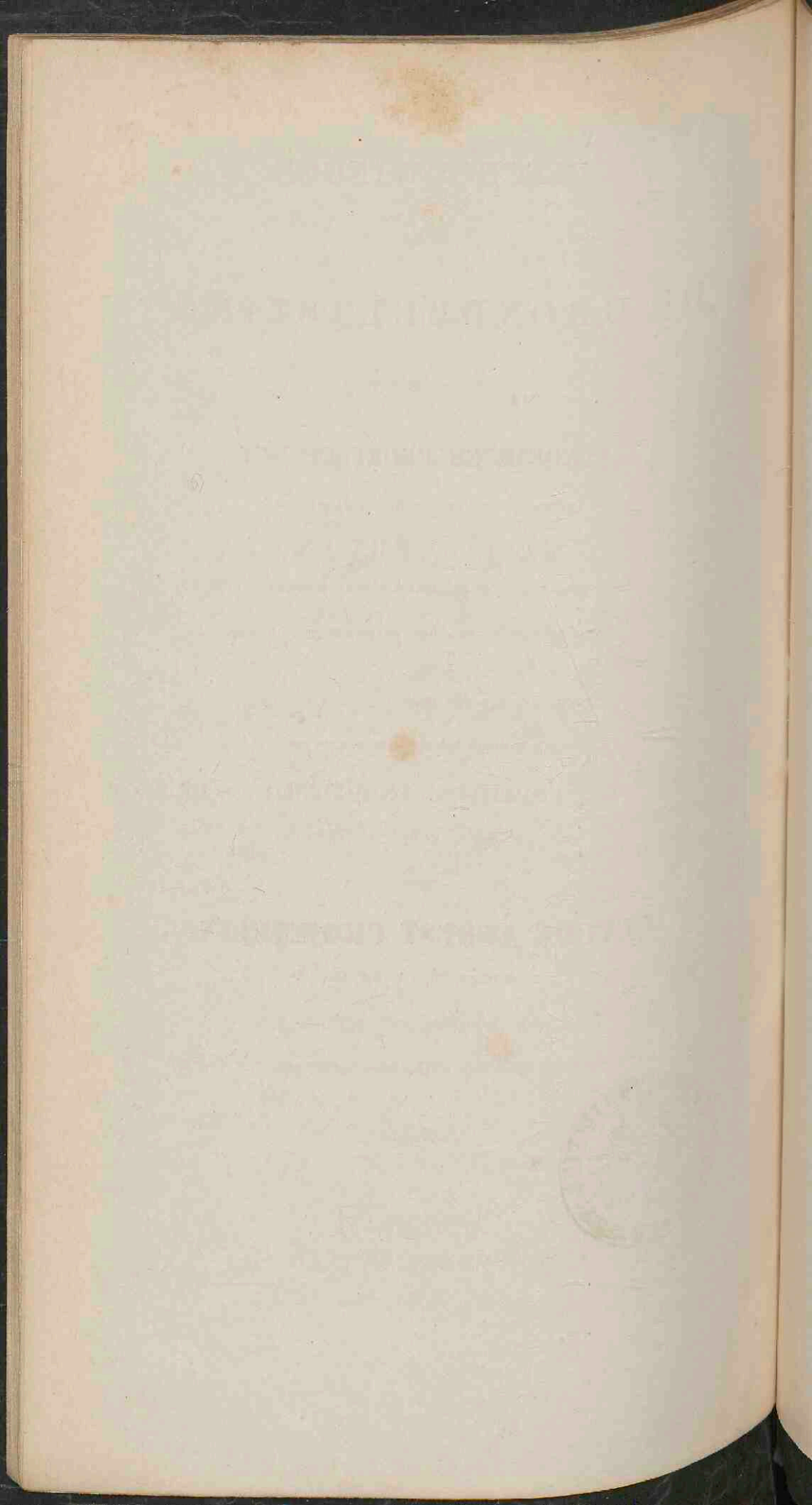
IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN

OP WOENSDAG 28 JUNI 1865, DES NAMIDDAGS TEN 1 URE.

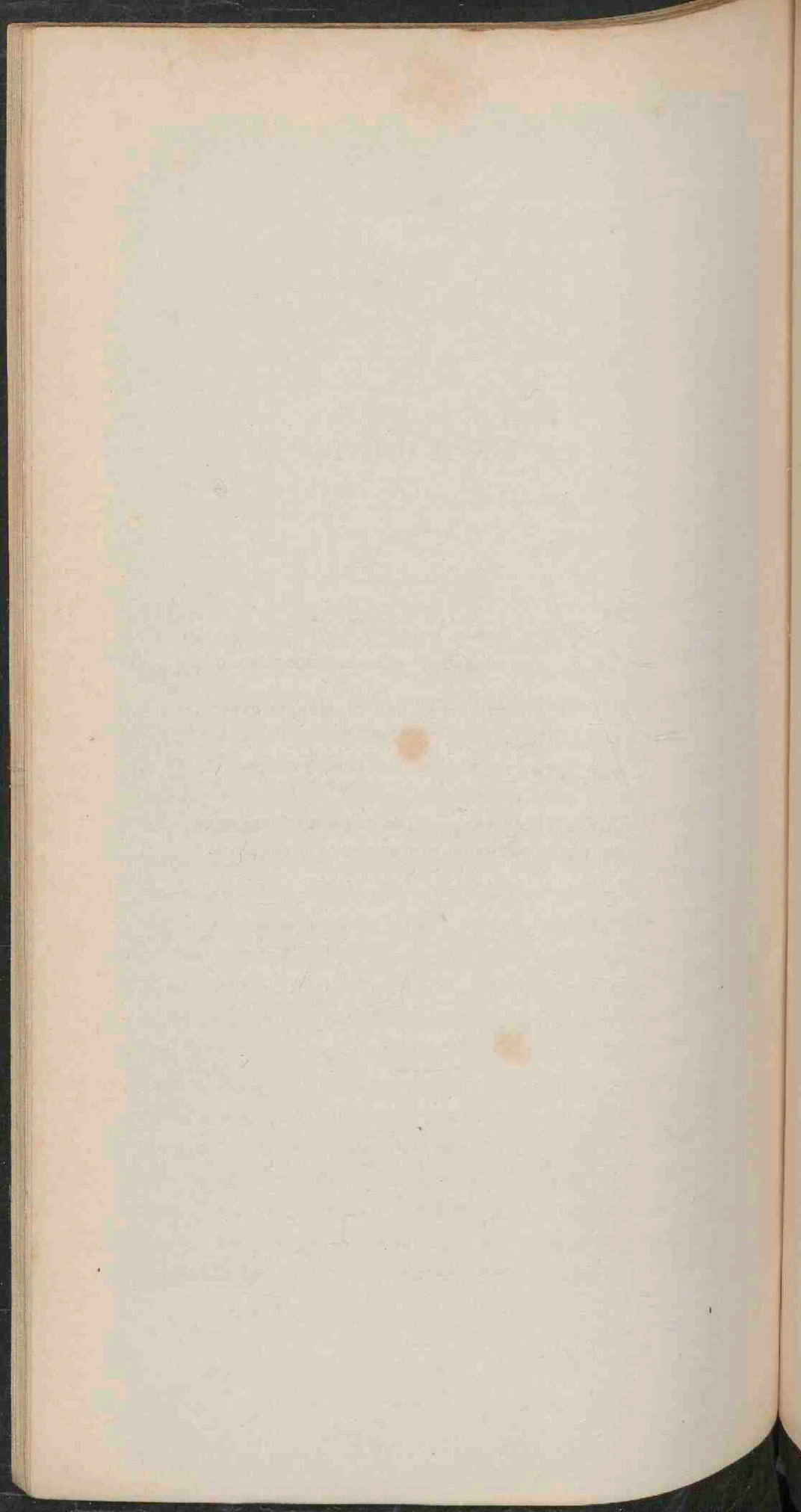
AMSTERDAM,
JOHANNES MÜLLER.

1865.

I N H O U D.

INLEIDING.....	pag.	1.
HOOFDSTUK I. HET VOORWERP DER GRONDBELASTING....	"	19.
HOOFDSTUK II. DE INRICHTING DER GRONDBELASTING.		
§ 1. In het algemeen.....	"	50.
§ 2. Nederland.....	"	81.
HOOFDSTUK III. DE VERHOUDING DER GRONDBELASTING TOT DE MEERDERE OPBRENGST VAN KUNSTMATIG VERBETERD LAND.....	"	116.

INLEIDING.

Bijna even oud als het begrip van *staat* is dat van *belasting*; zonder inkomsten toch is het bestaan van een staat ondenkbaar, en hoewel in de alleroudste tijden, vooral bij het voorheerschen van den patriarchalen regeeringsvorm, het persoonlijke vermogen van den vorst en de buit in den oorlog verworven zeker de eenige bronnen waren, waaruit alle uitgaven voor het gemeenschappelijk welzijn werden bestreden, zoo hebben toch zonder twijfel de eerste sporen van belasting zich reeds spoedig vertoond, nadat de verschillende stammen zich op enkele punten hadden nedergezet, door een begin van landbouw en nijverheid zich meer aan den bodem hadden gehecht, en zodoende de eerste staten waren ontstaan. Wel beschouwden nog aanvankelijk, vooral bij Oostersche toestanden, de souvereinen hunne onderdanen, en al wat zij bezaten, als hun eigendom, en kon dus kwalijk hetgeen zij van hunne eigene goederen hieven met den naam van belasting worden bestempeld, aldra echter erlangden sommige personen of klassen eene grootere mate van onafhankelijkheid, en werd ten hunnen opzichte het regt van eigendom meer en meer geëerbiedigd, zoodat de heffingen ten behoeve der vorsten ook meer en meer het

karakter van belastingen, d. i. van het vorderen van een deel van het privaatvermogen der burgers, ten behoeve van den staat, erlangden.

Aanvankelijk echter vertoonden zich die belastingen nog onder zeer verschillende vormen; wel trad bij de voortgaande ontwikkeling en beschaving der volkeren het denkbeeld allengskens meer op den voorgrond, dat een ieder, die de bescherming van den staat genoot, ook verplicht was tot de instandhouding van dien staat bij te dragen; doch men verlangde van elk slechts wat hij bij den bestaanden toestand der maatschappij, konde geven; deze moest persoonlijke diensten, vooral in den oorlog, praesteren, gene een deel van zijn vermogen in geld of in natura ten behoeve van den souverain, de verpersoonlijking van den staat, afstaan.

Eerst van lieverlede, maakten die persoonlijke diensten en praestatiën in natura plaats voor het opbrengen van geldsommen. Vele oorzaken werkten hiertoe mede; — zoo veranderde de verhouding van de lagere tot de hoogere klassen; de lijfeigenen kochten zich vrij tegen eenen jaarlijks op te brengen cijns; zij vereenigden zich in vlekken en dorpen, die tot steden aangroeiden, en de hulp en den bijstand der landheeren voor aanzienlijke sommen konden koopen, of wel zoo magtig werden, dat de souverainen reeds tevreden waren, zoo zij tegen het toestaan van belangrijke privilegiën subsidiën van haar konden verkrijgen; — in die steden ontstonden markten, waar de producten van den bodem langs betere wegen heen gevoerd en waar zij voor geld konden verkocht worden, zoodat ook in het verkeer geld algemeener werd; — de kruistogten droegen er veel toe bij, den middenstand te verheffen en het zwaartepunt van den staat van den adel tot de steden over te brengen, waar de bevolking van handel en nijverheid, en niet meer zoo als de ridders deden, van oorlog en roof

leefde; — in plaats van legers uit de edelen en hunne volgelingen zamengesteld en naar de behoefte van het oogenblik bijeengeroepen, begonnen de vorsten huurtroepen als staande legers te onderhouden; — men bouwde vloeten; — en terwijl dus aan den eenen kant de welvaart en de wensch even goed als de bekwaamheid om in geld te betalen van de zijde der belastingschuldigen toenamen, groeiden van den anderen kant de behoeften van de vorsten in niet mindere mate, en gevoelden zij vooral meer en meer hoe het bezit van gereed geld hen krachtig maakte en in staat stelde den dikwijls knellenden band van afhankelijkheid jegens hunne groote vasallen lossers te maken.

Toenemend belangrijk werd dan ook in de oogen der vorsten de kunst om zoo veel mogelijk aan belastingen te heffen en de staatsman die, door welke middelen ook, de grootste sommen in de schatkist wist te doen vloeijen, stond bij hen het hoogst aangeschreven; de opbrengst van eene belasting was hoofdzaak; op wien zij drukte of welken tak van nijverheid of van handel zij belemmerde, daarom bekommerde zich niemand; zelfs de kosten van invordering werden niet zwaar geteld, zoo er slechts eenig overschot aan te wijzen was; bijna geen voorwerp dan ook of het werd belast, geene handeling of zij bragt de voldoening van een of ander recognitieregt mede. Niet alleen in de middeleeuwen, ook nog later, zelfs in de tijden van de in vele opzigten zoo verlichte republiek der Vereenigde Nederlanden, was de toestand niet anders dan wij dien beschreven ¹.

¹ Tot de meest sprekende bewijzen van de wijsheid onzer vaderen in dit opzigt behooren zeker wel het bekende "Recreatie- of Divertissement-geld, Plijster- en Morgendrank-geld, en zulks ten bedrage van eenen halven stuiver, te betalen door degenen die vóór twaalf ure in herbergen of koffijhuizen, koffij, chocolade, wijn of eenig gedistilleerd

Geheel zonder systeem en alleen met het oog op de eventuele opbrengst werden dus de lasten verdeeld, en terwijl de zware druk dikwijls een noodkreet bij het volk deed opgaan en een enkele keer ook de regering verplicht was eenige verligting toe te staan, was het meestal de praktijk, die de schromelijke nadeelen van vele belastingen moest aantoonen, zelden of nooit de wetenschap, die hare stem waarschuwend deed hooren en de regenten voorlichtte omtrent de bezwaren aan een nieuw in te voeren middel verbonden.

Met uitzondering van zeer enkelen, die reeds vroeger tegen de bestaande misbruiken waren opgekomen, als Boisguillebert en Vauban, was het eigenlijk eerst omstreeks het midden der voorgaande eeuw, toen de Physiocraten en onmiddelijk na hen Adam Smith de eerste grondslagen der tegenwoordige Economie legden, dat de aan-

gebruikten en na twaalf ure eenen stuiver." De verdere bijzonderheden omtrent deze merkwaardige belastingen zie men bij Mr. P. H. Engels. "De belastingen en de geldmiddelen van den aanvang der Republiek tot op heden." 1862. p. 107. Zoo leest men in Temple's "Historische Gedenkschriften," Amst. 1693, blz. 241: "dat als men in een herberg (te Amsterdam) een schotel visch wil eten met de gewoonlijke saus, omtrent de dertig besondere accijnsen betaalt worden, voor 't gene dient tot zoo een kleyn gerecht." Bij dit alles mag men echter niet vergeten, dat in vergelijking van hetgeen in andere landen plaats greep, de toestand in ons Vaderland, in den bloeitijd der Republiek althans, nog een uiterst gunstige mag genoemd worden; inzonderheid was het dikwijls in de praktijk, dat het gezonde verstand onzer voorvaderen zich deed gevoelen; ter wille van den handel toch werd menigmaal bij de invordering van eenige belasting zoozeer de hand geligt, dat schijnbaar ondragelijke lasten in de werkelijkheid geheel onbeduidend werden; zie daaromtrent inzonderheid Mr. O. van Rees. "De Geschiedenis der Staathuishoudkunde in Nederland." Utrecht. 1865, Dl. I, en daarin voornamelijk Hoofdstuk III, § 1, pag. 155—159 en § 3. "De regeling der tolregten in de zeventiende eeuw." Verder Boxhorn, Inst. Pol. I, c. X, en E. Laspeyres, Preisschrift, p. 217—245.

dacht van hen, die een onderzoek instelden naar "de wetten die de menschelijke zamenleving beheerschen in haar streven naar stoffelijke welvaart" ¹, ook werd gevestigd op het allernaauwste verband, dat er bestaat tusschen de toeneming van die stoffelijke welvaart aan den eenen en de wijze van belasting, die in elk land de heerschende is, aan den anderen kant.

Eerst toen men had ingezien, dat niet alle belastingen gelijkelijk drukken op hen, op wie ze gelegd zijn, dat anderen aan de consumenten oneindig meer kosten, dan zij aan den staat opbrengen en dat een slecht belasting-systeem in staat is de welvaart van een volk geheel te ondermijnen, konden de vragen opkomen en tot een ernstig onderzoek leiden: Naar welken maatstaf moet de belasting opgelegd worden? Hoe moet zij verdeeld worden, om werkelijk diegenen te treffen, die men op het oog heeft?

De eerste vraag vooral is van het grootste gewigt, en hare beantwoording heeft tot het ontstaan van twee verschillende systemen aanleiding gegeven.

Volgens het eene ² (door Esquirou de Parieu ³ "le

¹ Verg. N. G. Pierson, "Het begrip van Volksrijkdom," p. 48.

² Verdedigers van deze theorie zijn volgens Rau, "Finanzwissenschaft," § 252, noot a.: Krehl, Kröncke, v. Jakob, v. Rotteck en Zachariä; v. Jakob zoude ik eer tot de andere rigting rekenen; de aangehaalde plaats is deze: "Staatsfinanzwissenschaft," I, § 461: "Die Gerechtigkeit verlangt: 3. Gleichheit oder Ebenmaass in der Vertheilung, oder jeder muss möglichst nach dem Maasse mit Abgaben belegt werden, als er an dem Gemeinwohle, das der Staat dadurch hervorbringt, Theil nimmt, d. i. nach dem Maasse seiner Kräfte und seiner Güter, welche den Schutz und die wohlthätigen Einrichtungen des Staats geniessen;" hier toch meet hij de verpligting tot het opbrengen van belastingen af naar de krachten en goederen, niet naar het genot; de laatste woorden zijn eigenlijk een cenigzints overtollig toevoegsel. Van de Fransche schrijvers volgt inzonderheid Thiers deze rigting. Zie E. d. P., p. 22.

³ In zijn werk: "Traité des Impôts," Dl. I. Paris. Guillaumin & Cie, 1862.

systeme du contrat onéreux" genocmd) moet de belasting door ieder burger opgebracht, als het ware eene betaling zijn voor de voordeelen, die hij aan het bestaan van den staat te danken heeft; zij moet opwegen tegen de diensten hem door den staat gepraesteerd. Beperkt tot de bescherming van het vermogen alleen, of uitgebreid tot alles wat van wege den staat ten behoeve van ieder burger wordt verrigt ¹, stuit men bij dit systeem altijd én op de moeilijkheid om die diensten af te meten, én op de onbetwistbare waarheid, dat de geheel onbemiddelde gebrekkige, die in eene staatsinrigting verzorgd wordt, aan de maatschappij veel meer verplichtingen heeft dan degene, die door ligchaamskracht en groote rijkdommen van zijne medemenschen grootendeels onafhankelijk is en wel voor zijne eigene veiligheid zoude weten te zorgen, zoo de staat dit niet voor hem deed. Zonder twijfel zijn het althans twee ongelijksoortige grootheden, die niet beiden met denzelfden maatstaf — geld — kunnen gemeten worden.

Het andere systeem ("le système de l'égalité du sacrifice" volgens Esquirou de Parieu) wil dat ieder burger zich dezelfde opoffering ten behoeve van den staat getrooste: een ieder, zegt men, heeft zoo oneindig vele voordeelen aan den staat te danken, die zoo al niet *in esse* dan toch *in posse* voor hem aanwezig zijn, dat allen gelijkelijk belang bij zijn voortbestaan hebben, en dus ook gelijke, d. i. voor een ieder gelijk drukkende lasten, moeten dragen. Reeds van Hogendorp heeft het uitgesproken: "Il faut que tous les individus contribuent au trésor suivant leurs facultés. Que celui qui possède

¹ Gandillot "Essai sur la science des finances" wil de belasting van een ieder in verhouding brengen tot de som der uitgaven door de maatschappij voor hem gedaan. E. d. P. pag. 22.

le plus contribue le plus, que celui qui possède le moins contribue le moins. Que chacun contribue en proportion de ce qu'il possède et nul n'aura lieu de se plaindre." ¹

Wat zijn nu echter gelijk drukkende lasten? Ziedaar misschien de gewigtigste vraag in onzen tijd op dit gebied gedaan en die tot de meeste verdoelheid heeft aanleiding gegeven; volgens sommigen ² moeten de vermogens, naarmate zij grooter worden, ook in klimmende verhouding bezwaard worden: zij willen de progressieve belasting. Volgens anderen vorderen de billijkheid en het welbegrepen belang van den staat de proportionele belasting, die zonder onderscheid van alle burgers, volgens den eens aangenomen maatstaf, in dezelfde verhouding, een deel van hun vermogen eischt.

Het laatste stelsel (dat van "l'égalité des sacrifices") wordt door de meeste economisten gehuldigd en schijnt ons ook toe het meest juiste te zijn ³.

Bij de pogingen, die in het werk zijn gesteld om beide systemen in overeenstemming te brengen, heeft dan ook het eerste zoozeer moeten geplooid worden, dat het al zijne eigenaardige kleur verloren heeft.

Zoo zegt b. v. Esquiron de Parieu op pag. 28: "Il semble possible de rapprocher la théorie du contrat onéreux et celle de l'égalité des sacrifices dans cette idée moyenne et simple qui proportionne l'impôt aux biens

¹ "Lettres sur la Prospérité publique." p. 115.

² Zoals Montesquieu, J. J. Rousseau, Bernardin de St. Pierre, J. B. Say. — zie Esquiron de Parieu, p. 32. Ad. Smith helt er in enkele uitdrukkingen toe over; b. v. in den zin bij Say "Traité d'Economie Politique, Dl. II, pag. 310 aangehaald: "Il n'est point déraisonnable que le riche contribue aux dépenses publiques, non-seulement à proportion de son revenu, mais pour quelque chose de plus." In zijne stelling n^o. I heeft hij, dunkt mij, geheel het proportionele stelsel voor oogen.

³ Door Adam Smith, volgens het algemeene oordeel althans, Rau, Mill (eenigzints gequalificeerd) Vissering en vele anderen.

particuliers, considérés tout à la fois comme la base du sacrifice des citoyens et comme l'objet le plus palpable et le plus important de la protection de l'État. Les richesses individuelles, considérées ainsi comme la mesure commune du bénéfice retiré de l'ordre social et des ressources qui déterminent la possibilité du sacrifice de chacun, deviennent l'étalon de la contribution théoriquement la plus juste aux dépenses de l'État." Ook de woorden van Ad. Smith: "The subjects of every state ought to contribute towards the support of the government, as nearly as possible, in proportion to their respective abilities; that is in proportion to the revenue which they respectively enjoy under the protection of the state" wil hij in dien zin expliceren; zie p. 31. Het schijnt mij toe dat even als ten opzichte van v. Jakob door Rau geschied is, ook hier door E. d. P. aan de laatste woorden wat te veel gewigt wordt gehecht; ik zoude meenen, dat zij ook hier meer tot afronding van de periode, dan tot het aangeven van een tweede argument voor de billijkheid van belasting moeten dienen. In den eersten zin toch staat alleen: "in proportion to their respective abilities" en in de volgende staat hij zijn gezegde door het voorbeeld van de gezamenlijke pachters van een landgoed, die in de kosten van administratie moeten dragen naar mate van hunne "respective interests" (geldelijke belangen = aandeelen); beide uitdrukkingen slaan alleen op de waarde van ieders aandeel, niet op het min of meer uitgebreide van de bescherming of administratie.

Hoe dit ook zijn moge, zooveel staat vast, dat Esquirou de Parieu, even als de meeste economisten van naam, de belasting in het algemeen op de basis van het vermogen of van de middelen (volgens de uitdrukking

¹ "Wealth of Nations," ed. by McCulloch, Edinburgh, 1860, p. 371.

van den Hoogleeraar Vissering) wil doen rusten en ook hij de woorden van Rau zoude huldigen: "Die Belastung durch die Steuern wird also am vollkommensten in die, von der Gerechtigkeit gebotene Gleichförmigkeit oder Verhältnissmässigkeit gebracht, wenn sie nach den Vermögensumständen der Staatsbürger abgestuft wird und desshalb ungefähr jedem derselben einen gleichen Grad von wirthschaftlichem Verluste zufügt. Die nach diesem Grundsätze angelegten Steuern sind nicht allein die gerechtesten, sondern auch in Hinsicht auf die Volkswirtschaft die unschädlichsten." ¹

Nu doet zich echter nog eene vraag voor, die van het hoogste belang is; zal men namelijk de belasting doen rusten op het eigenlijke vermogen, d. i. op het kapitaal, dat de belastingschuldige bezit; of op zijne inkomsten? Niet op grond, dat eene belasting op het kapitaal uit het kapitaal, en eene zelfde op de inkomsten uit de inkomsten betaald wordt, zooals men wel eens verkeerdelijk beweerd heeft, maar om verschillende andere redenen staan wij de meening voor, dat de belasting naar het zuivere inkomen geregeld moet worden. Vooreerst toch moet op den voorgrond staan, dat de staat de eigenlijke bron van alle belastingen, het kapitaal, zooveel mogelijk moet sparen, omdat zoodra men aan dat kapitaal een deel, hoe gering dan ook, ontnemt, het denkbeeld van voortdurende belasting van zelf moet vervallen; nu zal het zeker wel niet ligt voorkomen, dat eene belasting zoo zwaar zoude zijn, dat zij niet uit de renten van het kapitaal zoude kunnen bestreden worden; — bij verdeling naar het kapitaal is dit toch mogelijk, bij belasting naar de inkomsten niet. Al wordt in het laatste geval het geheele inkomen door de belasting verslonden, zoo blijft toch

¹ "Finanzwissenschaft", § 253.

het kapitaal onaangeroerd en behoudt het de kracht om het volgende jaar weder een gelijk inkomen voort te brengen.

Ook al wil men die mogelijkheid buiten rekening laten, zoo is toch voor de aangroeiing van het kapitaal, — eene voor den staat hoogst wenschelijke zaak — de tweede methode zeker het voordeeligt; bij de zoo verschillende renten, die gelijke kapitalen kunnen afwerpen, kan de belasting naar het kapitaal tot groote onevenredigheden aanleiding geven, want, daar men mag aannemen, dat van gelijke inkomsten in doorslag een gelijk deel bij het reeds bestaande kapitaal wordt gevoegd, zoo zoude het kunnen gebeuren, dat eene ongelijke belasting van die inkomsten, bij zwaren druk tot moedeloosheid en verspilling van kapitaal, bij ligten tot mindere spaarzaamheid aanleiding gaf; in de werkelijkheid moge dit niet ligt voorkomen, theoretisch is het toch zeker waar dat in eene diergelijke belasting de mogelijkheid daartoe ligt; in allen gevalle geeft zij aanleiding tot *ongelijke* aangroeiing, dus tot verplaatsing van kapitaal, — voor den staat altijd eene min wenschelijke zaak.

Die ongelijkheid van de renten van gelijke kapitalen zoude ook uit een oogpunt van billijkheid het systeem van belasting naar het kapitaal moeten doen verwerpen; de eigenlijke finantiële kracht toch van een ieder is aan zijn jaarlijksch inkomen veel meer dan aan zijn kapitaal geëvenredigd; naar mate daarvan wordt zijne positie in de maatschappij bepaald en voor zoo ver hij een verstandig man is, zal hij daarmede zijne uitgaven in verband trachten te brengen, en meestal zijn kapitaal als iets onschendbaars beschouwen; en konde men nog zeggen, óf dat de inkomsten steeds in omgekeerde verhouding tot de soliditeit van belegging, óf wel in regte verhouding tot de activiteit en bekwaamheid van den eigenaar staan, dan misschien zoude het gevoel van billijkheid zoo sterk niet

spreken: dit is blijkbaar het geval niet; het zijn veelal omstandigheden van den eigenaar geheel onafhankelijk, welke die verhoudingen bepalen.

Ook het gevoel van regtvaardigheid, dat vooral op dit terrein zoo sterk spreekt, zal zich dus zeker vóór eene inkomsten-belasting (wij spreken hier alleen in het afgetrokkene, niet over de bezwaren eener werkelijke invoering), tegen eene kapitaals-belasting verklaren.

Eindelijk treft men door belasting op het kapitaal alleen diegenen, die hunne inkomsten uit stoffelijk kapitaal trekken, als renteniers, industrielen, kooplieden; allen, die hunne inkomsten aan onstoffelijke kapitalen, aan verstand, geest, ligchaamskracht, vlugheid, enz. te danken hebben, worden er niet door getroffen, en hebben ook zij niet even goed als de rentenier, oneindig vele verplichtingen aan den staat? zullen dan ook zij niet het hunne tot zijne instandhouding bijdragen? en is het ook bij hen niet het inkomen, dat de eenige maatstaf voor hunne verplichtingen in dit opzigt kan opleveren? zij bezitten wel kapitaal, maar het is onmogelijk anders te taxeren, dan naar de vruchten die het oplevert, en anders te belasten, dan door middel van die vruchten ¹.

De eigenlijke *matière imposable* is dus het inkomen, wel te weten het zuivere inkomen, dat overblijft na aftrek van de kosten noodig ter instandhouding van het kapitaal, en het ideaal in dezen zoude eene belasting zijn, die, met inachtneming van enkele redenen van verschooning, op elk zuiver inkomen in dezelfde verhouding drukte; in de praktijk echter weet men met

¹ Van de verschillende mate van belasting van dergelijke inkomens is het onnoodig hier te handelen; zie daaromtrent Mill, "Principles," Dl. II, Boek V, ch. 2, en Rau, "Finanzwissenschaft" (ed. 1843), § 259.

welke zwarigheden elke income-tax te worstelen heeft en naar ons inzien is de invoering daarvan althans voornog niet aan te raden; de ondervinding in Engeland te dien opzichte opgedaan, is niet van dien aard, dat men eene zoo directe belasting op het inkomen bij den tegenwoordigen stand van de zedelijkheid aan den eenen, en van de middelen om de opgaven van de ingezetenen te controleren, aan den anderen kant, als de beste zoude durven aanbevelen; om nog niet eens te spreken van de bijna onoverkomelijke moeilijkheden welke zich voordoen, zoodra men de verschillende waarde en beteekenis der inkomsten in rekening wil brengen. Niettemin blijft het waar, dat de gelijkmatige belasting van alle inkomens het ideaal van den wetgever moet blijven, en dat, al wordt dit principe niet in eene enkele algemeene belasting ten uitvoer gelegd, het dan toch zooveel mogelijk aan het samenstel van belastingen, en dat, belasting-systeem moet ten grondslag gelegd worden. Door toch iederen tak van inkomen afzonderlijk te belasten, zoude het doel even goed bereikt worden als door eene enkele algemeene income-tax, en misschien zoude op deze wijze gemakkelijker eene oplossing voor dit vraagstuk te vinden zijn.

Maar altijd moet het oog op *takken van bestaan* gevestigd blijven; het streven om de ongelijkheden tusschen de verschillende klassen door verteringsbelastingen te vereffenen, schijnt ons toe, in theorie bepaald afgekeurd te moeten worden; want — behalve dat zij in den vorm, waarin zij het meest algemeen voorkomen, als accijnsen ¹, handel en

¹ Als directe belastingen komen zij bij ons ook voor; zoo zijn b. v. het personeel en te Amsterdam het equivalent, zuivere verteringsbelastingen. Voor het personeel b. v. zijn althans vier van de vijf grondslagen (huurwaarde, baardsteden, dienstboden en paarden) niets dan onderdeelen van de uitgaven, die elk huisvader gedwongen is voor

nijverheid belemmeren, daardoor de toeneming van kapitaal, d. i. van datgene wat het opbrengen van belasting mogelijk maakt, tegengaan en der bevolking door meer dan eene omstandigheid oneindig meer kosten dan zij den staat opbrengen; — ligt er naar ons inzien aan alle verteringsbelastingen een valsch principe ten grondslag, dat te gevaarlijker is, omdat het dikwijls als schoonschijnend argument ten voordeele van dien vorm is gebruikt: een ieder, zegt men, kan zich aan de betaling van die belasting onttrekken, door het belaste voorwerp minder of in het geheel niet te gebruiken; maar is het niet onbillijk, de gelden die noodig zijn tot onderhoud van den staat, wiens bestaan voor allen evenzeer van gewigt is, zóó te innen, dat het van, dikwijls door de belastingsschuldigen niet te veranderen, omstandigheden afhangt, wie ze zal betalen? Daarenboven is het ongetwijfeld voor handel en nijverheid een zeer groot nadeel, wanneer een ieder, die zijne verteringen vergroot, behalve de kosten van dat vermeerderd verbruik, nog eene verhoogde belasting te dragen heeft; dat toch verbruik voor de toeneming van den volksrijkdom schadelijk zoude zijn, is, naar ons inzien, na hetgeen Roscher en andere Duitsche Economisten daarover gezegd hebben ¹, wel niet meer vol te houden. Als voorbeelden van den wezenlijken invloed van dergelijke belastingen behoef ik hier slechts te wijzen op de werking van ons personeel, zoowel ten opzichte van het houden van weeldepaarden als van dienstboden. Tenzij

zijn gezin te doen; de opgave "vermoedelijk inkomen" die op de aanslagbiljetten van het equivalent voorkomt, is eigenlijk van weinig beteekenis en staat volstrekt niet in een noodzakelijk verband met het werkelijke inkomen.

¹ Zie b. v. Roscher, "Nationalökonomie," § 215. Vergelijk vooral het boekje van N. G. Pierson, "Het Begrip van Volksrijkdom." Van Kampen, 1835.

men de meening van Gogel aankleve ¹, dat het aankopen van paarden behoort te worden tegengegaan, en dat het houden van dienstboden die personen van nuttiger werk aftrekt, zal men zulke belastingen alleen toelaten op grond van onontbeerlijkheid. Naar ons gevoelen toch moet het volgens gezonde beginselen van staathuishoudkunde aan het eigenbelang van den landbouwer worden overgelaten, waartoe hij eene gegeven uitgestrektheid lands zal gebruiken; het voortbrengen van het meest kostbare product zal ook voor de maatschappij het voordeligst zijn; alle kunstmatige beletselen kunnen niet anders dan schadelijk voor de vermeerdering van den volksrijkdom zijn. Evenmin kunnen wij de bewering van Gogel omtrent de dienstboden toegeven; heeft de industrie die personen noodig, dan zal zij hun ook hooger loonen bieden dan zij in hunne betrekkingen verdienen; zoolang zij dit niet kan doen en nog zooveel vruchteloos naar werk uitzien, achten wij het eene hardheid, dat de belasting menigeen weêrhoudt, meerdere dienstboden te houden of wel hem noopt, zoo als bij ons het geval is, meisjes van 18 jaar uit hare betrekking te ontslaan en de wijde wereld in te sturen.

Wij zouden dus wenschen, dat het mogelijk ware door verschillende belastingen de verschillende takken van inkomen zoo te treffen, dat haar zamenstel ten opzichte van ieder burger dezelfde werking had, die ééne algemeene inkomsten-belasting hebben zoude. Dat aan de uitvoering daarvan groote bezwaren verbonden zijn, erkennen wij ten volle, vooral met het oog hierop, dat de groote zwaarigheid, die de income-tax bijna niet uitvoerbaar maakt, even goed bij belastingen op de enkele takken van het inkomen, voor eene en bijna de

¹ "Memoriën en Correspondentiën," pag. 151.

voornaamste althans, blijft bestaan; het is namelijk de moeilijkheid om dat gedeelte van iemands vermogen te treffen, dat in effecten is belegd; trokken alle leden der maatschappij hunne inkomsten uit vaste goederen of in den vorm van loonen of bezoldigingen, dan zouden er weinige bezwaren zijn, en alle ingezetenen gemakkelijk in gelijke verhouding kunnen getroffen worden. De meesten echter van hen, die de vermogende klasse uitmaken, trekken, althans in ons land en in vele andere, het grootste gedeelte van hunne inkomsten uit effecten, aandeelen in particuliere negotiatiën, enz., of wel uit ondernemingen van koophandel of nijverheid.

Beide deze bronnen van rijkdom zijn uiterst moeilijk te belasten; de bewegelijkheid van zulke kapitalen; de zoozeer ongelijke winsten, die dergelijke ondernemingen opleveren; de vrees der regeringen, om door terughouding van rente van hare eigene fondsen, haar crediet te benadeelen; — dit alles heeft de zoogenaamde “fortune mobilière” steeds zeer doen sparen.

Zeer juist zegt Esquirou de Parieu ¹: “Le développement tardif dans l'ordre de la civilisation de plusieurs des revenus qui proviennent de ces sources, le peu de fixité et d'évidence extérieure qui les caractérise souvent, la faveur attachée à la rémunération du travail et le respect de l'industrie naissante, si digne d'encouragement pour ses premiers pas, ont détourné longtems l'attention des législateurs financiers de ces branches de la richesse.”

Het kapitaal in ondernemingen van handel of nijverheid aangewend, heeft men nog door patenten trachten te treffen; de inkomsten uit staats- en andere fondsen hebben het tot nog toe over het algemeen aan hare eigen-

¹ “Traité des Impôts,” I, pag. 229.

aardige natuur te danken gehad, dat zij óf in het geheel niet, óf slechts ligt zijn belast geworden.

Bij de sterke ontwikkeling echter van dát deel van den nationalen rijkdom, die onze dagen zoo zeer kenmerkt, wordt het steeds wenschelijker, dat er middelen gevonden worden die het mogelijk maken ook de "fortune mobilière" haar aandeel in de steeds vermeerderende staatsuitgaven te doen dragen.

Reeds nu wordt in Engeland van alle renten, die de staat uitbetaalt en zooveel mogelijk ook van alle dividenden en interessen door maatschappijen uitgekeerd, een deel als belasting gheven, volgens schedule C. D. en E. van de income-tax.

Ook in Nederland wordt, ingevolge de wet op de patenten van 21 Mei 1819 (Stbl. N°. 34), tabel N°. 9, van de winsten van alle naamlooze maatschappijen 2 pCt. ten behoeve van den staat betaald, alvorens men tot eenige uitdeeling mag overgaan. Ook de regten van successie en overgang, zoo als die geregeld zijn bij de wet van 13 Mei 1859 (Stbl. N°. 36), hebben dezelfde beteekenis.

In de sterkste mate vinden wij echter die soort van belastingen in de meeste staten van de United States; soms zelfs zoo hoog opgevoerd, dat alle behoeften uit die ééne belasting worden bestreden; ook in dit opzigt schijnt dus de Nieuwe Wereld de Oude vooruit te zijn. Ware het middel gevonden, om zulk eene belasting algemeen te heffen, dan zouden zeker ook de klagten over ongelijkheid en ondragelijkheid van belasting, die men nu zoo vaak hoort aanheffen, voor een goed deel verstommen, en zoude het voor de regeringen oneindig gemakkelijker worden de klimmende budgets, waaronder bijna alle landen gebukt gaan, te bestrijden. Ware dit middel gevonden, dan zoude ook het daarstellen van een goed belasting-systeem niet meer met dezelfde zwarigheden

gepaard gaan, die nu, in ons land althans, van eene ingrijpende hervorming schijnen af te houden; de andere bronnen van inkomsten toch zijn in verhouding gemakkelijk te bepalen en dus ook te belasten, en het zoude in dat geval dus weinig moeite kosten de belastingen zóó te verdeelen, dat elk burger naar verhouding van zijn inkomen, ook zijn aandeel droeg in de uitgaven ten behoeve van de gemeenschap gedaan. Onder de bronnen van inkomsten, die aan de "fortune mobilière" moeten tegenovergesteld worden, bekleedt de "fortune immobilière" verreweg de voornaamste plaats, en terwijl de eerste door bijna al hare eigenschappen ongeschikt is om als voorwerp van belasting te dienen, bezit juist de laatste tal van eigenaardigheden, die als van zelve de aandacht van allen, die ooit belasting hebben geheven, tot haar hebben moeten trekken; de productiviteit van den bodem, — de in het oog vallende massa van het "Steuerobject", dat één is met de uitgebreidheid van den staat, — de onmogelijkheid om het bestaan er van aan de kennis van den belastingheffer te onttrekken, of om het kapitaal, waarvan de opbrengst en dus ook de belasting afhangt, naar buitenslands te verplaatsen, — de geringe moeite die het kost om zich in geval van wanbetaling, door verkoop van den grond schadeloos te stellen, — dit alles te zamen heeft gemaakt, dat reeds van de vroegste tijden af, in bijna alle landen, en teregt, de grondbelasting, hoe verkeerd ook dikwijls ingerigt, de kern van alle finantiële systema's heeft uitgemaakt.

Ook in een systeem van afzonderlijke belastingen op de verschillende takken van inkomen mag zij geenszins ontbreken; op goede grondslagen gevestigd, moet zij in elk stelsel van dien aard eene voorname plaats innemen en is zij dus uitnemend geschikt om als uitgangspunt van het bestaande tot het door ons gewenschte systeem

te dienen. Zij is eene der mildst vloeijende bronnen van inkomsten voor de meeste staten, ook voor Nederland; reeds als zoodanig achten wij haar eene bijzondere beschouwing waard, maar inzonderheid wordt daardoor de vraag belangrijk, in hoeverre zij aan de beginselen van regtvaardigheid en gezonde staathuishoudkunde beantwoordt, — in hoeverre zij dus regt van bestaan heeft.

Het is alleen de grondbelasting in de wezenlijke beteekenis van het woord, in zooverre zij namelijk op den grond rust, dien wij wenschen te behandelen; de belasting op de gebouwde eigendommen, die bij ons met haar is vereenigd, berust op andere grondslagen en wordt door andere wetten beheerscht; zij zal dus buiten ons bestek blijven.

HOOFDSTUK I.

HET VOORWERP DER GRONDBELASTING.

Bij de beschouwing van elke belasting, maar wel inzonderheid bij die van de grondbelasting, doet zich in de eerste plaats de vraag voor, op welke basis zij behoort te rusten, naar welken maatstaf zij moet omgeslagen worden, om aan de eischen der regtvaardigheid zoo-wel als aan die der economie te voldoen. Om nu aan beide te beantwoorden, moet op den voorgrond staan, dat zij eene belasting op het inkomen en wel op eene bepaalde soort van inkomen behoort te wezen; eerst dan kan zij in een systema van diverse belastingen op het inkomen hare eigenaardige, voorzeker altijd eene voorname, plaats innemen.

Men lette er wel op, dat wij de grondbelasting te dezer plaatse geheel in het algemeen en uit een theoretisch oogpunt beschouwen; in hoeverre zij aan de vereischen hier gesteld in de praktijk, bij onze bestaande toestanden, beantwoordt en kan beantwoorden, en van welke omstandigheden dit afhankelijk is, zal eerst later ter sprake kunnen komen.

Het spreekt van zelf, en het behoeft hier geen nader beroeg, dat alle belastingen, die ooit geheven zijn, alleen naar evenredigheid van de uitgestrektheid, zonder

inachtneming van de vruchtbaarheid van het land, de meest volstreekte afkeuring verdienen ¹.

Slechts hoogst zelden treffen wij dan ook grondbelastingen aan naar dien voet geheven, en reeds in de oudste tijden schijnen de wetgevers er van overtuigd geweest te zijn, dat geene grondbelasting aanspraak op billijkheid kon maken, die niet in het naauwste verband met de opbrengst van den bodem stond; zoowel de Romeinen bij de *capitatio* of *jugatio* ², de Engelsen bij de *land-tax*, de Franschen bij de *taille*, als onze voorouders bij de *verponding* ³, hebben steeds de opbrengst van het land als de meest billijke maatstaf voor de belasting beschouwd, hetzij men die liet bestaan in een bepaald deel van de zuivere opbrengst, hetzij men haar hief volgens eene taxatie van de waarde der landerijen, die zich natuurlijk ook op de zuivere opbrengst baseerde.

Dat het toch niet met de billijkheid overeenkomstig is, als maatstaf de ruwe opbrengst te nemen, hebben de wetgevers al vroeg gevoeld; en schier overal heeft men dan ook getracht de grondbelasting in verband te brengen met de zuivere opbrengst, die men bij benadering vaststelde.

Vreemd schijnt het, dat een beginsel, dat bij de tien-

¹ Als voorbeelden van dergelijke belastingen kunnen dienen: het Morgengeld, dat oudtijds hier te lande geheven werd. Zie van der Pot, "Over de ordinare Verponding", pag. 284. Engels, pag. 114. In Engeland bestond de *Hydage*, zie Esquirou de Parieu, *DI. I*, pag. 171, en in Polen werd er eene belasting van 2 grooten voor iedere "manse colonaire" geheven. Zie Esquirou de Parieu, *ibid.*, pag. 217.

² Esquirou de Parieu, *I*, pag. 170.

³ Zie de definitie van van der Pot, "Verhandeling over de ordinare Verponding", pag. 291: "De verponding is eene gewone belasting, welke van onroerende goederen, die geen vrijdom hebben, ieder jaar, éénmaal volgens zekere begrooting (van de opbrengst) opgebracht wordt."

zich bij de grondbelasting bijna overal heeft weten te handhaven.

Wat is nu echter de zuivere opbrengst? in welke deelen kan men die splitsen, en mag men die alle gelijk belasten? ziedaar vragen van het hoogste belang, zoowel voor de vaststelling van de theorie der grondbelasting, als voor de beoordeeling van elke bestaande belasting van dien aard; achtereenvolgens wenschen wij die zooveel mogelijk te beantwoorden.

Wat de zuivere opbrengst is, is niet moeilijk te bepalen: het is dat deel van den oogst van een land, dat overblijft, nadat het kapitaal is vergoed, dat in den vorm van arbeid of van voorschot aan graan, enz., tot het verkrijgen van dien oogst is aangewend. Dat overschot is ten gevolge van die aanwending van kapitaal, door de krachten in de natuur steeds werkzaam, als iets nieuws daargesteld; eene zekere hoeveelheid nuttige voorwerpen en arbeidskracht is verbruikt, maar ook weder vergoed; wat er daarna overblijft heeft de som van nuttige producten vermeerderd, en moet dus als zuivere opbrengst worden beschouwd.

Wat moet nu uit die zuivere opbrengst kunnen betaald worden, om economisch de voortdurende bebouwing van een gegeven stuk lands mogelijk te maken? en wat kan zij buitendien nog bevatten? m. a. w., in welke deelen kunnen wij die opbrengst splitsen?

Voor de beantwoording van de vraag, waarop de belasting wezenlijk moet drukken, is deze onderscheiding van het hoogste belang.

Naar ons oordeel behoort men drie elementen te onderscheiden, en wel:

1°. De interest van het aangewende kapitaal.

Deze regelt zich natuurlijk naar de hoogte van den algemeenen rentestandaard, en naar den tijd, die noodig

is geweest om het kapitaal weder daar te stellen. Die interest moet in de allereerste plaats betaald worden; — men zoude zelfs kunnen meenen, dat hij eigenlijk niet tot de zuivere opbrengst behoorde, omdat de maatschappij; die zoolang het gebruik van dat kapitaal heeft gemist, niet in denzelfden toestand is hersteld, zoolang zij niet voor dien tijd van gemis eene vergoeding, den interest, heeft ontvangen; doch daartegenover staat, dat er zonder die vernietiging onmogelijk nieuwe productie had kunnen plaats hebben, dat dus die tijd van gemis een noodzakelijk vercischte is voor het verkrijgen van dien interest. Ware dat kapitaal onaangeroerd gebleven, dan had, ja, de maatschappij het gedurende dien tijd bezeten, doch er geen genot van gehad, want zonder vernietiging geen genot van stoffelijke voorwerpen; zij zoude dus ook in dat geval den interest gemist hebben; juist met het oog op dien interest wordt in de meeste gevallen het kapitaal tot productie aangewend, d. i. vernietigd.

Wij rekenen dus met gerustheid den interest van het kapitaal tot de zuivere opbrengst. Bragt echter eenig land niet meer op dan die gewone kapitaalrente, dan zoude niemand zich de moeite geven om het te bebouwen; er zijn veel gemakkelijker wijzen om van eenig kapitaal die rente te trekken: het land zoude voor niemand eenige waarde hebben.

2°. De gewone ondernemerwinst met de assurantiepremie.

Bestaat er geen uitzigt, dat het land deze beide elementen oplevere, dan voorzeker zal niemand tijd en moeite veil hebben om zulk land te bebouwen, en zal het eerst dan bruikbaar worden, wanneer óf de prijs der producten zoo sterk zal gestegen zijn, óf de wetenschap zoodanige nieuwe methoden van bebouwing zal aan de hand gedaan hebben, dat én ondernemerwinst én

assurantiepremie uit de opbrengst kunnen betaald worden: — land, dat én interest, én ondernemerwinst, én assurantie-premie oplevert, zal door den eigenaar of door een ander, die het van den eigenaar in bruikleen ontvangt, kunnen bebouwd worden, doch nimmer cenige pacht afwerpen.

3°. Wat er van de opbrengst van land overblijft na aftrek van de twee elementen onder 1°. en 2°, constitueert de pacht.

De landbouwer moet zich tevreden stellen, wanneer hij zijn kapitaal met rente heeft terug ontvangen, en daarenboven voor het besteden van tijd en moeite en het loopen van risico is schadeloos gesteld; wat hij daarenboven oogst, moet hij, door de concurrentie gedwongen, aan den landeigenaar uitkeeren, wanneer hij pachter is; of wordt, wanneer hij eigenaar is, door hem genoten als interest voor het kapitaal tot aankoop van den grond besteed.

Dit alles heeft natuurlijk slechts plaats bij zulk eenen toestand der maatschappij, waarin de concurrentie haren vrijen loop heeft en niet door gewoonte of anderzins tegengewerkt wordt; in despotische landen, vooral bij Oostersche toestanden, kan het gebeuren, dat ook een gedeelte van het den landbouwer toekomende deel, hem door den grondeigenaar (meestal den vorst) wordt afgeperst; in zeer enkele gevallen kan de pacht zoo laag gesteld zijn, dat den landbouwer meer wordt overgelaten dan hetgeen met zijne moeite en opofferingen overeenkomstig is; dan vertoont zich de verhouding echter als erfpacht of als regt van beklemming; dan heeft de erfpachter of beklemde meijer een soort van medeëigendom in den grond, dat voor hem kapitaalswaarde heeft; bij een systeem van openbare verpachtingen kan het niet anders of de concurrentie van het zoo aanzienlijk deel van ieder volk, dat den landbouw uitoefent, reduceert de verdien-

sten van den pachter tot de gewone kapitaalrente en ondernemerwinst.

Deze pachtsom nu, na afzondering van hetgeen als huur van woonhuis, schuren en dergelijke moet beschouwd worden, heet sedert Ricardo *de grondrente*¹.

Die leer is zoo naauw met ons onderwerp verwant en heeft inzonderheid zulk een invloed op de beschouwingen die ons zullen leiden bij het aannemen van eene basis voor de grondbelasting, dat wij het niet overbodig rekenen, te dezer plaatse een oogenblik bij die leer der grondrente stil te staan.

Het systeem van Ricardo is in korte woorden te zamen te vatten: hij gaat hiervan uit, dat er verschillende soorten van land bestaan, het eene vruchtbaarder dan het andere, en verdeelt die soorten ter verduidelijking in klassen, waarvan de eerste 100, de tweede 90, de derde 80 quarters op dezelfde uitgestrektheid opbrengt; zoolang nu de maatschappij slechts zóóveel koren vraagt, dat door de bebouwing van het land der 1^e klasse aan die behoefte kan worden voldaan, bestaat er geene grondrente; zoodra echter de bevolking toeneemt en met haar de vraag naar voedsel, stijgt het koren in prijs; de bebouwing van het land N°. 2 levert interest van kapitaal en ondernemerwinst op; dan dwingt de concurrentie den

¹ D. Ricardo, "Principles of Political Economy and Taxation." ed. bij J. R. McCulloch, 1852, Ch. II. On Rent. Reeds vroeger, in 1777, had Dr. Anderson de leer der grondrente verkondigd, doch zonder de algemeene aandacht te wekken; ten gevolge van veranderde omstandigheden echter vond dezelfde leer in 1815 den grootsten weérklank. Zij werd toen bijna gelijktijdig door Malthus, Sir Edward West en Ricardo als het ware herontdekt. Door Ricardo echter het volledigst uiteengezet, mag zij met regt zijnen naam dragen. Zie W. Roscher, "System der Volkswirtschaft," Band I. "Die Grundlagen der Nationalökonomie", § 158, noot 8.

bebouwer van het land N°. 1 aan den eigenaar het verschil in opbrengst, in dezen 10 quarters, af te staan, als vergoeding voor het gebruik van dat betere land; dat is de *rent* van Ricardo, bij ons door grondrente vertaald, maar dáár althans, waar het de verhuuring van zoogenaamd losliggend land betreft, synoniem met *pacht*. "Rent is that portion of the produce of the earth which is paid to the landlord for the use of the original and indestructible powers of the soil."

De hevigste bestrijder van Ricardo is de Noord-Amerikaan Carey geweest, die inzonderheid in zijn werk "The past, the present and the future" ¹, heeft getracht te bewijzen, dat die theorie dwaas en onbruikbaar was. Zijn eerste en naar het schijnt bij hem zwaarst wegende argument is historisch: "It will be perceived that the whole system is based upon the assertion of a single fact, viz. that in the commencement of cultivation, when population is small and land consequently abundant, the soils capable of yielding the largest return to any given quantity of labour alone are cultivated. That fact exists or it does not. If it has no existence, the system falls to the ground. That it does not exist; that it never has existed in any country whatsoever; and that it is contrary to the nature of things that it should have existed, or can exist, we propose now to show." ².

De geloerde schrijver voert daarop den lezer achtereenvolgens nagenoeg alle landen der wereld rond en toont aan, hoe overal de eerste ontginner zich op de ligtste gronden vestigt en eerst later het waagt, de lager gelegen, vette gronden, die meestal moerassig en met bos-

¹ Wij gebruikten de tweede editie, uitgekomen te Londen, bij Trübner & Co., 1856.

² "The past, the present and the future", pag. 23.

schen bedekt zijn, in cultuur te brengen. Daarna put hij uit den ontwikkelingsgang van de Engelsche maatschappij een tweede argument van nagenoeg dezelfde strekking; hij betoogt hoe sedert eeuwen de hoeveelheid verkregene producten in verhouding tot de uitgestrektheid van het land in cultuur steeds toenemend is geweest, en hoe, niettegenstaande eene aangroeiende bevolking de hoeveelheid voedsel, jaarlijks voor ieder hoofd beschikbaar, is vermeerderd; "dit," zegt hij, "strijdt met de theorie van R., dat bij toeneming der bevolking steeds slechter landen onder den ploeg worden gebragt; de uitgestrektheid lands vereischt om bij vermeerderde bevolking dezelfde hoeveelheid voedsel per hoofd te produceren, zoude dan ook in versnelde verhouding moeten toenemen. Neen," zegt C., "in de werkelijkheid ziet men het omgekeerde gebeuren;" "while (from 1760—1831) the number of persons employed in agriculture had increased by only one third, the product had increased five times, and the return to the labour employed was, per head, almost four times greater than at that period. Such being the case the new soils must be far better than the old." ¹.

Hoe valsch zijne redenering is, blijkt reeds in de eerste plaats daaruit, dat hij (pag. 52) al het geïmporteerde voedsel in zijne rekening opneemt, dat toch blijkbaar ingernild wordt voor de producten der Engelsche industrie, die hare grondstoffen, voor een groot gedeelte althans, uit het buitenland trekt, zoodat zeker die massa voedsel niets bewijst voor de meerdere productiviteit van den nieuw ontgonnen Engelschen bodem.

Maar meer dan dit: terwijl op pag 53 de conclusie, die hij uit zijne argumenten trekt, is: "the new soils must be far better than the old", heeft hij reeds op

¹ "The past, the present and the future", p. 53.

pag. 50 gezegd: "If man begins with the poor soils and passes gradually towards the best, every step should be accompanied by increasing *power* to select such soils, as are best suited to his purpose, taking sometimes the light sand and at others the heavy marl: at one time the clay and at another the lime, cet, cet: as he deems them best calculated to minister to his wants and those of his family and to enable him to accumulate the machinery required for exercising still greater power over the materials provided by the Creator for his use and awaiting his draft."

De eerste conclusie, die valsch is, maar waar het hem als bestrijder van Ricardo eigenlijk om te doen is, schuift hij in zijne redenering in, terwijl de tweede, die waar is, en ook door Ricardo beaamd wordt, eerst voorop wordt gesteld en eenen schijn van juistheid aan het geheele betoog geeft, maar daarna voor de eerste wordt opgegeven.

In de tweede conclusie toch heeft C. zeer juist aangegeven wat het is, dat de werking van de wet van Ricardo stoort en maakt, dat hare gevolgen zich in de werkelijkheid niet doen gevoelen. De grootere magt, die de mensch langzamerhand over de natuur verkrijgt door vooruitgang in theorie en in praktijk, stelt hem in staat aan hetzelfde land in evenredigheid tot het gebruikte kapitaal eene grootere opbrengst te ontwoekeren, dan vroeger.

Menig niet lang geleden ontgonnen veld in de Veluwe, geeft nu een grooter opbrengt dan de vetste landen in de Betuwe voor vijfhonderd jaren, maar bewijst dit iets tegen Ricardo's theorie? bestaat er dan geen verschil tusschen de beiden en bestaat dat verschil niet even goed nu als toen? kan ooit het feit dat de gezamenlijke landerijen nu in verhouding meer opleveren dan honderd jaar geleden steun geven aan de bewering, dat sedert dien tijd de vruchtbaarste landen eerst zijn onder den ploeg

gebragt? Niemand, die zoo goed als Carey de magt van den vooruitgang waardeert, maar onbevooroordeeld is, zal tot die vooronderstelling zijne toevlugt nemen, om van de vermeerderde productie rekenschap te geven.

Met opzet heeft C. dan ook de leer van R. omtrent *improvements*, op den achtergrond geschoven en als nevenquaestie behandeld, terwijl bij R. die leer staat tegenover die van de grondrente en zijn geheele systeem zich daarop baseert, dat de toenemende magt van den mensch over de natuur door aangroeiende wetenschap en meerdere hulpmiddelen, opweegt tegen de neiging der grondrente om te stijgen, zoo zij die niet overtreft.

De oeconomie zelve van het beroemde hoofdstuk "On Rent" wijst er op hoezeer Ricardo die twee leerstukken op gelijke lijn stelde: aan elk van beide is nagenoeg de helft van het hoofdstuk gewijd en in de voorlaatste alinea worden zij als besluit in twee korte zinnen tegenover elkander gesteld:

"Without multiplying instances, I hope enough has been said to show, that whatever diminishes the inequality in the produce obtained from successive portions of capital employed on the same or on new land (dat zijn de *improvements*), tends to lower rent; and that whatever increases that inequality (dat is de vermeerderende vraag van de toenemende bevolking) necessarily produces an opposite effect, and tends to raise it." ¹

Carey ziet in de werkelijkheid alleen de werking der tweede wet en ontkent op grond daarvan het bestaan der eerste. Hij heeft gemeend Ricardo's *redenering* te kunnen wederleggen door de onjuistheid van zijne *voorstelling* aan te toonen; dat het betere land vroeger werd ontgonnen dan het slechtere, heeft hij in de werkelijk-

¹ "Principles," pag. 94.

heid niet bewaarheid gevonden; dus, zegt hij, valt ook het systeem van Ricardo. Dit is blijkbaar zijn hoofdargument, het beslaat de eerste en ook verreweg de ruimste plaats. De andere argumenten staan eenigzints meer op den achtergrond, doch zijn niet minder valsch. Het zoude ons echter te ver voeren, die hier allen te behandelen. Wij bepalen ons dus bij de behandeling van het eerste ¹.

Daargelaten nu de vraag in hoeverre al de aangehaalde feiten waar zijn, is het duidelijk, dat alleen noodzakelijkheid, nooit verkiezing, welke kolonisten dan ook, er toe kan gebragt hebben eerst de slechte, en daarna de betere gronden te ontginnen; het kan alleen gebrek aan kapitaal of aan tijd om het resultaat van hunnen arbeid af te wachten, geweest zijn, die hen tot eene schijnbaar zoo onredelijke wijze van handelen bragt.

Het is duidelijk, dat die opeenvolging van ingebruikstelling bij Ricardo slechts eene wijze van voorstelling is, die tot de zaak zelve niets afdoet; zijne bewering is alleen deze geweest, dat aangezien alle land niet van gelijke hoedanigheid en, dat van de beste soort althans, niet in oneindige hoeveelheid aanwezig is, de concurrentie van de landbouwers onderling, hen dwingt van de eigenaars van dat land de toestemming te koopen om daarop hunne industrie uit te oefenen. Zij moeten zich tevreden stellen met interest op hun kapitaal en eene billijke ondernemerwinst en aan de eigenaars als pacht of grondrente dat deel van de opbrengst uitkeeren, dat daarenboven wordt verkregen.

De grondrente is dus een gevolg van de ongelijke vruchtbaarheid van den bodem, die zich ten gevolge van de inrigting der menschelijke maatschappij in handen

¹ Als voorbeeld van zijne wijze van redeneren wijzen wij inzonderheid op het derde argument, pag. 57 l. c.

van verschillende eigenaars bevindt; zij heeft haar aanzijn te danken aan het monopolie van die eigenaars tegenover de behoeften der maatschappij en tegenover de concurrentie van de leden dier maatschappij. Wij meenen dus dat de leer der grondrente van Ricardo in hare hoofdtrekken geheel met de waarheid overeenstemt en gerust als basis tot verderen opbouw mag aangenomen worden.

Slechts in één opzicht schijnt Ricardo ons toe eenigzins verkeerd gezien te hebben en één element, dat voor de vaststelling van het begrip van grondrente van het grootste belang is, ten onregte niet in zijne voorstelling opgenomen te hebben. Hij noemt namelijk de grondrente de vergoeding voor het gebruik van "the original and indestructible powers of the soil" en stelt de zaak voor, alsof men naarmate van die krachten den bodem in klassen konde verdeelen, waarvan altijd, onder iedere omstandigheid, de eene beter was dan de andere, alsof het onderscheid tusschen "rich and fertile" en "inferior land" iets absoluuts ware.

Naar onze meening moet men de zaak eenigzins anders beschouwen: elke bodem bezit van nature eigenschappen, waardoor hij bij aanwending van een bepaald kapitaal op eene bepaalde wijze ook waarschijnlijk eene bepaalde opbrengst zal geven.

De wijze van aanwending toch van een gegeven kapitaal kan alles afdoen; dezelfde som aan eenig land onder verschillende vormen besteed, kan geheel verschillende resultaten opleveren; de eene cultuur vordert omwerking van den bodem met den ondergrondsploeg, de andere bewerking met de spade; kosten beide wijzen van bewerking nu evenveel, maar worden zij verkeerd aangewend, dan kunnen de resultaten ook zeer onvoldoende zijn en het blijkt dus, dat men nooit absoluut van twee stukken lands kan zeggen, in welke verhou-

ding de wederzijdsche opbrengst bij aanwending van gelijke kapitalen zal staan, zooals Ricardo schijnt aan te nemen: "Thus suppose land N°. 1. 2. 3. — to yield, with an equal employment of capital and labour, a net produce of 100, 90 and 80 quarters of corn." Dat kennis magt is, komt ook hier ten sterkste uit; wij spreken nu niet alleen van onverstandige aanwending van kapitaal, waarbij tegen bekende gegevens en in strijd met de gebruiken gehandeld en kapitaal vermorst wordt, als b. v. een boer op een land voor meekrap geschikt haver of boekweit ging zaaijen; — maar wij achten het bijna zeker, dat elke soort van land hare eigenaardigheden heeft, die, zoodra zij slechts gekend worden en men er behoorlijk partij van weet te trekken, den mensch de gelegenheid geven op dat land eenen oogst te winnen even overvloedig als van die gronden, die nu voor de vruchtbaarste gelden; wel zal het hoogstwaarschijnlijk nooit gelukken op de kale zanden bij Kootwijk tarwe te verbouwen zooals in de vette klei van Culemborg, maar wat zegt ons, dat die velden niet juist de geschiktheid bezitten om eenig ander nu nog niet gewaardeerd product, op te leveren, of daar met geringe moeite en kosten voor geschikt te maken zijn?

De fout van Ricardo schuilt, naar ons inzien, vooral daarin, dat hij het onderscheid bijna alleen afgemeten heeft, naar de geschiktheid van den bodem voor graanbouw, en het bestaan van andere culturen niet mede in rekening heeft getrokken en dat hij te veel is blijven hechten aan het verschil van opbrengst in quarters of bushels, te weinig heeft doen uitkomen, dat alles ten laatste op de geldelijke uitkomst nederkomt; dat dus de prijs die voor de producten besteed wordt, — hoe dikwijls dus niet de mode, — ten slotte de waarde van de totale opbrengst bepaalt. Stel b. v. dat twee akkers

gelijke hoeveelheden garst opbrengen, doch van eenigzins verschillende hoedanigheid, ten gevolge van eenig verschil in ligging; beide soorten zijn echter even bruikbaar en zij worden dus gelijk betaald; maar op een gegeven tijdstip ontdekt men, dat b. v. voor het brouwen van eene nieuw-uitgevonden qualiteit van bier de eene soort van garst veel geschikter is dan de andere; deze zal in prijs stijgen en dus ook de waarde van het land waar zij kan groeijen. Er is nu geen verschil in opbrengst en toch een verschil in de pachtwaarde van den grond, — in de grondrente.

Als sterkste voorbeeld mag wel de bloembollen-kultuur gelden; waren de bloembollen niet hoog in prijs, of kende men de eigenschappen van de velden tusschen Haarlem en Overveen niet, welke die teelt daar mogelijk maken, die gronden zouden, in plaats van de hoogste pachtwaarde in ons vaderland, er zeker bijna geene bezitten.

De wetenschap van de beste wijze van aanwending van kapitaal is dus in dezen bijna geheel beslissend.

Wij mogen dus als bewezen aannemen, dat voor elke grondsoort een oneindig aantal opbrengsten in een oneindig aantal verschillende verhoudingen tot het gebezigde kapitaal denkbaar zijn, ten gevolge: 1°. van de hoegrootheid, 2°. van de wijze van aanwending van het kapitaal, en 3°. van den marktprijs der producten. En daar nu uit die opbrengsten, in zoo verre zij den gewonen interest en de ondernemer-winst overtreffen, de pachtprijs of de grondrente voortvloeit, is er voor elk stuk land een oneindig aantal pachten denkbaar. Waardoor wordt nu de werkelijke pachtprijs bepaald? Door die wijzen van bebouwing, die in een gegeven land de gebruikelijke zijn.

Uit dat oneindig aantal mogelijke opbrengsten, die door de wetenschap reeds worden aangewezen of nog

kunnen ontdekt worden, of wel door de behoeften en wenschen der maatschappij kunnen gecreëerd worden, heeft de landbouw er eenige gekozen, die zij als bereikbaar en winstgevend onder de tegenwoordige omstandigheden beschouwt.

Alleen die resultaten beoogt de landbouwer; zij zijn het, die de concurrentie bepalen bij het verpachten van landerijen. De "landesübliche" bebouwing bepaalt dus de werkelijke pacht. Duidelijk toch is het, dat zoo iemand ten gevolge van meerdere kennis in staat was van een gegeven kapitaal op eenigen bodem grootere winsten te maken dan gebruikelijk is, die winsten eerst door middel van concurrentie den landeigenaar ten goede zouden komen.

Wij beschouwen dus de opbrengst als in groote mate op zich zelf staande en wel degelijk een gevolg van "the original and indestructible powers of the soil", hoewel in wat uitgebreider zin dan volgens Ricardo, en geleid of liever geëxploiteerd volgens lands gebruik. De marktprijs der verschillende producten bepaalt de waarde van de opbrengst en dus het finale resultaat in geld.

Het is met het oog op dat waarschijnlijke resultaat in geld, dat aan de bebouwing van het land kapitalen worden besteed; het is werkelijk eene *emptio spei*, eene speculatie, die goed en slecht kan uitvallen, maar toch ingevolge de reeds erlangde wetenschap een in doorslag zeker resultaat geeft; trekt men nu van dat resultaat de billijke belooning voor het gebruik van het kapitaal en de moeite van den ondernemer af, dan blijft er een, naarmate van de meerder of minder krachtige medewerking der natuur, en de meer of min gunstige ligging ten opzichte van de markt, voor ieder bijzonder geval verschillend overschot over, dat als pacht moet uitgekeerd worden aan den grondeigenaar, zoo de bodem niet

aan den ondernemer toebehoort; dat overschot draagt den naam van grondrente en is: "the compensation for the use of the original and indestructible powers of the soil." Het eigenaardige van haar karakter als steunende op de *gemonopoliseerde verschillen* in de krachten der natuur wettigt het, haar als eene bijzondere bron van inkomen te beschouwen.

Alle opbrengst wordt, althans in onze klimaten, door aanwending van kapitaal verkregen; dat kapitaal nu kan op verschillende wijzen worden aangelegd: zóó, dat het na verloop van één jaar moet teruggewonnen zijn; zóó, dat het eerst na verloop van verscheidene jaren, zijne uitwerking heeft volbragt, en dus ook eerst dan moet terug verdiend zijn, of eindelijk zóó, dat het voor goed verloren is, doch door het blijvende nut, dat het sticht, ook slechts eene vaste jaarlijksche rente behoeft op te leveren. Tusschen deze wijzen van gebruik bestaat onzes inziens geen enkel generiek verschil, en men kan dus in theorie geene grens trekken tusschen bedrijfskapitaal en verbeteringskapitaal. Ongevoelig gaan beiden in elkander over. In de praktijk echter is er verschil tusschen beiden.

Ten aanzien van de werkelijke grens tusschen hetgeen in den regel door den eigenaar en door den pachter ver-
 rigt wordt, zal veel afhangen van den duur der pachten in elk land gebruikelijk; waar voor langen tijd verpacht wordt, zal de grondeigenaar veel aan den pachter kunnen overlaten en deze menige operatie kunnen ondernemen, waarbij hij zijn kapitaal slechts in ettelijke jaren terug erlangt; daar zoude b. v. de aanplanting van jonge vruchtboomen, de verbetering van den grond door inbrenging van andere grondsoorten of chemische stoffen, zelfs het draineren voor den pachter voordelig kunnen zijn; bij zeer korte pachten zoude het misschien voor den

eigenaar zaak kunnen zijn de gewone bemesting voor zijne rekening te nemen, om tegen het uitbouwen van het land te waken.

Ten aanzien van de beteekenis van die aanwendungen van kapitaal, is er ook verschil; de pachter zal de vruchten van zijne verbeteringen, enz., in zooverre zij den gewonen interest en de ondernemerwinst te boven gaan, slechts zoo lang genieten als de door hem gevolgde handelwijze niet algemeen is geworden; zoodra zij dit is geworden, groeit de pacht door de concurrentie en komt dus dat overschot ten bate van den eigenaar. Deze daarentegen geniet de volle vermeerdering die de opbrengst ten gevolge van het door hem aangewende kapitaal ondergaat; de pachter oogst die wel in, maar moet haar als pacht weder afstaan; voor den eigenaar is dus alle aanleg van verbeteringskapitaal eene speculatie op vermeerderde grondrente, en wanneer zij gelukt, een koop van tijdelijke of altijddurende rente. Voor hem staat dus die handeling gelijk met den aankoop van land; ook dan koopt men eene rente tegen hare kapitaalswaarde.

In het laatste geval echter is het bestaan en de grootte van die rente zeker en dus ook haar voortduren waarschijnlijk; in het eerste moet nog de uitkomst leeren of werkelijk de aanwending van dat kapitaal de vruchten zal dragen, die men er zich van voorstelt.

Koop van land is niets dan kapitaalbelegging, die alleen op interest van het besteede geld recht geeft; in de opbrengst van kapitaal, ter verbetering aangewend, moet ook nog eene zekere ondernemerwinst gevonden worden, daar de eigenaar hier eene handeling verrigt, waaraan hij tijd en moeite besteedt en waarbij hij risico loopt.

Redenen waarom beide, én de grondrente, die men verkrijgt door eigenaar van land te zijn, én de vermeer-

dering daarvan, die men verwerft, door dat land te verbeteren, wel gelijk van aard zijn, daar zij beide uit de exploitatie van de gemonopoliseerde krachten der natuur voortspuiten, maar toch in de praktijk, ten aanzien der grondbelasting vooral, dienen onderscheiden te worden. Dat zij hetzelfde karakter dragen en aan dezelfde oorzaken haar bestaan te danken hebben, blijkt daaruit, dat er slechts onderscheid voor hem bestaat, die zelf de verbeteringen aanbrengt; voor dengene, die verbeterd land koopt, is het resultaat er van met de grondrente, alleen door de natuur gegeven, geheel een geworden. En dit geldt even goed van verbeteringen die altijd, als voor dezulke die slechts gedurende eenigen tijd invloed op de opbrengst van het land uitoefenen.

Bij de bepaling van den koopprijs zal natuurlijk wel in aanmerking genomen worden, of het waarschijnlijk is, dat ten gevolge van de verminderde werking der aangebrachte verbeteringen met der tijd de grondrente dalen, maar hetzelfde heeft ten aanzien van alle grondrente plaats: stel b. v. dat het te voorzien ware, dat ten gevolge van den aanvoer van gedroogd vleesch van Buenos-Ayres de prijzen van het vee zouden dalen, ongetwijfeld zoude ook de koopprijs van het weiland minder worden.

Wij zouden dus tot alle verbeteringen van land de uitspraak van Mill willen uitstrekken, waarin hij zoo helder en logisch zijne meening uiteenzet omtrent het versmelten van de resultaten van altijd durende verbeteringen met de natuurlijke grondrente ¹:

“But with regard to capital actually sunk in improvements and not requiring periodical renewal, but spent once for all in giving the land a permanent increase of

¹ “Principles”, B. II, ch. XVI, § 5.

productiveness, it appears to me that the return made to such capital loses altogether the character of profits, and is governed by the principles of rent. It is true that a landlord will not expend capital in improving his estate, unless he expects from the improvement an increase of income, surpassing the interest of his outlay. Prospectively, this increase of income may be regarded as profit; but when the expense has been incurred, and the improvement made, the rent of the improved land is governed by the same rules as that of the unimproved. Equally fertile land commands an equal rent, whether its fertility is natural or acquired; and I cannot think that the incomes of those who own the Bedford Level or the Lincolnshire Wolds, ought to be called profit and not rent because those lands would have been worth next to nothing unless capital had been expended on them. The owners are not capitalists, but landlords; they have parted with their capital; it is consumed, destroyed; and neither is, nor is to be, returned to them, like the capital of a farmer or manufacturer, from what it produces. In lieu of it they now have land of a certain richness, which yields the same rent and by the operation of the same causes, as if it had possessed from the beginning the degree of fertility which has been artificially given to it."

Ook de bewering van Carey, dat alle pacht van land slechts interest en nog wel een zeer onvoldoende, voor het in den grond gestoken kapitaal zoude zijn, vervalt dus. De grondrente heeft een zelfstandig bestaan; er is kapitaal aangewend om haar te verkrijgen; ongetwijfeld dikwijls zonder resultaat maar evenzeer dikwijls met geheel onverwachte uitkomsten; de grondrente staat in geen noodzakelijk verband met dat kapitaal; zij wordt nog door andere omstandigheden bepaald dan door de

sommen aan den bodem besteed, en kan dus geenszins als interest daarvan worden beschouwd.

In latere jaren hebben verschillende economisten getracht het begrip van rente verder uit te breiden, dan Ricardo had gedaan; ook bij de loonen en de ondernemerwinst hebben zij aangewezen, dat door de natuur geschonken verschillen aanleiding gaven tot verschillende belooning en dat daarin een ware *rente* gelegen is¹; zonder twijfel is dit waar, maar daarmede verdwijnt niet het onderscheid tusschen rente aan den eenen, en loon of ondernemerwinst aan den anderen kant; zij kunnen gecumuleerd, zelfs onafscheidelijk vereenigd worden, zij blijven toch verschillend van aard. Tusschen de rente bij loon of ondernemerwinst en de rente bij den grond, blijft ook dit verschil bestaan, dat zij in het eerste geval slechts hoogst zelden, in het laatste altijd gecapitaliseerd kan worden en alleen in het laatste zelfstandig te voorschijn treedt. Vooral de omstandigheid, dat in het eerste geval het verschil aan den persoon, in het tweede aan een voorwerp buiten den mensch verbonden is, brengt een groot onderscheid te weeg. Het begrip van *rente* moge dus ruimer geworden zijn dan het vroeger was, toen men het als synoniem met *grondrente* beschouwde; — de laatste heeft toch hare eigenaardige beteekenis behouden en staat niet minder scherp dan vroeger tegenover den interest en de ondernemerwinst van den landbouwer.

Na al het voorgaande meenen wij als bewezen te mogen aannemen, dat de opbrengst van land in het algemeen zich in vier deelen laat splitsen, waaruit moet betaald worden:

¹ Zie Vissering, "Handboek van praktische Staathuishoudkunde". Tweede stuk, pag. 555. Von Mangoldt, "Grundriss der Volkswirtschaftslehre." Stuttgart, 1863, § 120—127. O. v. Rees, "Overzicht der Staathuishoudkunde". Utrecht, 1861. III, § 4.

- 1°. het door den bebouwer ter verkrijging van de opbrengst uitgeschoten kapitaal,
- 2°. de interest op dat kapitaal,
- 3°. de ondernemerwinst, waaronder wij tevens de assurantiepremie rekenen, en
- 4°. eene pacht, die naar den aard der landerijen varieert, en alleen bij die landen, die bij een gegeven toestand van den landbouw de minst vruchtbare zijn, geheel ontbreekt.

Mag nu de grondbelasting op al die vier elementen drukken of niet? ziedaar de groote vraag, die wij ons nu voorstellen te behandelen.

Dat het eerste nooit als basis mag in aanmerking komen, hebben wij hierboven reeds met een woord gezegd, en wij meenen, dat het bijna overbodig is, het nader te betoogen; de verhouding tusschen de ruwe opbrengst en de zuivere winst is onder verschillende omstandigheden zoodanig uiteenlopend, dat eene gelijke belasting, die zich echter ook naar het teruggewonnen kapitaal regelde, tot de allergrootste ongelijkheid zoude leiden. Sismondi, die in dezen wel autoriteit mag heeten, zegt van de tiend, waarmede de grondbelasting bij onze vooronderstelling geheel zoude gelijk staan ¹: “Plus une culture est productive, plus elle demande d’avances faites à la terre. La dîme, qui pouvait n’être que la septième ou huitième partie du revenu d’un pré, devient la cinquième dans un champ de blé, le tiers dans une vigne, la moitié dans une houblonnière, une culture de chanvre, ou de tabac, la totalité dans un jardin.”

Omtrent de geschiktheid van de drie andere elementen, die te zamen de zuivere opbrengst uitmaken, om

¹ “Nouveaux Principes d’Economie Politique”. Paris, 1819. Tome II, Livre VI, Ch. 4. pag. 184.

als grondslagen voor de grondbelasting te dienen, heerscht verschil van gevoelen; aan den eenen kant wordt de gcheele zuivere opbrengst, aan den anderen alleen de pacht als “*matière imposable*” beschouwd.

De eerste meening schijnt die van Malchus te zijn ¹: “*Der reine Ertrag* besteht in demjenigen Theile des rohen, der von diesem nach Abzug des Saatkorns, der Bestel-lungs-, Ernte-, überhaupt sämtlicher Bewirthschaftungs-kosten, des Aufwandes für die Erhaltung der Grund-stücke in einem ertragsfähigen Zustande, und für des-sen Verbesserung, und der Fuhrkosten der Produkte nach den gewöhnlichen Märkten übrig bleibt;” — des noods zoude men nog onder de uitdrukking “*sämtliche Bewirthschaftungskosten*” ook den kapitaalinterest en ondernemerwinst, waarop de pachter regt heeft, kunnen verstaan; het tweede gedeelte echter van denzelfden zin geeft ons het regt, die uitlegging niet aan te nemen; hij gaat toch op deze wijze voort: “*der steuerbar reine Ertrag* aber, (besteht) in der Grösse des nach bestimm-ten Durchschnittspreisen berechneten Geldwerthes, des ausgemittelten reinen Naturalertrages.” De *reine Naturalertrag* nu blijft over na aftrek alleen van de wezen-lijke kosten van bearbeiding, enz.; daaronder kan geen winst of interest gerekend worden. Weinige bladzijden verder noemt hij dan ook ronduit het systeem der Fran-sche wet het zijne.

In de Fransche wetgeving nu wordt het principe van den aanslag naar “*le revenu net*” in duidelijke bewoor-dingen aangenomen. Zoowel de wet van 23 November—1 December 1790, als die van 3 Frimaire An VII, be-vatten de bepalingen:

¹ C. A. Freiherr von Malchus, “*Handbuch der Finanzwissenschaft und Finanzverwaltung*”. Stuttgart, 1830, I, § 47.

Art. 2. La répartition de l'imposition (ou contribution) foncière est faite par égalité proportionnelle sur toutes les propriétés foncières, à raison de leur revenu net imposable.

Art. 3. Le revenu net des terres est ce qui reste au propriétaire, déduction faite sur le produit brut, des frais de culture, semence, récolte et entretien.

Art. 4. Le revenu imposable est le revenu net moyen, calculé sur un nombre d'années déterminé.

Esquirou de Parieu hecht aan die bepaling zijne volle goedkeuring¹: "C'est le revenu net qui fournit la meilleure base pour la répartition des taxes foncières."

Bij ons, waar nog steeds de wet van 3 Frimaire An VII geldt, en de geheele wetgeving ten aanzien der grondbelasting beheerscht, wordt ook ten aanzien van de vaststelling der belastbare opbrengst dezelfde regel gehuldigd; het besluit van 7 Junij 1819² laat daaromtrent geen twijfel bestaan:

Art. 1. Bij de taxatie van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen, betrekkelijk het kadaster in de noordelijke provinciën van het rijk, zullen voor de waarde der granen en andere produkten, welke door die goederen worden opgeleverd, als grondslagen worden aangenomen, enz.

Art. 2. Insgelijks zullen bij de, in het vorige artikel vermelde taxatiën, in de noordelijke provinciën, *in aanmerking worden genomen* de huur- en pacht-prijzen der ongebouwde eigendommen over de jaren 1786—1803 en zal bij de taxatiën op de kooprijzen der goederen tot het laatst gezegde jaar toe, ingelijks kunnen worden geattendeerd.

¹ "Traité des impôts", I. pag. 255.

² "Bijv. Stbl." 1819. B. 858.

De belastbare opbrengst is dus iets anders dan de pacht en kan slechts grooter zijn, hetgeen ook blijkt uit art. 3, waar alleen de aftrekking van de kosten van onderhoud voorondersteld wordt.

In art. 6 wordt eindelijk het belastbaar zuiver inkomen der vaarten (sic) vastgesteld op hetgeen overschiet, nadat van de onzuivere opbrengst de kosten van onderhoud zijn afgetrokken. Klaarblijkelijk heeft men in deze twee laatste artikelen gemeend in de beide gevallen een gelijksoortig belastingsobject te vinden, door bij beiden op dezelfde wijze te werk te gaan; maar men heeft vergeten, dat voor het verkrijgen van de opbrengst van land een ondernemer met kapitaal noodig, voor die van eene vaart een enkele tolgaarder voldoende is; bij de vaart kan er dus noch van interest op het roulerend kapitaal, noch van ondernemerwinst op de exploitatie sprake zijn.

In het besluit van 22 Junij 1826 (Bijv. Stbl. 1826 A. p. 163) wordt echter minder streng aan de voorstelling van eene belastbare opbrengst, van de pacht afwijkende, vastgehouden. Wel zegt art. 1: "Bij de taxatie van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen.... zullen voortaan.... in aanmerking worden genomen de middelbare huurwaarde en koopprijzen van de voortbrengselen van den grond;" maar reeds in art. 2 treden de huurprijzen op den voorgrond, en lezen wij: "*Wanneer tot de berekening der opbrengst van landerijen, weiden, hooilanden, tuinen, boomgaarden, enz. mogt worden overgegaan op eene andere wijze dan naar de uitkomst der huurkontrakten of bekende huurprijzen der goederen, zullen, enz.*" — Daar schemert dus reeds het bewustzijn door, dat alleen de pachten den waren grondslag eener zuivere grondbelasting kunnen uitmaken.

Daar wij echter nog steeds onder de Fransche wet

van 3 Frimaire An VII leven, spreekt het van zelf, dat de officiële basis der grondbelasting bij ons nog altijd "le revenu net" is.

Waar wij van omslag op de basis der pachten spreken, bedoelen wij niet zoozeer iedere afzonderlijke pacht, zoodat de grondbelasting slechts een evenredig deel van de werkelijk genoten som zoude moeten zijn, die des noods als evenredig regt van ieder pachtcontract zoude kunnen geheven worden, dan wel de pacht, die onder de bestaande omstandigheden voor den eigenaar behoort over te schieten, na aftrek van de drie andere elementen van de ruwe opbrengst, en in doorslag zeker ook in eene maatschappij als de onze, door de landeigenaars wel genoten wordt; het is dus de gemiddelde pacht, de grondrente van Ricardo; het liefst echter zullen wij voor haar de uitdrukking pachtwaarde gebruiken, die naar het ons voorkomt, zeer juist onze bedoeling wedergeeft.

De pachtwaarde nu als basis voor de grondbelasting, is reeds door von Jakob ¹ in het begin dezer eeuw aangenomen; ook Rau ² heeft de onderscheiding, door ons voorgestaan, in het oog gehouden.

Eindelijk kunnen wij nog Gogel als voorstander van de grondbelasting naar evenredigheid der pachten aanhalen; hij zegt in zijne "Memorie over de Belastingen en Inkomsten in het Koninkrijk der Nederlanden in 1820": ³ "De Fransche wijze (van heffing) is mij altoos voorgelopen meer omslagtig, en zoo veel de opmeting be-

¹ L. H. von Jakob, "Die Staatsfinanzwissenschaft." Halle. 1821.

² Dr. K. H. Rau, "Grundsätze der Finanzwissenschaft," Zweite Ausgabe. Heidelberg, 1843.

³ J. J. A. Gogel, "Memoriën en Correspondentiën. Amsterdam. 1844. pag. 45.

“treft meer, maar onnoodig volkomen: — maar hoogst
 “onvoldoende zooveel de schatting betreft. De eenvou-
 “dige basis van werkelijke of met anderen evenredige
 “huurwaarden is mij altoos als meer afdoende en als de
 “beste voorgekomen.”

Reeds in de voordragt van 1799 had hij dat denk-
 beeld voorgestaan¹; ook in die van 20 Junij 1805 stelde
 hij het op den voorgrond, en toen hij onder koning Lo-
 dewijk als Minister van Finantiën de gelegenheid kreeg
 om zijne denkbeelden in de wetgeving te verwezenlijken,
 duurde het niet lang of de “Ordonnantie volgens welke
 binnen het Koninkrijk Holland zal worden geheven het
 middel der Verponding,” uitgevaardigd bij Publicatie van
 Zijne Majesteit den Koning van Holland in dato 20 Ja-
 nuarij 1807, leverde het bewijs, dat hij nog steeds in
 deze aangelegenheid dezelfde beginselen als vroeger hul-
 digde. Enkele bepalingen uit die wet mogen tot bewijs
 van het gezegde strekken:

Art. 2. Deze belasting zal worden geheven naar de
 waarde der goederen, berekend volgens de Huur-
 of Pachtpenningen, waarvoor dezelve, gedurende
 tien van de vijftien laatste jaren, ter keuze van
 den eigenaar, voor zooveel de Landerijen en Tien-
 den aangaat, door elkanderen zijn verhuurd
 geweest, of zoo als de goederen, voor zoo ver
 dezelve niet zijn verhuurd geweest, naar proportie
 van andere gelijksoortige verhuurde Landen of
 Perceelen, zouden hebben kunnen worden ver-
 huurd, gerekend tot gelde en zonder dat eenige
 onkosten of uitgaven van de Huur kunnen wor-
 den afgetrokken.

¹ Zie o. a. Mr. J. A. Sillem, “De politieke en staathuishoudkundige
 werkzaamheid van J. J. A. Gogel.” Amsterdam. 1864, pag. 210, vlgg.

Art. 3 staat echter toe van de onzuivere Huur af te trekken "de Polder- en Dijklasten, Sluis- en Molengelden, kosten van Zee- en Rivierwerken, zoover zij ten laste der Perceelen worden gebragt, en gerekend moeten worden tot behoud en conservatie derzelve te worden besteed."

Art. 37. Alle eigenaars, Verhuurders of Huurders en derzelve Gemagtigden of Zaakwaarnemers, zijn gehouden, des gerequireerd, de Huurcedullen der Perceelen..... te vertoonen..... en tevens te geven alle zoodanige elucidatien, als van hen zullen worden gevorderd..... ter verkrijging eener volkomene kennis van het ware en opregte beloop der onzuivere Huur.

Art. 38 en 39 handelen over de wijze waarop onverhuurde perceelen moeten getaxeerd worden, om te komen tot de kennis van hunne huurwaarde in verhouding tot andere wel verhuurde perceelen. Deze artikelen bevatten de hoofddenkbeelden van de wet van 20 Januarij 1807, die naar ons inzien, door hare eenheid en klaarheid een schitterend bewijs is van de bekwaamheid van Gogel.

De oorzaak van die verschillende beschouwingen van de basis waarop de grondbelasting moet rusten, is tweeledig; ten eerste toch staat zij in verband met de wijze waarop in de verschillende landen het grondbezit verdeeld is, en ten anderen hangt zij af van de plaats, die men, veelal ten gevolge van die verdeeling, aan de grondbelasting in het belastingsysteem heeft willen doen innemen.

In Frankrijk is het grondbezit uiterst verdeeld; "le morcellement des terres" is daar een algemeen erkend feit¹; verreweg de meeste eigenaars bebouwen zelf hunne

¹ In het werkje van R. van Breugel: "Sur la Contribution Foncière

landerijen, en het spreekt dus van zelf, dat het onderscheid tusschen de verschillende deelen van de opbrengst zich niet in de praktijk vertoont en eerst door redeneering kan worden gevonden.

In Duitschland daarentegen behoort bijna overal de bodem aan den adel; men vindt er slechts groote grondbezitters en pachters; en de feitelijke toestand heeft het er dus veel gemakkelijker gemaakt, de verschillende eigenschappen van de deelen der opbrengst op te merken. — Het is dan ook voor een goed deel die feitelijke toestand, die de beschouwing omtrent den aard der grondbelasting bepaalt; in Frankrijk toch heeft men het inkomen van den landbouwer als gelijk van aard met dat van den industriëel, enz. beschouwd: de een gebruikt zijne krachten en zijn kapitaal tot het bebouwen van den grond, de andere tot het uitoefenen van koophandel of industrie; beiden trekken daaruit een inkomen; wat is dus natuurlijker, dan dat men, met het doel voor oogen alle inkomens te treffen, het eene met grondbelasting, het andere met een patent heeft bezwaard?

De grondbelasting wordt dan op eene lijn gesteld met elke andere en dient alleen ter aanvulling van die anderen; bij het streven naar een systeem waarin alle inkomens gelijkelijk bezwaard zijn, is het zeer begrijpelijk dat men tot deze beschouwing is gekomen.

In Duitschland daarentegen heeft men altijd elke be-

et le Cadastre," lezen wij op pag. 32 de volgende opgave: In 1815 waren er in Frankrijk:

1,421,000 personen, leden van familiën, die pacht trokken,
4,941,000 personen tot dat deel der bevolking behoorende, dat van den landbouw leeft, doch geen grond bezit, en

13,095,000 personen, die allen deel uitmaakten van dien stand, die zijn eigen grond bebouwt en voor het geheel of althans voor het grootste deel van de onzuivere opbrengst van dien grond leven moet.

lasting meer afzonderlijk en vooral de grondbelasting om hare eigenaardigheden als geheel op zich zelve staande, beschouwd. Men heeft haar dus zooveel mogelijk zuiver van inmenging met vreemdsoortige bestanddeelen willen houden.

Alleen de pacht heeft een zelfstandig bestaan; zij heeft haar oorsprong daaraan te danken, dat er grondbezit bestaat, en komt den grondeigenaar alleen ten gevolge van zijne qualiteit van eigenaar toe. Neemt men nu buiten haar als basis nog de kapitaalrente en de ondernemerwinst van den pachter aan, dan vereenigt men niet alleen twee ongelijksoortige zaken, maar berokkent daarenboven aan de maatschappij nog een groot nadeel, wanneer althans de overige industriële inkomens niet even zwaar belast zijn; door wien toch zal die belasting gedragen worden? zeker niet door den pachter; zijne verdienste moet de normale hoogte behouden, of men zal weldra zien, dat een deel van het landbouwkapitaal aan die bestemming onttrokken wordt en aan andere takken van industrie toevlocht. Die landen namelijk die geen pacht opleveren, kunnen dan niet langer met voordeel worden bebouwd en worden dus verlaten, tenzij de rijzing der prijzen de gewone hoogte der winsten herstelle; deze nu zal onvermijdelijk volgen, daar de maatschappij dezelfde hoeveelheid producten noodig heeft als te voren en dus ook dezelfde uitgestrektheid gronds in cultuur moet blijven, tenzij, wel te verstaan, de aanvoer van buitenslands op goedkoper wijze dat gemis kunne aanvullen. Buiten dit geval echter zal de prijs zeker rijzen en daar alle producten in die rijzing deelen, ook die welke op vruchtbaarder land worden geteeld, zullen de grondeigenaars, voor zoo verre zij pacht trekken, ten gevolge van die belasting, onmiddelijk hun inkomen zien toenemen. De belasting zal dus ten slotte voor zoo verre zij de

kapitaalwinst omvat, door de maatschappij worden betaald en buitendien zal nog eene veel aanzienlijker grondrente dan vroeger, ten gevolge van de rijzing der prijzen, aan de grondeigenaars ten goede komen, die zonder eenige baat voor 't algemeen door de consumenten zal worden opgebracht.

Alleen gelijke belasting van alle industrierente (de uitdrukking is van von Jakob) zoude kunnen maken, dat de pachters zelve de belasting droegen en het zoude dus alleen bij een in dien zin consequent doorgevoerd systeem niet volstrekt te wraken zijn, de grondbelasting op de geheele zuivere opbrengst te doen drukken; maar ook dan nog zoude het ongeraden zijn, én grondrente én ondernemerwinst te gelijk te willen belasten; er kunnen immers redenen zijn, waarom men de eene zwaarder wil belasten dan de andere, en het is in alle geval rationeler van ieder ingezetene de directe belasting, die men hem wil opleggen, ook direct te vorderen, dan die door een ander te doen betalen, en het aan de maatschappelijke krachten over te laten, het evenwigt te herstellen? Dit zoude bij eene maatschappelijke inrigting als de onze, waar zoo veelvuldig grondeigenaar en landbouwer verschillende personen zijn, bijna in den regel het geval zijn.

Dat toch de grondbelasting, die altijd voor verreweg het grootste gedeelte, op de grondrente rust, van den eigenaar, niet van den pachter, moet worden geheven, zal wel niemand betwijfelen.

Bij de verschillende beschouwingen, die ons tot hiertoe hebben bezig gehouden en bij de uiteenzetting van de systemen, die in verschillende wetten zijn gehuldigd, zijn wij steeds uitgegaan van de vooronderstelling, dat de

grondbelasting eene echte belasting is; even goed de Fransche wetgever als Gogel hebben die meening gehuldigd en wanneer de eene "le revenu net," de andere de huurwaarde als maatstaf aanneemt, zoo verschillen zij alleen in de middelen, terwijl hun doel hetzelfde is; beide willen zij eene inkomcnbelasting daarstellen.

Tegenover deze meening staat echter eene andere, die namelijk van hen, die beweren, dat de grondbelasting altijd in eene vaste rente, ten behoeve van den staat op den grond gevestigd, ontardt, en dus een geheel ander karakter aannemt dan alle andere belastingen; van dat standpunt is de vraag naar de basis van de belasting geheel overbodig; alleen wat bestaat heeft dan regt van voortbestaan en het behoeft in geene verhouding hoegenaamd tot de opbrengst te staan; dat is de reden, waarom wij eerst nu van die meening behoeften gewag te maken; hoe zij gestaafd wordt, zal in het volgende hoofdstuk blijken, terwijl de vraag welke van de twee beschouwingen de ware is, eerst aan het einde van dit proefschrift zal kunnen beantwoord worden.

HOOFDSTUK II.

DE INRICHTING DER GRONDBELASTING.

§ 1. *In het algemeen.*

Uit al het voorgaande is gebleken, dat de grondrente een tak van inkomen uitmaakt, die, ten gevolge van het zamentreffen van velerlei omstandigheden ontstaande, een zelfstandig bestaan heeft en dien ten gevolge ook onvermengd met andere elementen behoort belast te worden; die afzonderlijke behandeling hebben wij in ons vorig hoofdstuk nader toegelicht en getracht, zoowel uit het oogpunt van billijkheid als uit dat van het belang der maatschappij, te verdedigen.

Het gewigt en de noodzakelijkheid van die uitsluitende belasting der grondrente zal echter nog meer uitkomen door eene nadere beschouwing van eenige der bijzondere eigenschappen van die grondrente, die haar ten eenemale van aard doen verschillen met ondernemerwinst en kapitaalrente, en op de belasting die op haar rust den grootsten invloed uitoefenen, zoodat deze een geheel ander karakter kan aannemen, dan de lasten op de andere takken van inkomen gelegd. — De strijd omtrent de

meerdere wenschelijkheid van eene veranderlijke of van eene onveranderlijke grondbelasting hangt met die eigenaardigheden der grondrente geheel te zamen.

In de eerste plaats komt de onbewegelijkheid van den grond hier in aanmerking; alle bewegelijke kapitalen kunnen naar het buitenland verplaatst worden, en zich zoodoende aan den druk onttrekken, dien zij in eenig land ondervinden. De reden waarom bijna altijd de regeringen teruggedeinsd zijn voor de invoering van belastingen op de opbrengst van kapitalen in industrie of handel productief gemaakt, of wel in effecten, enz. belegd, is geene andere; wel heeft ook de moeilijkheid om die opbrengst te leeren kennen daartoe het hare bijgedragen, doch voornamelijk is het altijd de zekerheid geweest, dat een groot deel van die kapitalen zich weldra van de belasting zoude bevrijden, door naar andere landen te vloeijen, waar zij nieuwen bloei en welvaart zouden in het leven roepen.

Behalve het nadeel, dat er voor een land in gelegen is, wanneer zoodoende het beschikbare kapitaal vermindert, vloeit uit die bewegelijkheid nog dit voort, dat zulk eene belasting ten gevolge van de vermindering van het aanbod van kapitaal onmiddellijk door hen, die haar betalen, van zich wordt afgeschoven en over de andere leden der maatschappij verdeeld.

Het spreekt immers van zelf, dat onder diergelijke omstandigheden het overgeblevene kapitaal door de ontstane schaarschte, eenen hooger prijs in den vorm van rente (b. v. bij prolongatie, beleening, disconto, enz.) zal kunnen bedingen, dan bij de meerdere concurrentie, die vroeger bestond, mogelijk was; in die hoogere rente zullen de eigenaars eene schadeloosstelling voor de betaalde belasting vinden.

Evenzoo gaat het met de ondernemerwinst; belast

men éénen tak van industrie meer dan de anderen, dan zal het dadelijke gevolg zijn, dat velen zich aan de uitoefening daarvan onttrekken en de behoeften der maatschappij zoo lang onbevredigd blijven, totdat de prijs van het product zoozeer gestegen is, dat het evenwigt tusschen de winsten hersteld en de belasting op dien eenen tak van industrie gelegd op de gezamenlijke consumenten overgedragen is.

Het is duidelijk, dat de mogelijkheid tot overdraging van eene belasting afhangt van den invloed dien zij op het aanbod uitoefent; kan dit verminderen, dan kan ook de maatschappij gedwongen worden de betaling van de verhoogde productiekosten (daartoe toch behoort men de belasting te brengen) op zich te nemen; blijft het aanbod hetzelfde, dan blijft ook de prijs dezelfde en blijft de belasting rusten op dengene op wien zij gelegd is; hij heeft dan geen middel om dien last van zich af te schuiven.

Zeer juist drukt Esquirou de Parieu deze leer in weinige woorden uit: "L'impôt reste, au moins immédiate-
ment, à la charge de celui qui le paye, si l'objet sur lequel il est assis n'est pas susceptible de restriction.
"Il est rejeté en tout ou partie sur d'autres contribuables, si l'objet sur lequel il est assis est susceptible de restriction, et la répercussion de l'impôt est en raison même de la facilité de cette restriction" ¹.

Het aanbod van grond nu is voor zulke restrictie in het geheel niet vatbaar; de grond is onbewegelijk en kan dus niet naar andere oorden, waar geene grondbelasting bestaat, worden overgebracht; zoolang de grondbelasting slechts op de grondrente rust, zal er geen akker minder bebouwd worden, want die landen, die geene pacht op-

¹ "Traité des Impôts," Dl. I, pag. 65.

brengen, zullen ook niet door de belasting getroffen worden; en geen enkele grondeigenaar zal, omdat hij een deel van zijn inkomen als belasting moet afstaan, zijn land een enkel jaar niet verpachten. In het geval door Ricardo gesteld, dat de belasting meer dan de grondrente bedraagt, zal zeker een deel der landerijen onbebouwd blijven, maar is zulk een geval denkbaar? Het aanbod van land blijft dus hetzelfde; de grondbelasting blijft op de eigenaars rusten, en kan door hen op niemand worden overgedragen. — Geen wonder, dat men dus gemcend heeft, hier werkelijk door de belasting den belaste te treffen en eene inkomenbelasting in al hare zuiverheid in te voeren.

De Fransche wet is blijkbaar op deze voorstelling gebouwd. Men meende door middel van het kadaster niet alleen de totale opbrengst van den grond voor geheel Frankrijk, maar ook het inkomen te zullen vinden, dat elk grondeigenaar uit zijn land trok; en dacht nu, door jaarlijks te bepalen welk deel van de totale opbrengst zoude geheven worden, tevens door de werking van het kadaster aan alle belastingschuldigen eenen gelijken last op te leggen. Evenredige belasting van "le revenu net" hield men voor voldoende en dacht, dat zoo die evenredigheid slechts bereikt was, allen gelijk den druk zouden voelen; men zag, dat er geene overdraging van belasting in den gewonen zin mogelijk was en was er dus alleen op uit de verhouding voor de verschillende percelen, steeds dezelfde te doen blijven; volstrokste mobiliteit van de aanslagen, volgende uit de mobiliteit in de schatting van elks "revenu net," was daarvan het onmiddelijk gevolg; terwijl men tevens niet schroomde althans in principe de mogelijkheid aan te nemen, dat, naarmate van de behoeften van den staat, het eene jaar meer, het andere minder geheven zoude worden.

De volgende bepalingen van de wet van 3 Frimaire An VII leveren daarvan voldoende bewijs :

Art. 1. "Le corps législatif établit chaque année une contribution foncière. Il en détermine annuellement le montant en principal et en centimes additionnels."

Dus jaarlijksche vaststelling, maar ook jaarlijksche repartitie:

Art. 8: "La répartition de la contribution foncière est faite par le corps Législatif entre les départements; par les administrations centrales de département, entre les cantons et les communes qui ont pour elles seules une administration municipale, par les administrations municipales de canton, entre les communes de leur arrondissement, et par des répartiteurs, entre les contribuables." —

Dit artikel levert er het bewijs van, in verband met de bepaling van art. 10, dat de "cinq citoyens répartiteurs" jaarlijks zullen benoemd worden en met de beschrijving van de wijze van omslag in titre III te vinden. Die jaarlijksche verdeeling wijst genoegzaam aan, dat de bedoeling is geweest, die ook naar mate van vermeerdering of vermindering van "le revenu net" in ieder departement, enz. jaarlijks zooveel noodig te wijzigen.

Eindelijk dient nog de wet van 2 Messidor An VII alleen daartoe, om de wijze van reclame tegen alle schending der evenredigheid vast te stellen. Alleen dit zoude men tegen onze wijze van beschouwing kunnen aanvoeren, dat in den vierden titel van de wet van 3 Frimaire An VII "Des changements annuels à faire aux matrices des rôles" alleen gesproken wordt van de annotatie der eigendomsovergangen, die in den loop van het jaar hebben plaats gehad, en uitgesloten worden veranderingen in de schattingen; doch daartegenover staat, dat in den volgenden titel geheele vrijheid tot hernieuwing van de "matrices des rôles," zoo dikwijls dit blijkt noodig te

zijn, gelaten wordt; en dat de bepaling van art. 102, "dat namelijk de herziening voor de gebouwde eigendommen om de tien jaren zal plaats hebben," die ligt als beperking konde opgevat worden, niet ook tot de ongebouwde eigendommen is uitgestrekt.

De ondervinding van de moeilijkheid om steeds de veranderingen in de zuivere opbrengst te volgen, moge spoedig de eens gemaakte verdeeling in eene onveranderlijke hebben doen ontaarden, het doel was zeker alle grondeigenaars gelijkelijk te bezwaren, en het middel, dat men zich voorstelde daartoe aan te wenden, de evenredige belasting van alle "revenus fonciers."

Al het voorgaande nu is in zekeren zin waar: de grondbelasting kan door vermindering van het aanbod, niet op anderen, op de pachters of de consumenten worden overgedragen; doch de grondrente heeft eene tweede eigenaardigheid, die ook hare gevolgen heeft en niet buiten aanmerking mag blijven.

Wat toch heeft er plaats als iemand een stuk lands koopt? Men berekent hoe groot de waarschijnlijke opbrengst van dat land zal zijn, onderzoekt welke de lasten, als grondbelasting, dijk- en polderlasten, enz. enz. zijn, die er jaarlijks van moeten betaald worden, en trekt dan het tweede gegeven van het eerste af; het overschot kapitaliseert men en biedt de aldus gevondene uitkomst als koop prijs aan. Is de rentestandaard, dien men heeft aangenomen die, welke voor land de gebruikelijke is, dan komt de koop tot stand. Is deze toedragt van zaken nu de ware, dan heeft de koper den geheelen last van zich afgeworpen; de belasting heeft dan alleen gedrukt op hem, die eigenaar op het oogenblik van de invoering was. Aan hem is dan, behalve de jaarlijksche last die hem opgelegd werd, nog bovendien de *gekapitaliseerde belasting* ontnomen, door de vermindering in

waarde, die zijn eigendom op het oogenblik der invoering heeft ondergaan.

Na den eersten verkoop draagt dan niemand meer de belasting, maar is op elken akker eene altijddurende rente ten behoeve van den staat gevestigd; — ja, men kent aan dezen een condominium in den grond toe.

Hoffman zegt het geheel onvoorwaardelijk: ¹ “Grundsteuern, welche dem Betrage nach fest und unveränderlich geworden sind, wirken ganz wie der Kanon auf einem Erbpachtsgute.... Die Grundsteuer vermindert dessen Werth jedenfalls um ein Kapital, dessen landübliche Verzinsung die Grundsteuer ist. Wer beispielsweise 100 Thaler Grundsteuer zahlt, besitzt eben deswegen in dem Werthe seines Grundstücks dritthalbtausend Thaler weniger, wenn der Zinsfuß bei gleicher Sicherheit vier vom Hundert beträgt.”

Ook McCulloch zegt: “The landtax is to be regarded as a stationary quitrent payable to the state, without being directly or indirectly injurious to individuals” ².

Van deze beschouwing uitgaande, staan velen de volstrekte onveranderlijkheid van de grondbelasting voor; zij willen haar niet afschaffen, want dit zoude gelijk staan met een geschenk, dat de staat, ten koste van allen, aan de tegenwoordige eigenaars deed, maar haar evenmin verhoogen, want, zeggen zij, dan belast men niet alleen het inkomen, maar ontnemt ook aan ieder grondbezitter een deel van zijn kapitaal. De nu bestaande grondbelasting moet onveranderd blijven voortduren; zij heeft haar ontstaan aan een groote onregtvaardigheid te danken, maar die heeft zoo lang geleden plaats gehad, dat de herstelling nu niet anders dan eene gunst aan som-

¹ J. G. Hoffmann, “Die Lehre von den Steuern,” Berlin. 1840. p. 110.

² “Taxation and Funding,” p. 58.

migen zijn zoude. Het verlies in waarde is reeds gedragen en de tegenwoordige eigenaars hebben allen die goederen ten gevolge van koop of boedelscheiding tegen de wezenlijke waarde verkregen, en hebben dus alle aanspraak op verligting verloren.

Verhoogt of verandert men die belasting echter weder, dan begaat men dezelfde onbillijkheid ten tweeden male.

In de meest stellige bewoordingen is deze bewering door McCulloch uitgesproken: "It is obvious, therefore, that all projects for laying peculiar burdens on the land, however varnished or disguised, can no longer be looked upon, as projects for the imposition of equitable taxes, but for the confiscation of a portion of the property of the landlords!

If such flagitious schemes be ever entertained, they will form a precedent that may be urged to justify the repudiation of the public debt and the subversion of every right" ¹.

Het meest uitvoerig is de onveranderlijke grondbelasting door onzen grooten landgenoot Gijsbert Karel van Hogendorp verdedigd, en wij achten zijn pleidooi te merkwaardig, dan dat wij het niet eenigzins in het breede zouden behandelen.

De 23ste van de "Lettres sur la Prospérité Publique" is geheel aan dit onderwerp gewijd. Hij omhelst het straks geschetste systeem geheel en zet dat met groote klaarheid in de volgende woorden uiteen:

"Quand je veux acheter une terre ou un bâtiment, je m'informe du montant de l'Impôt Foncier et je règle en conséquence le prix que je me propose d'offrir. Sans l'Impôt Foncier à payer, la propriété me vaudrait dix mille florins. Cette somme serait bien placée et pro-

¹ Ibidem, pag. 59.

“duirait un revenu en proportion de l'intérêt ordinaire
 “de l'argent. Mais j'aurai à payer un Impôt Foncier
 “de cent florins. A cinq pour cent ces cent florins re-
 “présentent un capital de deux mille. Je ne puis donc
 “offrir que huit mille florins pour cette propriété. Quand
 “j'acquiers des terres et des bâtimens par héritage, ils
 “sont évalués dans la masse de la succession comme
 “tous les autres effets, et le partage se fait en consé-
 “quence entre les héritiers. L'évaluation des bâtimens
 “et des terres se fait sur le même principe que l'achat.
 “L'Impôt Foncier est pris dans la même considération.
 “Ainsi, soit que j'achète ou que j'hérite, l'Impôt Foncier
 “n'est pas à ma charge, ne diminue pas mon revenu.
 “L'Impôt Foncier est devenu un prélèvement sur les
 “rentes que l'Etat fait tous les ans. L'Etat est saisi
 “d'une partie de la rente, et par conséquent du capital
 “représenté par elle. C'est une espèce de domaine ac-
 “quis par l'Etat pour employer la rente au service public.
 “Sous ce point de vue l'Impôt Foncier n'est payé par
 “personne. Le capital est depuis longtemps rendu do-
 “maine de l'Etat. Celui-ci est devenu propriétaire d'un
 “tantième de la valeur de toutes les terres et de tous
 “les bâtimens. Ce tantième est hors du commerce et
 “fixé entre les mains du gouvernement.” (pag. 185).

En verder pag. 190: “Nous avons vu que les proprié-
 “taires ne payent pas l'Impôt Foncier primitif, que cet
 “impôt est devenu un domaine de l'Etat, que la partie
 “de la rente, formant ce domaine, est hors des succes-
 “sions et du commerce. Je vous ai expliqué tout ceci
 “plus haut et je conclus que le propriétaire n'est que le
 “percepteur de la rente publique.”

Uit dit alles volgde logisch, dat iedere verandering
 eene begunstiging of eene benadeeling was, en de redene-
 ring leidde er onmiddellijk toe alle vereffening der grond-

belasting door middel van het kadaster, toenmaals een onderwerp van het meest dadelijke belang, geheel te verwerpen; dit zoude dan ook zeker de conclusie geweest zijn, had niet eene andere consideratie v. H. daarvan weêrhouden; het was deze: elke provincie had van oudsher haar eigen belastingstelsel, en hoewel tweemalen reeds tot de vereffening der lasten in alle deelen van het land was besloten, hadden nog steeds de omstandigheden de uitvoering daarvan belet; in ieder van die stelsels nu nam de grondbelasting eene geheel verschillende plaats in; in de eene provincie bedroeg zij veel meer dan in de andere; daarin lag naar v. Hogendorps meening de onregtvaardigheid; terwijl de grondeigenaars niets meer van den druk bespeurden, en dus geene reden tot klagen hadden, werd aan de eene provincie eene veel grootere som onttrokken, dan aan de andere: "C'est une injustice manifeste pour la province surchargée et pour toutes les familles qui l'habitent.

"Elles sont privées annuellement d'une somme qui est enlevée à la circulation pour être employée aux besoins de l'Etat, c'est-à-dire des autres provinces. Une telle disposition suffirait toute seule pour appauvrir une province, afin d'enrichir les autres. Il n'en faut pas davantage pour rendre le nivellement une mesure de justice et d'utilité publique" ¹.

Dit moet verholpen worden; de eenvoudigste weg zoude zijn eene gemiddelde hoogte voor de grondbelasting aan te nemen, en dan naarmate van de omstandigheden aan die provincie, waar meer betaald werd, het verschil uit te keeren; van diegene, waar minder werd opgebracht, het ontbrekende te vorderen; dan was immers het doel bereikt en aan iedere afdeeling van het land eene ge-

¹ Ibidem, pag. 189.

lijke som voor de circulatie gelaten: "Mais," zegt hij, "pour effectuer ceci il faudrait tantôt faire des remises sur d'autres impôts, ou tantôt les aggraver. Mais ce serait introduire l'inégalité dans les impôts en général. Ce serait créer un mal pour remédier à un autre. Je vous avoue que je n'y vois pas jour."¹

Het eenige overblijvende middel is, om werkelijk de lasten, die ieder grondeigenaar draagt, te vereffenen. Daar men echter alleen ter wille van de gezamenlijke inwoners van iedere provincie tot dezen maatregel zoude overgaan, brengt de billijkheid ook mede niet aan de grondeigenaars de winst of het verlies, daaruit voortspuitende, over te laten, maar die door middel van geschikte restitutiën voor rekening van de provincie te nemen; ook hieraan zijn echter vele bezwaren verbonden, en daar bovendien door berekening blijkt, dat die sommen weinig aanzienlijk zouden zijn, is de conclusie, dat nog de beste wijze om den knoop door te hakken is, werkelijk tot verevening over te gaan en de baten of schaden aan de grondeigenaars over te laten.

Dus, voltoojing en invoering van het kadaster, dan zullen alle ongelijkheden weggenomen, en de zaak voor goed geregeld zijn.

Voor goed, ziedaar het punt waarvan wij uitgegaan zijn, en waarheen wij ook teruggevoerd worden: is eens dat kadaster ingevoerd, dan ook nooit weder verandering, dan volmaakte stilstand:

"Il serait aussi absurde qu'injuste de jamais charger à l'avenir cet Impôt Foncier réglé avec tant de peine. Nous ne pouvons atteindre les autres capitaux, nous devons donc nous abstenir dorénavant de toucher aux biens-fonds. Toute augmentation de l'Impôt Foncier serait

¹ Ibidem, pag. 192.

“un nouvel impôt d’une nature différente et contraire à
 “tous les principes de mon système... Si je ne charge
 “jamais à l’avenir le propriétaire industriel, je me gar-
 “derai bien également de décharger le propriétaire in-
 “dolent qui laisse dépérir son bien entre ses mains.
 “L’impôt est fixe pour chaque parcelle de terre et pour
 “chaque bâtiment, et il résulte de cette fixité même qu’il
 “ne saurait y avoir de découragement pour l’activité ni
 “d’encouragement pour la paresse.”¹

De slotsom is dus, eene *vaste* maar *evenredige*² grond-
 belasting; — invoering van een kadaster om van alle grond-
 renten eene *gelijke verhouding* te heffen, maar tevens
vaststelling voor goed van dat kadaster; — in één woord,
 eene vaste verhouding tusschen een *onveranderlijk* ele-
 ment, de belasting, en een ander, de grondrente, *be-*
wegelijk als de baren der zee. Hoe het mogelijk is,
 twee zulke strijdige stellingen te willen vereenigen, ver-
 klaren wij niet te begrijpen.

Deze inconsequentie echter van het systeem in de
 Lettres ontwikkeld, hoe erg ook, ware misschien nog
 te vergeven; men zoude kunnen aannemen, dat v. H.
 zich in de hoofdzaak door eene verkeerde theorie heeft

¹ Ibidem, pag. 202—3.

² Dat wel degelijk evenredigheid wordt bedoeld, blijkt uit de vol-
 gende woorden:

“Si chaque famille doit contribuer aux charges de l’Etat dans une
 “proportion égale il en est de même de chaque province, qui est un
 “agrégé de familles. Il faut que la somme totale des contributions
 “d’une province, ou le produit de tous ses impôts, soit conforme à la
 “proportion établie pour toutes. Mais si dans une province l’impôt
 “foncier se monte à huit pour cent de la rente, et dans une autre
 “province à seize pour cent, la proportion est rompue. Pour maintenir
 “celle-ci, il faut prélever dans toutes les provinces le même tantième
 “sur les rentes.” p. 188. Dit alles zal toch wel voor altijd gelden,
 en niet alleen voor het oogenblik van de invoering van het kadaster?

laten medeslepen, in zake de vereffening tusschen de provinciën echter door een innig gevoel van billijkheid gedrongen, dat principe heeft opgeofferd, en door de schijnbare stabiliteit der grondrente verleid, heeft gemeend, dat er later nooit zoo groote ongelijkheid weder zoude kunnen ontstaan als vroeger, vooral door aanneming van een gelijken voet voor het geheele rijk. Het principe van onveranderlijkheid echter zoude men meenen, dat bij hem op eene diepgewortelde overtuiging, het resultaat van zoo lange en veelzijdige ervaring, gevestigd was.

Hoe nu, wanneer wij in de Bijdragen tot de Huis-houding van Staat, eene geheele andere leer verkondigd zien? Bij iedere gelegenheid dringt hij op verlaging van de grondbelasting, op vermindering van de op den landbouw zoo zwaar drukkende lasten aan. Nergens ontmoeten wij ook slechts eene zinsnede, die in de Lettres zoude passen; geene geschikter handleiding tot wederlegging van de beginselen van 1828—1830 verkondigd, dan eene verzameling van al wat hier en daar in de Bijdragen, dus vóór 1824, voorkomt. Overal straalt hetzelfde streven door, en wij kunnen dus volstaan met eene enkele bladzijde aan te halen, als bewijs voor onze bewering: “De eigenaar, die aan de bezwaren des pachters (teweeggebracht door de sterke daling van de graanprijzen sedert den algemeenen vrede) gehoor geeft, wordt door het land tot betaling der grondlasten gesommeerd. Maar deze belasting is niet meer evenredig aan de pacht, die door het nieuwe contract verminderd is. De belasting was berekend op een vijfde van de zuivere opbrengst; met de opstuivers kon zij ten hoogste een vierde bedragen. Door de vermindering der inkomsten neemt de belasting een derde, de helft weg. Alzoo betaalde deze eigenaar, in den tijd der gewone prijzen, eene minder

zware belasting dan heden. Toen ging zij het vijfde deel der inkomsten niet te boven. Maar sedert is zij vermeerderd, naar evenredigheid van de verhooging der prijzen en der huren. Het is billijk, dat zij, naar evenredigheid van die daling, verminderd en op de oude hoogte gebracht worde. De schatkist kan slechts een vijfde, dat is, twintig van de honderd, en veertig van de tweehonderd eischen. Toen de inkomsten tweehonderd bedroegen, vorderde zij veertig, thans, daar dezelve tot op honderd gedaald zijn, komt haar niet meer dan twintig toe" ¹.

En op de volgende bladzijde:

"Eene juiste schaal is des te nuttiger en noodzakelijker, daar er weder buitengewone tijden kunnen komen, en men dan de grondlasten slechts met opstuivers, naar evenredigheid van de verhooging der prijzen, heeft te bezwaren. Op dezelfde wijze zal men nu, daar de prijzen tot het peil der gewone tijden zijn teruggekeerd, de verponding wel zooveel pCt. behooren te verminderen, wanneer de belastingschuldigen aantonen, dat zij naar evenredigheid van de rijzing der prijzen, hooger zijn aangeslagen, en dat hunne tegenwoordige opbrengst het vijfde of zelfs het vierde gedeelte van hunne inkomsten te boven gaat" ².

Uit deze regelen blijkt ten overtuigendste, hoe zuiver van Hogendorp de geheele zaak heeft doorzien, en vervalt dus alle verontschuldiging voor latere onjuiste voorstellingen.

Het voorname argument van allen, die de onveranderlijkheid verdedigen, is de bewering, dat bij iederen

¹ "Bijdragen tot de Huishouding van Staat." Tweede uitgave, Dl. III, pag. 394.

² Ibidem, pag. 395.

koop de belasting gekapitaliseerd van den koopprijs wordt afgetrokken, en dus door den koper in het geheel niet meer wordt gevoeld ¹.

In hoeverre deze bewering volmaakt met de waarheid overeenkomstig is, of van welke omstandigheden zij afhankelijk is, behouden wij ons voor, later te onderzoeken.

Voor het oogenblik nemen wij die hypothese aan en beginnen met, van dat standpunt uit, onze argumenten tegen de onveranderlijke grondbelasting te behandelen.

In de eerste plaats dan wijzen hare voorstanders er op, dat even als bij de oorspronkelijke invoering der grondbelasting aan de toenmalige eigenaars een deel van hun eigendom werd ontrukkt, ook nu bij iedere verhooging een greep in het kapitaal wordt gedaan; evenmin als de staat zich willekeurig een vierde of een vijfde van hunne landerijen mag toeëigenen, mag hij ook op de verkoopwaarde van die goederen inbreuk maken.

Maar welke is de belasting, vragen wij van onzen kant, die niet eenigzins dezelfde werking heeft? Even goed als de grondlasten, zal ook de koper van een huis bij zijne berekening het personeel en in Amsterdam het equivalent in aanmerking nemen, dat hij bij de bewoning van dat huis te betalen zal hebben; — zoude men dan niet, om consequent te blijven, op onveranderlijkheid van personeel of equivalent moeten aandringen? Na verloop van tijd mogen die belastingen geheel door de bewoners worden gedragen, op het tijdstip der invoering verminderen zij ongetwijfeld de waarde der bestaande huizen ten nadeele der eigenaars. — Zelfs indirecte belastingen kunnen dien invloed hebben; wij twijfelen althans niet, of eene zware belasting op gene-

¹ Ook in ronde woorden te lezen bij Mr. D.... "Over de belastingen". Amsterdam. 1837. pag. 131 volgg.

ver b. v., die het verbruik sterk doet afnemen, zal invloed uitoefenen op de waarde van menige tappersaffaire, terwijl daarentegen afschaffing van eene belemmerende belasting dikwijls voldoende is, om eene zaak sterk te doen opbloeijen, en zoodoende aan de zaak op zich zelve eene waarde te geven, die zij te voren geheel miste. Niemand heeft echter beweerd, dat dit een onverdiend geschenk was door den staat aan sommige ingezetenen gedaan, en daarom de afschaffing bestreden.

Bij den grond springt het onmiddellijke verband tusschen belasting en kapitaalswaarde slechts meer in het oog, dan in andere gevallen; er is een onderscheid in graad, niet in aard ¹.

Hoofdzakelijk is, naar onze meening, de leer der onveranderlijkheid daardoor ontstaan, dat men zich bijzondere gevallen heeft voorgesteld, en de zaak niet in het groot heeft beschouwd, en dat men in de tweede plaats het onderscheid tusschen de verschillende soorten van veranderlijkheid niet scherp in het oog heeft gehouden.

Zoodra men zich toch een concreet geval voorstelt, dan is het duidelijk, dat bij elke verandering, voor iederen gulden, waarmede de belasting wordt verhoogd, de waarde van het goed, al naarmate van den gewonen rentevoet *f* 20 à *f* 30 daalt; dit schijnt bij den eersten oogopslag hoogst onbillijk, en geen wonder, dat degen, die niet dieper in het wezen der zaak doordringt, zulk een resultaat dadelijk verwerpt.

Eene nadere beschouwing zal echter misschien enkele andere zijden van de quaestie meer in het licht doen komen.

Bij het onderzoek, in hoeverre de voorgedragene meening juist is, hebben wij in de eerste plaats acht te ge-

¹ Zie o. a. L. Stein, "Lehrbuch der Finanzwissenschaft", pag. 252.

ven op de twee soorten van veranderlijkheid, die bestaanbaar zijn en eene geheel verschillende beteekenis hebben.

Primo, kan de aanslag van ieder stuk lands veranderlijk zijn en stijgen of vallen in evenredigheid tot de toe- of afname der pachtwaarde; de verhouding tusschen de quotisatie der verschillende goederen kan dan variëren, doch altijd steunende op het verschil in opbrengst; men heeft dan mobiliteit der schattingen.

Of men kan onveranderlijkheid der schattingen en aanslagen aannemen; dan is nog

Secundo, mobiliteit van den voet der belasting mogelijk, zoodat er naarmate van de behoeften van den staat een verschillend aantal percenten van de geschatte pachtwaarde wordt geheven.

Dat beide ook vereenigd kunnen worden, spreekt van zelf.

Beide worden echter door de voorstanders der onveranderlijke grondbelasting afgekeurd.

“De belasting drukt, na eenigen tijd te hebben bestaan, op niemand meer.” Blijft de pachtwaarde van eenig land dezelfde, dan, ja, zal die last niet zwaar drukken; de eigenaar maakt van de koopsom de rente, die hij zich had voorgesteld, en is dus tevreden. — Maar gesteld, dat door de omstandigheden die pachtwaarde daalt of rijst, zal dan nog die altijdurende rente dezelfde beteekenis voor den eigenaar behouden? Twee landen zijn gelijk van opbrengst en betalen dezelfde belasting, zeg 10 pCt.; zij zijn voor denzelfden prijs gekocht, en terwijl zij in dezelfde handen blijven, verdubbelt de pachtwaarde van het eene, daalt die van het andere op de helft; nu betaalt de eene eigenaar 5, de andere 20 pCt. van de pacht. Gaat men verder, dan komt men tot een punt, waarop de grondbelasting de

geheele pacht bedraagt, ja wat belet, dat zij die te boven gaat?

Dat ook in de werkelijkheid die druk wel gevoeld wordt, blijkt reeds bij het doorbladeren van de Bijdragen van van Hogendorp; hij grondt toch zijne aanhoudende klagten daarop, dat de prijzen der granen waren gedaald, en ten gevolge daarvan de pachten; hij voorspelt voortdurend den ondergang van den landbouw, zoo niet de verponding wordt verminderd; en toch beweert men, drukt de belasting na den eersten verkoop in het minst niet meer! "Le propriétaire n'est que le percepteur de la rente publique" ¹.

"Na verloop van eenigen tijd zijn alle huizen enz. eens of meermalen van eigenaars veranderd en wordt dus niet een enkele cent aan verponding betaald, terwijl al de vaste goederen in het geheele land dan vrij en na aftrek van de verponding zijn verkregen." ².

Het geheele systeem moet dan ook wel voor de ruwe kracht der feiten wijken, zoo dikwijls de productiviteit van het land door overstroming of anderzins geheel ophoudt. Aan den anderen kant zal men er ook wel nooit bezwaar in zien, bij vermeerdering van werkelijk grondbezit, door aanwas, enz., ook tot die gedeelten de grondbelasting uit te breiden; vermeerdering echter van opbrengst van hetzelfde land is heilig! Voor ons land is bij de wet van 24 April 1843 (Stbl. N°. 14) het volgende aangenomen:

Art. 2. Ingeval een ongebouwd of gebouwd perceel uit welke oorzaak ook (verveening uitgezonderd), geheel of gedeeltelijk verdwijnt of ophoudt te bestaan, of wel tot een onbelastbaar gebruik overgaat, zal de belastbare opbrengst van het niet meer bestaande of onbelastbaar

¹ "Lettres sur la Prospérité Publique", pag. 190.

² Mr. D. ... "Over de belastingen", pag. 132.

geworden perceel worden opgeheven en de aanslag der provincie met de betrekkelijke grondbelasting worden verminderd; zoolang die vermindering niet heeft plaats gehad, zal de grondbelasting in de bedoelde gevallen, uit het fonds voor kwade posten worden vergoed. Indien het inkomen van een ongebouwd eigendom, door onvoorziene rampen, zoo als hagelslag, overstroming, overzanding, windschaden, brand of andere dergelijke onheilen, tijdelijk geheel of gedeeltelijk mogt verloren gaan, zal de grondbelasting, op de tot dusverre gevolgde wijze geheel of gedeeltelijk worden goedgegaan uit het fonds voor kwade posten; doch zal de aanslag der provincie daarmede niet worden verminderd.

Indien de rampen van zoodanigen aard zijn, dat de belastbare waarde van het eigendom daardoor blijvend is verminderd, zal hetzelfde worden herschat en gebracht in zoodanigen aanslag, als in evenredigheid en bij vergelijking met soortgelijke eigendommen behoort en met inachtneming van de bestaande bepalingen, volgens welke zelfs de niet opbrengende eigendommen op eene belastbare opbrengst van 25 cents het bunder moeten worden geschat. De vermeerdering van grondbelasting hiernit voortvloeiende, zal op den aanslag der provincie worden afgetrokken, en zoolang dit niet heeft plaats gehad, uit het fonds van kwade posten worden gevonden.

Art. 3. Bij het ontstaan van vermeerdering van de belastbare opbrengst eener provincie, ten gevolge van aanspoeling, of wel ten gevolge van ontginningen, droogmakingen, inpolderingen, stichting, vernieuwing, aan- of bijbouwing van gebouwen, en het dien ten gevolge belastbaar worden van, volgens de wetten van 28 Maart 1828 (Stbl. N°. 8) en 6 Junij 1840 (Stbl. N°. 17), of andere bepalingen, vrijdom genietende percellen, mitsgaders ten gevolge van het geheel of gedeeltelijk be-

lastbaar worden van vroeger, wegens onbelastbaarheid, niet in het kadaster gebragte perceelen, zal deze vermeerderde opbrengst mede in de grondbelasting worden aangeslagen en volgens den maatstaf van twaalf cents, dertien honderdste per gulden, in hoofdsom, de aanslag der provincie daarmede worden verhoogd."

Vermeerdering van de belastbare opbrengst van reeds belaste perceelen wordt dus in het geheel niet in aanmerking genomen.

Dat in de verhouding, die door allerlei omstandigheden ieder oogenblik kan veranderen, wel degelijk een hoogst ongelijk bezwaar voor de verschillende eigenaars kan liggen, is ons gebleken; reeds het gevoel van billijkheid zoude aan de hand geven, dengeen die door vermeerdering van grondrente zijn eigendom in waarde ziet rijzen, wat meer te bezwaren; hem, die het ziet dalen, eenigzins te gemoet te komen, door naar evenredigheid zijn aandeel in de belasting te verminderen.

Elke redenering moet uitgaan van de vooronderstelling, dat de grondbelasting geringer moet zijn, dan de pachtwaarde waarop zij rust; wordt dus de grondbelasting bij rijzing van de pachtwaarde verhoogd, dan neemt zij ook slechts een deel van die verhooging weg en laat verreweg het grootste deel ten bate van den gelukkigen eigenaar; bij dalende, vergoedt zij ook den eigenaar slechts een gering gedeelte van het verleden verlies.

Welk gewigt blijft dan aan gezegden als dat van Mr. D. "Eene verhooging van verponding is het afnemen van een kapitaal aan den eigenaar, ten behoeve van het algemeen, en eene verlaging van verponding is een geschenk van een kapitaal, aan den toevallig alsdan zijnden eigenaar." ¹.

¹ "Over de belasting", pag. 133.

Ook ten opzichte van het staatsbelang is deze veranderlijkheid hoogst noodzakelijk; de vermindering van grondbelasting toch wordt door de omstandigheden dringend genoeg gevorderd; staat daar geene vermeerdering tegenover, dan kan het niet anders of de opbrengst der grondbelasting vermindert voortdurend.

Het behoeft ook wel geen nader betoog, dat het veel gemakkelijker zal zijn eene bepaalde som bijeen te brengen, door van allen een gelijk deel van hunne inkomsten te heffen, dan door aan A. 20, aan B. 30, aan C. 50 pCt. van hunne pacht te ontnemen, al staat daar ook tegenover, dat E. en F. slechts 2 of 3 pCt. behoeven te betalen ¹; het eerste stelsel zal zeker veel minder aanleiding tot achterstallen en executiën geven.

Wij hebben tot hertoe het oog voornamelijk gehad op de verbreking der evenredigheid tusschen verschillende perceelen; deze heeft haren oorsprong meestal in de veranderde opbrengst; door verandering van waterstand, door overstuivingen, afveeningen, dijkbreuken, enz. kan in de vruchtbaarheid van elken akker eene geheele verandering ten goede of ten kwade gebragt worden, en tot hertoe heeft ons betoog hoofdzakelijk gestrekt, om te bewijzen, dat in verhouding daarmede ook de grondbelasting voor ieder perceel moest toe- of afnemen. Maar over het algemeen hangen de geldelijke resultaten van den land-

¹ Dat deze cijfers niet overdreven zijn, maar in de werkelijkheid zijn voorgekomen, blijkt uit de volgende opgave, te vinden in eene brochure van A. A. Brendonck, "Kadaster en Grondbelasting", in 1858 uitgegeven, pag. 8: "De eerste verpondingslijsten (matrices cadastrales) van de algemeene cadastratie bij "masses de cultures", bij besluit van 20 October 1803 bevolen, "alhoewel onvolmaakt, deden nogtans zien, dat er in dezelfde gemeenten eigenaars bestonden, die voormaals het derde, vierde gedeelte, ja zelfs de helft hunner inkomsten betaalden — terwijl anderen slechts het twintigste, vijfzigste, tot zelfs het honderdste gedeelte daarvan opbragten."

bouw, dus ook de pachten, nog meer van den prijs dan van de hoeveelheid der producten af; de opbrengst kan dezelfde blijven, maar door stremming van den toevoer van buiten af, door oorlog of andere oorzaken, kan de prijs tot het dubbele rijzen; ja, het is zelfs een algemeen erkend feit, dat de prijs bij oogsten, die beneden het middelmatige blijven, geheel buiten verhouding tot het geringere aanbod rijst, zoodat de totale waarde van eenen kleinen oogst die van eenen overvloedigen gewoonlijk verre overtreft ¹.

Eindelijk kunnen nog vele omstandigheden, als gemakkelijker vervoer, toeneming der bevolking, vooral in de steden, enz., alle pachten in een land, althans over eene groote uitgestrektheid, ontzagchelijk doen rijzen. En dat dergelijke veranderingen zich niet slechts gedurende korte perioden doen gevoelen, leert ons de geschiedenis; dat de graanprijzen in al de jaren van Napoleons heerschappij abnormaal hoog en in de jaren daaropvolgende abnormaal laag waren, staat overal in de Bijdragen te lezen.

Als een enkel voorbeeld van de ontzettende tocneming van de waarde van den grond gedurende lange perioden, halen wij slechts de volgende cijfers aan:

in 1821 werd de totale verkoopwaarde van den bodem in Frankrijk geschat ² op.....	frcs. 39,514,000,000
in 1851 op.....	" 85,744,000,000
en le revenu net ³ :	
voor 1821 op.....	" 1,580,000,000
voor 1850 ".....	" 2,643,000,000

¹ Zie Mill, "Principles," B. II, ch. 2, § 4, Roscher, "National-ökonomie", § 102, noot 3 en 4.

² E. Usquin, "La propriété, le morcellement du sol, le régime hypothécaire, le Crédit foncier et l'absentéisme."

³ M. Block, "Dictionnaire de la Politique" in voce "Impôt Foncier."

Ook in ons vaderland behoeft men slechts de tegenwoordige prijzen, bij die van 10, 20 en meer jaren geleden, te vergelijken, om het onderscheid te leeren kennen.

Stelt men nu naast de zoo even aangehaalde cijfers de volgende opgave omtrent het bedrag der grondbelasting in Frankrijk, dan springt van zelf in het oog, hoe onhoudbaar de bewering is, dat elke vermeerdering van grondbelasting moet vermeden worden:

Zij was oorspronkelijk geraamd op 240 millioen, moest echter in l'An V (1796—1797) gebragt worden

op 1.....fres.	218,000,000
in 1802.....op "	210,000,000
" 1807....." "	209,000,000
" 1815....." "	172,000,000
" 1825—1837.."	155,000,000
" 1842....." "	156,806,498
" 1852....." "	160,517,740
" 1863....." "	167,200,000

Terwijl van 1815—1850 de opbrengst met 67 pCt. toeneemt, vermindert de belasting met 12 millioen! Kan er eene reden gevonden worden, waarom men er voor zoude terugdeinzen, die Elf honderd millioen te belasten, die de wet van 7 Aug. 1850, reeds als bestaande vermeerdering van de jaarlijksche opbrengst van den bodem voor Frankrijk konde aannemen? Zal iemand er eene onbillijkheid in zien, een deel van die ontzettende som ten behoeve van den staat te vorderen, al wil men ook niet zoo ver gaan als Mill? deze toch helt er sterk toe over, de leer aan te nemen, dat de staat op alle vermeerdering van de grondrente, ten zijnen behoeve, moet beslag leggen; vooral bij de leer van Ricardo, die zulk eene vermeerdering als onvermijdelijk door de ontwikke-

¹ M. Block, *ibid.*

ling der maatschappij te weeg gebracht, beschouwt, is de voorslag van Mill ¹ zeer goed te begrijpen, en hoewel hij naar ons inzien te ver gaat, is toch zonder twijfel zijne voorstelling van de zaak veel juister, dan die van de voorstanders van de volstreckte fixiteit der grondbelasting.

Die gewenschte evenredigheid nu der grondbelasting met de grondrente, voor zooverre de laatste ten gevolge van algemeen werkende oorzaken variëert, is op twee wijzen te verkrijgen:

Ten eerste kan men de pachtwaarde van elk perceel op de werkelijke hoogte stellen, en naar gelang van de omstandigheden, de schattingen doen rijzen of dalen; dan zal men een zelfden belastingvoet kunnen houden en toch de evenredigheid tusschen grondbelasting en grondrente bewaren. Dan wordt men als van zelfs tot de heffing bij collecte gebracht.

Doch ten tweede kan men de schattingen der perceelen dezelfde laten, mits men maar zorge, dat de evenredigheid onderling bewaard blijve; de schatting zal dan meer op de hoegrootheid dan op de waarde van de opbrengst betrekking hebben, en behoeft niet eens de werkelijke hoegrootheid daarvan uit te drukken; men heeft dan slechts verhoudingsgetallen in het kadaster, en de som daarvan is onveranderlijk, behalve in zooverre de verandering in de opbrengst van enkele perceelen invloed op haar uitoefent.

Daar men echter telkens kan onderzoeken in hoeverre de wezenlijke opbrengst de getaxeerde te boven gaat of daaronder blijft, is niets gemakkelijker dan door verandering van den voet der belasting, die natuurlijk op de som der getaxeerde waarden gebaseerd is, de gewenschte

¹ "Principles," B. V, ch. II, § 5.

evenredigheid tusschen grondbelasting en som der grondrente te behouden; de prijzen der producten zullen dan op dien voet den grootsten invloed hebben. — Stel b. v. dat de uitkomsten van het kadaster een belastbaar inkomen van 100 millioen gulden aangeven, maar dat ten gevolge van veranderde omstandigheden het werkelijke inkomen 80 of wel 120 millioen is, dan zal in het eerste geval eene heffing van 8 pCt. over het belastbaar inkomen, aan den staat 8 millioen opleveren, terwijl de grondeigenaars 10 pCt. van hun werkelijk inkomen betalen; in het tweede geval kan men echter zonder hen meer te bezwaren, van het belastbaar inkomen 12 pCt. heffen; de ontvangsten van den staat zullen echter van 8 op 12 millioen gestegen zijn.

Veranderlijkheid in den voet heeft dus in een geval, zoo als het hier gestelde, geen invloed op het bezwaar, dat de grondeigenaars ondervinden, en zal dus, waar het kadaster op de hier bedoelde wijze is ingerigt, veilig kunnen in praktijk worden gebragt. Men zal dan echter moeten toezien, dat bij hertaxatie van perceelen, niet op de werkelijke opbrengst worde acht geslagen, maar op de waarde, die zij hebben volgens de conventionele basis, ook voor de overige landerijen in het kadaster aangenomen.

Eerst dan, wanneer de voet zoodanig veranderd wordt, dat van de werkelijke opbrengst percentsgewijze een grooter deel betaald wordt dan vroeger, zoude er tegen veranderlijkheid eenig gegrond bezwaar kunnen ingebragt worden; eerst bij zoo sterke opdrijving zoude er sprake kunnen zijn van onteigening van een deel van het kapitaal; de voorstanders der onveranderlijkheid hebben, — bij de vooronderstelling altijd van de waarheid van hunne bewering omtrent het overdragen van de belasting op den verkooper, — gelijk, wanneer zij aan den staat het

regt tot zulke verhooging van den voet ontzeggen. Alleen in gevallen van dringenden nood zoude zulk eene handeling kunnen geregtvaardigd worden; allen hebben dan bij het behoud van den staat het hoogste belang en zullen dus gaarne zelfs een deel van hun kapitaal opofferen; niet alleen de grondeigenaars, ook alle andere burgers zullen dan, hetzij door zwaardere belastingen, hetzij door stilstand van handel en nijverheid, of wel ten gevolge van gedrukte prijzen, hoogstwaarschijnlijk aanzienlijke verliezen lijden; elk zal zich echter die verliezen getroosten en in het vooruitzicht op betere tijden eene verzachting vinden voor den druk van het oogenblik; ook de grondbezitters zullen zich met de hoop op eene eventuele verligting van de belasting moeten tevreden stellen.

Vatten wij het voorgaande te zamen, dan vinden wij de beide volgende resultaten:

1°. Voor zooverre de veranderlijkheid slechts strekt om de verhouding tusschen grondrente en belasting dezelfde te doen blijven, is zij onvermijdelijk een element van elk goed systeem van grondbelasting; wordt zij niet gehuldigd, dan benadeelt men óf den staat, óf de belastingsschuldigen.

2°. Eerst dan, wanneer de veranderlijkheid de verhouding tusschen grondrente en belasting doet stijgen of dalen, kan er sprake van onbillijkheid zijn; — op deze stelling komen wij nog nader terug.

Het is deels de verwarring van die twee soorten van mobiliteit, die aanleiding heeft gegeven tot de leer van de fixiteit der grondbelasting, deels echter is er nog eene andere reden voor aan te geven; wij zoeken die in de tijdsomstandigheden; in de laatste dertig à veertig jaren toch zijn de pachten, en dien ten gevolge de waarde der landerijen in ons land en bijna overal elders steeds toegenomen; geen wonder dus, dat de eigenaars slechts éenen

kant van de quaestie beschouwden en niets liever wenschten, dan theoretisch te kunnen bewijzen, dat zij die meerdere opbrengst ten algemeenen nutte moesten behouden, zonder daarvan ook het geringste aan den staat af te staan; veranderde de toestand eens, hoe spoedig zouden wij niet al die voorstanders van de onveranderlijke grondbelasting om vermindering van hunne aanslagen zien reclameren; dat dit onder zulke omstandigheden ook werkelijk gebeurt, daarvoor willen wij geen nader bewijs aanvoeren, maar vergenoegen ons met nog eens op de telkens herhaalde klagten van Van Hogendorp in de "Bijdragen" te wijzen. — Eindelijk nog dit:

Is de grondbelasting werkelijk niets anders, dan eene op den bodem gevestigde rente, die door de eigenaars niet gevoeld wordt, dan volgt daaruit onmiddellijk, dat in geval van vermeerderde behoeften van den staat, zonder eenige onbillijkheid eene nieuwe belasting op den grond kan gelegd worden; het is dan ook door Murhard¹ als eene juiste gevolgtrekking aangenomen.

"C'est la logique de l'arbitraire une première fois absous," zegt Esquirou de Parieu; onder eenen anderen naam verschijnt dan, ten gevolge van het consequent doorgevoerde systeem zelf, de veranderlijkheid weder en wel onder eenen nog veel gevaarlijker vorm. Die nieuwe belasting van de grondbezitters geheven, wordt toch na verloop van tijd weder onmerkbaar voor hen, die haar betalen en zoo zal men voort kunnen gaan, tot dat de geheele opbrengst ten behoeve van den staat zal zijn geabsorbeerd.

Doch ook de meest strenge voorstanders van de leer, dat de belasting door verkoop van onroerend goed in eene vaste rente verandert, behoeven daarom nog niet in prin-

¹ Zie Rau, "Finanzwissenschaft," § 314, h.

cipe de veranderlijkheid der grondbelasting af te keuren. Deze twee stellingen, hoewel meestal vereenigd voorgedragen, zijn niet bepaald onafscheidelijk; even goed toch als volgens de gewone voorstelling bij iederen koop de vaste grondbelasting gekapitaliseerd, van de gekapitaliseerde pacht wordt afgetrokken, kan dit ook met de *vermoedelijke* grondbelasting geschieden; dijk- en polderlasten zijn altijd onzeker en kunnen dus slechts volgens eenen doorslag in rekening worden gebracht; maar wat nog meer zegt, de kapitaalswaarde der pacht, waarop de geheele rekening gebouwd wordt, is zelve slechts eene op waarschijnlijkheid gebouwde doorslagswaarde; van het eene jaar op het andere kan in die pachtwaarde eene geheele omkeering komen en dus de verwachting van den kooper geheel bedrogen worden.

Het eene element in die rekening, waarvoor men zoo dringend onveranderlijkheid vordert, zal al van weinig beteekenis zijn tegenover de andere elementen, die steeds veranderlijk en van zoo oneindig veel grooter bedrag zijn. De grondbelasting zal toch zelden meer bedragen dan 10, 15 of hoogstens 20 pCt. van de opbrengst; bij ons heet zij 12.86 pCt. te zijn; ten gevolge van den langdurigen stilstand in het kadaster zal die verhouding wel voor de meeste landerijen geheel veranderd en over het algemeen zeer verlaagd zijn.

Van de vooronderstelling uitgaande, dat werkelijk altijd de kooper het in zijne magt heeft, den druk eener bestaande grondbelasting te ontgaan, en dat alleen aan den eigenaar op het oogenblik der invoering de kapitaalswaarde ontgenomen wordt, kan men dus de eerste soort van veranderlijkheid, die van de schattingen, tot behoud van de verhouding tusschen de verschillende perceelen zeer wel aan nemen en men zal zulks, vooral met het oog op de belangen der schatkist, maar niet minder uit een gevoel

van billijkheid jegens de contribuabelen ook behooren te doen; de veranderlijkheid in de verhouding tusschen pachtwaarde en belasting zal men echter, om consequent te blijven, dienen af te keuren.

Het geheele systeem hangt dus, voor zoo ver het gewichtigste punt betreft, af van het bestaan van het eene feit, dat bij den eersten verkoop de geheele belasting gekapitaliseerd ten laste van den verkooper blijft.

In hoe verre nu is die bewering boven alle bedenking verheven?

Door van Hogendorp, Mr. D.... en anderen wordt zij als onomstootelijk beschouwd; zij geven zich zelfs niet de moeite haar te staven, maar wijzen alleen op wat gewoonlijk geschiedt; blijven zij daardoor niet aan den schijn hangen, terwijl in het wezen der zaak de toedragt eenigzins eene andere is?

Dat is de vraag, die reeds door von Jakob ¹, maar vooral uitdrukkelijk door Rau ² toestemmend is beantwoord. Hunne bewering is namelijk deze: wanneer de grondbelasting de eenige inkomenbelasting is, die de ingezetenen te dragen hebben, is de bewering van van Hogendorp en anderen volkomen waar; de rente die men van zijn land wil maken, regelt zich naar den geusiteerden rentestandaard, met inachtneming van de omstandigheden, die bezit van land wenschelijker maken dan dat van staatsfondsen enz., als daar zijn, de grootere securiteit als geldbelegging, de politieke regten daaruit voortvloeiende, enz.

Is dus de algemeene standaard 5 pCt., dan zal die voor grondbezit b. v. tot 4 pCt. dalen, maar minder dan dit zal niemand willen maken en dus de volle kapitaals-

¹ v. Jakob, "Die Staatsfinanzwissenschaft," § 1167—74.

² "Finanzwissenschaft," § 313.

waarde der grondbelasting aftrekken van den koopprijs, dien men anders met het oog op die 4 pCt. zoude kunnen bieden.

Doch stelt men nu, dat de staat het middel heeft gevonden, om door verschillende belastingen alle inkomens te treffen, d. i. met andere woorden, de rente van elke geldbelegging iets te verminderen en dus den algemeenen rentestandaard b. v. van 5 op $4\frac{1}{2}$ pCt. te brengen, dan is het duidelijk, dat om de vorige verhouding te bewaren, ook de gewone rente van landbezit van 4 op $3\frac{1}{2}$ pCt. moet komen.

Hieruit volgt, dat zoo dikwijls de grondbelasting te gelijk met andere vermogens-belastingen wordt ingevoerd, de kapitaalswaarde van den grond geheel onveranderd blijft; het land, dat vroeger *f* 100 waard was en 4 pCt. opbragt, zal, nu de belasting de opbrengst tot $3\frac{1}{2}$ reduceert, ten gevolge van den verlaagden rentestandaard evenzeer eene koopwaarde van 100 hebben. De koper draagt dus de belasting en de last drukt in het geheel niet op den verkooper. Zij is dan eene echte inkomensbelasting. Bestaat de grondbelasting alleen, dan zal elke belasting op andere soorten van inkomen, zoodra zij ingevoerd wordt, de kapitaalswaarde van den grond verhoogen en dus ten gevolge hebben, dat aan A., den eigenaar op het oogenblik van de invoering van die andere belasting, bij eventuelen verkoop van zijn land, door B., die het van hem koopt, iets meer van de kapitaalswaarde der grondbelasting wordt vergoed; de last blijft dus niet op A. rusten, maar gaat tot B. over. Ja zelfs voor het geval dat van de andere soorten van inkomen veel meer, dan van de grondrente werd geheven, zoude daardoor de waarde van het land van A. veel meer stijgen, dan alleen met de gekapitaliseerde grondbelasting.

De meest elementaire economische begrippen geven het reeds aan de hand, dat wanneer b. v. de industriële inkomens meer worden belast dan die uit grondbezit, de kapitalen aan die minder bezwaarde wijze van belegging zullen toevloeijen, door de vermeerderde vraag de prijs zal stijgen, en zoodoende het evenwigt tusschen de rente in de verschillende vakken zich zal herstellen¹.

Consequente doorvoering der redenering dwingt ons zelfs aan te nemen, dat, al bestond er geene grondbelasting, de bezwaring van de andere bronnen van inkomen den rentestandaard bij grondbezit zoude doen dalen en zoodoende ten gunste der verkoopers, ten nadeele der kooopers zoude werken.

Wie de grondbelasting zal dragen, hangt derhalve geheel af van de vraag, welke belastingen op de andere soorten van inkomen gelijktijdig met haar in een gegeven land bestaan.

Uit de beantwoording dezer vraag blijkt dan onmiddelijk, of de billijkheid vordert dat men in een gegeven land veranderlijkheid of onveranderlijkheid der grondbelasting als regel stelle. Men versta ons wel: veranderlijkheid in de belasting naar aanleiding van veranderde opbrengst der belaste voorwerpen, maar met behoud van dezelfde verhouding, achten wij overal te verdedigen en goed te keuren. Veranderlijkheid in de verhouding echter zal zeker daar, waar de grondbelasting de eenige of althans de voornaamste belasting op het inkomen is, onbillijk zijn; de grondbelasting kan alleen daar veranderlijk in dezen zin zijn, waar zij naast andere wezenlijke inkomens-belastingen staat, die als het ware in evenwigt met haar staan; dan echter zal men ook zonder gevaar in tijden van finantiëlen nood haar kunnen verhoogen

¹ J. S. Mill, "Principles," Book II, ch. XV § 4.

zonder jegens de eigenaars eene grove onregtvaardigheid te begaan, maar ook niet anders dan in verband met die andere belastingen.

Behalve al de tot nu toe behandelde argumenten, voeren de voorstanders der onveranderlijkheid nog het historische aan, zij beweren dat de staat door opvordering der grondbelasting verkregene regten schendt. Het oordeel hierover hangt geheel van de omstandigheden af en wordt bepaald door de ontwikkeling van het instituut in ieder land.

Hoe daaromtrent voor Nederland het oordeel uit moet vallen, zal, hopen wij, in de volgende afdeeling blijken.

§ 2. *Nederland.*

Ten aanzien van de quaestie omtrent de mobiliteit der grondbelasting in Nederland hebben wij voornamelijk twee punten te behandelen:

ten eerste, wat leert ons de geschiedenis van de wijze van beschouwing, die vroeger omtrent de grondbelasting hier te lande heeft geheerscht, hoofdzakelijk zooals zij zich in de wetgeving op dat stuk heeft geopenbaard? en

ten tweede, welke leer behoort men voor Nederland aan te nemen met het oog op de plaats, die de grondbelasting in ons belastingstelsel inneemt?

De oudste vorm, waarin de grondbelasting hier te lande is voorgekomen, was de *verponding*¹, gesproken uit den *eijns* of *schot* door de schotbare lieden aan den landheer

¹ Zie daarover de "Staatkundige Academieverhandelingen" onder A. Kluit verdedigd, Dl. I en daarin:

Mr. M. van der Pot, "Verhandeling over de Belasting in Holland, bekend onder den naam van de Ordinaire Verponding."

opgebracht en uit het buitengewone *Morgengeld*, dat voor elken morgen een gelijk bedrag beliep en omstreeks het jaar 1323 is ingevoerd.

De herhaalde heffing van den 10^{den}, 50sten en 100sten penning van de waarde der onroerende goederen wordt door Mr. van der Pot als de naaste oorzaak beschouwd van de invoering van een blijvende belasting, "niet alleen van huizen, gebouwen en landerijen; maar in het gemeen van alle onroerende goederen, die haren bezitren winst of inkomsten geven."

Eigenaardig heet zij verponding, een naam afgeleid van *ponderen*, taxeren, die reeds op zich zelf te kennen geeft, dat het bedrag der belasting zich rigtte naar de waarde of de opbrengst van het belastingsobject, en niet als het oude morgengeld een fixum voor eene bepaalde uitgestrektheid was. Zij werd dan ook geheven naar den uitslag van eene taxatie, of kadastratie (die zelve ook verponding heette) en reeds voorkwam bij de schildtalen, "eene gewone en oude wijze van invordering; de verdeeling en omslag in zich bevattende van eene bepaalde somme, waarop elke stad en dorp, die niet vrij waren, gezet was en welke moest opgebracht worden, zóólang die omslag duurde en de belastingen op die wijze ingevorderd werden" ¹.

Meer dan eens werd die verponding, in den zin van taxatie, herzien en naar mate van de veranderde tijdsomstandigheden de schatting der perceelen vernieuwd. In den loop der zestiende eeuw hadden dergelijke vernieuwingen meer dan eens plaats, die dikwerf tot groote oneenigheden tusschen de Staten en de landheeren, of ook tusschen de steden onderling aanleiding gaven.

Daar eerst in 1581 de belasting, die den naam van

¹ Van der Pot, l. c. pag. 265.

verponding draagt, schijnt ingevoerd te zijn, hebben die vroegere verpondingen als basis gediend voor de heffing van andere belastingen, die wel in aard met de echte verponding overeenkwamen, maar afwisselend en onge-regeld werden geheven.

Van 1582—84 had er eene algemeene regeling der verponding plaats, die tot in 1632 gold; in dit jaar toch kwam een nieuwe kadastratie tot stand, die reeds eenige jaren te voren was bevolen, maar veel tijds had gevorderd; de commissarissen daartoe aangesteld, moesten de landen en huizen naar evenredigheid der inkomsten, d. i. der huurwaarde begrooten; bij die goederen echter, “waarvan de begrooting naar evenredigheid der waardering, die zij overal in het oog moesten houden, diende verminderd te worden, vermogten zij zulks niet te doen, maar die goederen bleven verplicht dezelfde somme als voorheen op te brengen.” In 1732 is die begrooting nogmaals hernieuwd en tegen het einde der republiek zag men de fouten der bestaande regeling zoozeer in, dat men haar telkens slechts voor vier of vijf jaren verlengde met het oog op eene aanstaande vernieuwing.

Even als in Holland bestonden ook in de overige provinciën belastingen op het grondbezit onder verschillende namen bekend.

Bij art. 210 van de Staatsregeling van 1 Mei 1798 werd bepaald, dat “de belastingen op de onroerende goederen, in de geheele Republiek, op eenen evenredigen voet, naar derzelver betrekkelijke waarde gebragt, met vernieuwing en aanvulling der oude quohieren (zouden) blijven bestaan.” Bij de wet van 14 Julij 1805 werd uitvoering aan dat voorschrift gegeven door eene belasting van den 100sten en 200ten penning op de waarde der vaste goederen te leggen; eerst onder koning Lodewijk kon echter de toepassing van die wet volgen; aan

Gogel komt daarvan de oer toe; de wet van 20 Januarij 1807 bevatte de beginselen, door hem reeds in 1799 op den voorgrond gesteld: belasting naar evenredigheid der huurwaarde en periodieke herziening der quohieren; reeds vroeger hadden wij gelegenheid deze regeling uiteen te zetten ¹.

Met de inlijving bij het keizerrijk werd ook de Fransche "Contribution foncière" hier te lande ingevoerd en in de plaats gesteld van onze nationale "Verponding;" Dit geschiedde bij het Decreet van 21 Oct. 1811, waarbij in Art. 1 bepaald werd: "Que les contributions de toute nature établies dans les départemens du Zuiderzee, des Bouches-de-la-Meuse, des Bouches-de-l'IJssel, de l'IJssel-Supérieur, de Frise, de l'Ems-Occidental et de l'Ems-Oriental seront remplacées par les contributions de l'Empire au 1er Janvier 1812."

Zij bleef ook na "de gelukkige herstelling van zaken hier te lande" bestaan en tot heden toe zijn het voornamelijk Fransche wetten die deze materie regelen.

Met een enkel woord willen wij aan de geschiedenis en de beginselen dier "contribution foncière" herinneren, die wij echter reeds grootendeels bij verschillende gelegenheden hierboven behandelden.

De vroegere belastingen op den grond in Frankrijk, *la taille, les vingtièmes, la dîme* en *les corvées* drukten te ongelijk en gingen met te veel vrijdommen, enz., gepaard, dan dat zij het "Ancien Régime" hadden kunnen overleven; reeds op 1 Dec. 1790 vaardigde de constituantte eene wet uit, waarbij eene algemeene grondbelasting voor haar in de plaats werd gesteld.

Daar men de totale opbrengst van alle landerijen niet kende, werd aanvankelijk eene ronde som bepaald, die

¹ Zie blz. 44 volg.

bij omslag zoude geheven worden, terwijl men alle bezwaren meende uit den weg te ruimen, door aan iederen eigenaar de vrijheid te laten te reclameren, zoodra de belasting meer bedroeg dan een bepaald gedeelte van de zuivere opbrengst; voor 1791 werd die verhouding op 1:6, voor 1792 op 1:5 vastgesteld.

De algemeene klagten over deze regeling deden echter weldra zien, dat voor eene dergelijke algemeene grondbelasting een goed kadaster onontbeerlijk was en tot de vervaardiging daarvan werd bij de wet van 21 Maart 1793 besloten.

De uitvoerige regeling der grondbelasting volgde echter eerst bij de wet van 3 Frimaire An VII. De heffing bij omslag werd bij die wet behouden en zoolang de juiste belastbaarheid van ieder perceel nog niet bekend was, kon men ook aan geene andere denken; en had ooit het kadaster die volkomenheid bereikt, die men er zich toen ter tijde van voorstelde, dan is het duidelijk, dat alle verschil tusschen de beide wijzen van heffing zoude zijn weggevallen; de hoofdsom zoude dan bepaald zijn naar de uitkomsten van het kadaster, in dier voege, dat zij de som was van alle aanslagen en zij had dan ieder jaar kunnen geregeld worden naar aanleiding van de veranderingen die in den loop van dat jaar hadden plaats gegrepen.

Bij die vooronderstelling ware bereikt geworden, wat Esquiron de Parieu op het oog heeft, wanneer hij zegt: ¹ "L'idéal à poursuivre.... serait le perfectionnement du cadastre à un degré suffisant pour réunir les avantages du système de quotité avec ceux du système de répartition, le choix de l'un ou de l'autre n'étant plus pour ainsi dire qu'une question de style."

¹ "Traité des Impôts," Dl. I, pag. 261.

De belasting van "le revenu net" en volstreckte mobiliteit in alle opzigten, zijn in de Fransche wet de hoofdbeginselen, die steeds op den voorgrond staan; wij verwijzen daaromtrent naar hetgeen wij hierboven over die beide beginselen hebben gezegd.

Deze regeling nu werd bij het Decreet van 21 Oct. 1811 ook in de 7 departementen, die toenmaals Nederland uitmaakten, ingevoerd; terwijl de hoofdsom, die voor 1811 op frs. 19,200,000 was vastgesteld tot frs. 15,400,000 werd verlaagd, met het doel om haar tot dezelfde verhouding tegenover de totale opbrengst terug te voeren, die voor Frankrijk aangenomen was.

Tevens werd ook de Fransche wijze van kadastreren volgens het "Recueil Méthodique des lois, décrets, réglemens, instructions et décisions sur le cadastre de France" in de plaats gesteld van de veel eenvoudiger manier onder het koninkrijk Holland gebezigd en die het vooruitzicht aanbod, dat in den loop van het jaar 1812 het geheele werk zoude voltooid zijn ¹.

Na de omwenteling behelsde een der eerste besluiten van den Souvereinen Vorst, van 23 Dec. 1813 gedateerd in art. 2: "dat de belastingen bekend onder de benaming van *contribution foncière*, of wel de grondbelasting, gedurende het jaar 1814 (zal) blijven geheven worden op den tegenwoordigen voet, volgens de wetten, reglementen en decreten, daaromtrent, vóór de gelukkige herstelling van zaken, hier te lande, in het fransche keizerrijk geëmancerd. Zullende dienvolgende, de wetgeving op dit respect, zooals die bestond op den 21 November laatstleden, verblijven in haar volle en volkomen vigueur."

Art. 3. De aanslagen der departementen.... zullen

¹ Zie van Breugel, pag. 75.

voor het jaar 1814 van dezelfde hoegrootheid zijn, als dezelve aanslagen in dezen jare 1813 reeds zijn bepaald.”

Met slechts zeer geringe wijzigingen is de grondbelasting van toen af aan, telken jare op denzelfden voet gecontinueerd, terwijl men voortging met de voltooiing van het kadaster en eene definitieve regeling van deze aangelegenheid uitstelde, totdat de uitkomsten van dat groote werk zouden bekend zijn ¹; men erkende ten volle de bestaande ongelijkheid ten opzichte zoowel van de provinciën als van de bijzondere ingezetenen, maar vleide zich met de hoop onmiddellijk na affloop der kadastratie overal denzelfden voet van belasting in te zullen kunnen voeren en zodoende alle bezwaren en moeilijkheden uit den weg te ruimen.

Om echter den overgang eenigzins gelcidelijk te maken, toen bij de eindelijke voltooiing van het kadaster in 1831 gebleken was, dat er vrij aanzienlijke veranderingen, zoowel verhoogingen als ontlastingen moesten plaats grijpen, werd bij de wet van 2 Januarij 1832 (Stbl. n°. 1) bepaald, dat van de hoofdsom slechts $\frac{1}{4}$ naar de uitkomsten van het kadaster, de overschietende $\frac{3}{4}$ volgens

¹ Bij de wet van 11 Febr. 1816 (Stbl. n ^o . 14) art. 2 werd de hoofdsom der belasting bepaald op.....	f 16,132,540.
Bij de wet van 28 Dec. 1816 (Stbl. n ^o . 69) op.....	„ 16,025,260.
Bij de wet van 12 Julij 1821 (Stbl. n ^o . 9) op.....	„ 16,028,160.
Bij de wet van 21 Dec. 1822 (Stbl. n ^o . 53) op.....	„ 16,028,160.
Bij de wet van 16 Dec. 1823 (Stbl. n ^o . 52) op.....	„ 16,064,480.
Bij de wet van 18 Dec. 1824 (Stbl. n ^o . 65) op.....	„ 16,064,040.
Bij de wet van 22 Dec. 1825 (Stbl. n ^o . 79) op.....	„ 16,073,387.
Bij de wet van 22 Dec. 1827 (Stbl. n ^o . 64) op.....	„ 16,122,208.
Bij de wet van 24 Dec. 1828 (Stbl. n ^o . 86) op.....	„ 16,133,353.
Bij de wet van 21 Dec. 1829 (Stbl. n ^o . 82) op.....	„ 16,151,701.
Bij de wet van 18 Nov. 1830 (Stbl. n ^o . 78) werd die som na den afval van België voor de provinciën van Noord-Nederland vastgesteld op de som der quota's, die zij in 1830 opgebracht hadden, dus op	f 8,434,390.

de bestaande omslagen zouden geheven worden; hetzelfde werd bij de wet van 31 Dec. 1832 (Stbl. n°. 65) ook voor 1833 bepaald.

In het volgende jaar meende men reeds verder te mogen gaan, zoodat bij de wet van 30 Dec. 1833 (Stbl. n°. 77) werd aangenomen, dat in 1834 de helft volgens de kadastrale uitkomsten zoude worden geheven.

Zoo wilde men allengs den weg tot algeheele toepassing van het kadaster bereiden; de veelvuldige klagten echter omtrent het onevenredige der schattingen gerezen, noopte de staatscommissie tot onderzoek der reclames tegen de kadastrale uitkomsten (ingesteld bij Kon. Besluit van 7 Januarij 1833, Stbl. n°. 1) aan de regering in overweging te geven; — of het niet raadzaam zoude zijn, aan de provinciën, die tot nu toe te veel hadden betaald in eens de volle ontlasting toe te kennen, aan de overige de verhooging, die zij behoorden te dragen slechts tot de reeds bestaande mate, dat is de helft op te leggen, en het daardoor ontstaande deficit op de hoofdsom der grondbelasting te korten ¹. De regering wilde eerst dat deficit dekken door het bedrag (ƒ 442,920.16) over de contingenten van alle provinciën om te slaan, nadat deze overeenkomstig het voorstel der commissie waren geregeld.

Deze voordragt werd echter door de Tweede Kamer afgestemd omdat men dit als eene onwaardige transactie beschouwde en om aan de zaak een einde te maken ging de regering er toe over de geheele toepassing van het kadaster op te geven en een ontwerp van wet in te dienen, geheel overeenkomstig den wensch der staatscommissie ingerigt.

¹ Zie "Bijblad tot de Nederlandsche Staatscourant," 1858—1859, Bijlagen, pag. 115: "Memorie van Toelichting behoorende bij het ontwerp van wet tot evenredigmaking der grondbelasting, ingediend 3 September 1858."

Dit ontwerp werd aangenomen, en zoo kwam de wet van 19 December 1834 (Stbl. N°. 34) tot stand. Hare hoofdbepaling is deze:

“De hoofdsom der grondbelasting wordt voor 1835 *en vervolgens* bepaald op een bedrag van *f* 7,983,256.84.”

Tot 1843 bleef die som geheel onveranderd en had dus juist de invoering van het kadaster het vreemde gevolg, dat gedurende negen jaren niet de geringste vermeerdering of vermindering van de grondbelasting plaats greep; eerst bij de wet van 24 April 1843 werd bepaald, dat het ontstaan of verdwijnen van belastingsobjecten op den aanslag der provinciën invloed zoude uitoefenen en werd dus aan de hoofdsom eene zekere mate van veranderlijkheid terug gegeven.

De nieuwe aanslagen zouden volgens den maatstaf van 12,13 ten honderd worden vastgesteld.

De goede gevolgen van deze wet voor de schatkist blijken ten duidlijkste uit de volgende opgave; zij behelst de hoofdsommen der grondbelasting voor de jaren 1850—1865, zooals die telken jare bij de wet op de middelen zijn geraamd; zij begint eerst met het jaar 1850, omdat het eerst bij de wet op de middelen voor dat jaar eene raming van de opbrengst der verschillende middelen is gevoegd.

Hoofdsom der grondbelasting:

1850.....	<i>f</i> 8,350,000
1851.....	” 8,365,000
1852.....	” 8,375,000
1853.....	” 8,395,000
1854.....	” 8,405,000
1855.....	” 8,420,000
1856.....	” 8,436,000
1857.....	” 8,448,000
1858.....	” 8,465,000

1859.....	f 8,500,000
1860.....	„ 8,520,000
1861.....	„ 8,550,000
1862.....	„ 8,590,000
1863.....	„ 8,610,000
1864.....	„ 8,630,000
1865.....	„ 8,660,000

De opbrengst is van *f* 7,983,256.84 voor 1843, tot *f* 8,660,000.— voor 1865 geklommen, alleen ten gevolge van het opnemen van de aanslagen van vroeger onbelaste perceelen in den aanslag der provincie, terwijl vroeger, althans van 1834—1843, die aanslagen slechts de strekking hadden om aan de overige reeds belaste perceelen eene evenredige vermindering van belasting te bezorgen.

Dat toch vermeerderde opbrengst van reeds belaste perceelen niet in rekening mag worden gebragt, blijkt ten duidelijkste uit de wet; wij deden zulks reeds hierboven, pag. 69, opmerken.

Voor die beperking is echter eene goede reden op te geven; het kadaster toch, waarop alleen zulk eene vermeerdering van belasting zoude kunnen berusten, was volgens de wet van 1834 alleen in de provinciën Zuid-Holland, Noord-Holland, Utrecht en Friesland ten volle toegepast, in Limburg was het nog in het geheel niet voltooid en slechts in enkele gemeenten ingevoerd, terwijl in de overige provinciën de grondbelasting krachtens de wet van 1834 slechts voor de helft volgens de uitkomsten van het kadaster, voor de wederhelft volgens de oude arbitraire verdeeling werd toegepast en eindelijk van alle kanten klagten werden aangeheven over de slechte uitvoering van het geheele werk; waar de grondslag waarop het geheele gebouw behoort te rusten, nog zoo onvolkomen was, kon men hoogstens in de grofste leemten voorzien, bezwaarlijk reeds de handen aan het

werk slaan om in de fijnere details verbetering aan te brengen.

Zoo wij nu die geschiedenis der grondbelasting voor ons vaderland overzien, dan springt in het oog, dat nooit in eenige wet het principe van onveranderlijkheid is opgenomen, maar daarentegen zoowel bij de verponding, als bij de wet van 20 Januarij 1807, en bij die van 3 Frimaire An VII voorop werd gesteld, dat de grondbelasting altijd, naarmate van de belastbare opbrengst zoude variëren; alleen de wet van 19 December 1834 maakt daarop schijnbaar eene uitzondering; wij zeggen schijnbaar, omdat de woorden "voor 1835 en vervolgens" waarop men zich beroepen heeft, om die beteekenis der wet te betoogen, naar onze meening alleen zijn gebezigd om een einde te maken aan het telken jare indienen eener wet tot vaststelling van de grondbelasting voor het volgende, zoo als vroeger steeds plaats had; daardoor is het tegendeel ingevoerd van het systeem gehuldigd in de bepaling van Art. 49 van de Charte Constitutionnelle voor Frankrijk van 1814—15: "L'impôt foncier n'est consenti que pour un an." De regering had slechts noode van de algeheele toepassing van het kadaster afgezien en men kan dus bezwaarlijk aannemen, dat zij in die wet, bijna "à son corps défendant" voorgedragen, het diametraal tegenovergestelde principe zoude gelegd hebben en zich zelve dus den weg om tot die invocring te komen, zoude versperd hebben.

De gelegenheid om bij veranderde omstandigheden de vruchten te plukken van het met zooveel moeite tot stand gebragte werk bleef dus wel degelijk bestaan.

Niet alleen echter was het principe van veranderlijkheid in de verschillende wetgevingen opgenomen; daaraan werd nu en dan ook uitvoering gegeven; de herziening van de Quohieren der Verponding in 1632 en 1732,

de kadastratie onder koning Lodewijk aangevangen, maar helaas! niet ten einde gebragt, de voortzetting van de werkzaamheden van het kadaster volgens de Fransche methode onmiddellijk na de herstelling van onze onafhankelijkheid en de zoo niet volkomene, dan toch partiële toepassing van de uitkomsten van dat kadaster, toen het eindelijk voltooid was, mogen als bewijzen gelden, dat nooit, noch in de wetgeving, noch in de praktijk het principe van onveranderlijkheid heeft gegolden; wel hebben voorzeker de groote moeijelijkheid en de vele kosten aan elke kadastratie verbonden, van veelvuldige herzieningen weêrhouden, zoodat in den regel de aanslagen van de perceelen gedurende reeksen van jaren bijna niet veranderd werden, eenig regt op die stabiliteit konden de eigenaars nooit voorwenden, ja wat meer zegt, de bijvoeging van opcenten heeft werkelijk de belasting, sedert hare invoering dikwijls doen variëren ¹.

Uit dit alles te zamen genomen, blijkt, onzes inziens, overtuigend, dat er bij ons nooit van eenig verkregen regt op de eens bestaande aanslagen kan gesproken worden, en dat dus uit een historisch oogpunt althans, aan de regering nooit het regt zoude kunnen ontzegd worden de grondbelasting te verhoogen.

Ten opzichte van de tweede vraag, die wij in den aan-

¹ Opgave van de opcenten, die in verschillende jaren buiten de hoofdsom geheven zijn:

1823.....	2	opcenten.
1826.....	5	"
1830.....	5	"
1832—1833....	22	"
1834.....	12	"
1835—1840....	8	"
1841—1849....	18	"
1850.....	20	"
1851—1865....	21 ⁵	"

vang van deze afdeeling stelden, kunnen wij korter zijn; ons stelsel van belastingen bestaat buiten degene, die het onderwerp van dit proefschrift uitmaakt, hoofdzakelijk uit indirecte of verbruiksbelastingen, die alle consumenten gelijkelijk treffen, en dus nooit een tegenwigt tegen de grondbelasting kunnen vormen; het personeel is eene zuivere verteringsbelasting, die zich regelt naar de uitgaven, die de belastingschuldige doet, geenszins naar de inkomsten, waarover hij te beschikken heeft en die even goed op den grondeigenaar als op den industriëel of koopman drukt; ook deze belasting zal dus op de werking der grondbelasting van geen den minsten invloed zijn.

Alleen de belasting op de patenten blijft nu nog over; deze is zonder twijfel eene belasting op het industriële inkomen, hoe onvolkomen dan ook; zij rigt zich naar de vermoedelijke grootte van dat inkomen, en zoude in een volledig systeem van belastingen op de verschillende soorten van inkomen goed passen; zoolang echter het vermogen in portefeuille niet getroffen wordt, is het boven twijfel verheven, dat ook deze belasting door hen die haar betalen, zoo al niet geheel, althans grootendeels op de consumenten wordt overgedragen; het bedrag, dat zij jaarlijks in de schatkist doet vlocijen, even drie millioen, is buitendien ook zoo gering, dat wij haar onmogelijk als tegenwigt tegen de grondbelasting kunnen beschouwen; zoolang het in effecten belegde kapitaal niet, hetzij door eene algemeene income-tax, hetzij door eene speciale belasting, zoo als men die in 1851—52 hier te lande heeft willen invoeren ¹, getroffen wordt, is dat tegenwigt niet gegeven, en kunnen wij volgens het vroeger betoogde de grondbelasting niet als eene

¹ Door de regering 25 Sept. 1851 bij de Tweede Kamer ingediend; na langdurige discussies, en daarop gevolgde afstemming van een der eerste artikelen, door de regering ingetrokken (13 Maart 1852).

belasting op het inkomen, dat uit den grond getrokken wordt, beschouwen; zoo lang zij op die wijze alleen staat, blijft zij werkelijk in zekeren zin eene grondrente, die gekapitaliseerd bij den koop in rekening is gebragt. Zeer juist oordeelden dus die leden der Tweede Kamer, wier gevoelen wij in de volgende bewoordingen vermeld vinden in het "Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs voor het Ontwerp van Wet tot Evenredigmaking der Grondbelasting (ingediend in de zitting van 1858—59);" zij zeiden: "Die belasting is of behoort te zijn een fixum; dat is, een vast bedrag voor ieder perceel, waarop, als het eenmaal geregeld is, niet meer mag worden teruggekomen. Alleen zoolang deze belasting dat karakter behoudt, laat zij zich verdedigen en is hare opneming in *ons* stelsel van belastingen niet strijdig met de beginselen der regtvaardigheid," en verder: "dat indien de grondbelasting uit het aangegeven oogpunt (dat der mobiliteit) moet worden beschouwd, deze de eenige zuivere inkomenbelasting vormt, die hier te lande bestaat. Maar dan ook wordt de onregtvaardigheid te stuitender, dat alleen de inkomsten van onroerende goederen met zoodanige inkomstenbelasting worden bezwaard."

In zooverre achten wij de meening van die leden waar te zijn, dat waar grondbelasting zoo als bij ons, buiten verband staat met andere inkomenbelastingen, fixiteit in hare verhouding tot de opbrengst voor ieder perceel onvoorwaardelijk moet gehandhaafd worden; maar wij meenen ook aan den anderen kant, en het schijnt ons onwederlegbaar, dat die fixiteit in de verhouding niet anders kan gehandhaafd worden dan door mobiliteit in de schattingen; voor elk perceel moet de belasting zich steeds rigten naar de vermeerderde of verminderde opbrengst; en men lette er wel op, dat er voor den eigenaar

eene veel grootere mate van zekerheid zal bestaan, wanneer hij weet, dat hij jaarlijks e. g. 20 pCt. van zijne pacht zal te betalen hebben, dan wanneer hij telken jare dezelfde som, doch misschien onder hemelsbreed verschillende omstandigheden zal moeten opbrengen.

Het streven dus dat meer dan eens door de regering is aan den dag gelegd om door volledige toepassing van het kadaster tot eenheid van voet te komen, in dien zin dat van elk perceel 0.1286 van zijne opbrengst zoude worden geheven, achten wij af te keuren; van het eene perceel wordt e. g. vóór de invoering van het kadaster 10 pCt. van de gemiddelde opbrengst, van het andere 20 pCt. geheven; vereffening, zoodat van beide $12\frac{83}{100}$ pCt. werd geheven, zoude voor het ééne een nadeel, voor het andere eene gunst zijn en met alle regt worden bestreden; de volmaaktheid van een kadaster zouden wij daarin willen zoeken, dat voor elk perceel de verhouding tusschen pachtwaarde en belasting op het oogenblik der kadastratie werd vastgesteld, en dat van dat oogenblik af aan door voortdurende bijhouding van de leggers zorg werd gedragen, dat alle veranderingen van pachtwaarde bekend werden, en belasting naar verhouding van die veranderingen rees of daalde; of echter in geval van vermeerdering, de voor het perceel reeds bestaande verhouding op die toeneming zoude behooren toegepast te worden, dan wel eene vooruit algemeen bepaalde, zoude nog tot strijd kunnen aanleiding geven; wij zouden er toe overhellen, het laatste aan te nemen, daar anders gelijke vermeerdering van grondrente tot ongelijke belasting aanleiding zoude geven. Bij vermindering van opbrengst zoude de verligting naar den voor het perceel bestaanden voet behooren te geschieden.

Op deze wijze zoude aan alle eischen worden voldaan: de aftrek van den koopprijs toch geschiedt niet het oog op

de bestaande grondbelasting; wordt deze nu verhoogd, zonder dat er verandering in de opbrengst plaats heeft, dan lijdt de kooper een verlies; volgens ons systeem echter blijft de grondbelasting bij eene onveranderde opbrengst dezelfde; vermindert de opbrengst, dan scheuken wij den eigenaar eene geringe verligting; vermeerdert zij, dan geven wij aan den staat ook zijn aandeel in die vermeerdere van het vermogen van den eigenaar, zoo menigmaal te weeg gebragt door omstandigheden geheel van hem onafhankelijk.

Wij achten deze oplossing de eenig billijke in een land, waar, ten gevolge van langdurigen stilstand in de kadastrale schattingen, de verhouding tusschen belasting en wezenlijke pachtwaarde, voor verschillende perceelen zoo zeer uiteenlopend kan zijn, als in het onze dikwerf het geval is; — gelijkmatige omslag naarmate van de uitkomsten van een kadaster, een wensch die menigwerf in onze Staten-Generaal is uitgesproken, zouden wij altijd eene onregtvaardigheid noemen, en zoude voor menigeen die met het oog op die grondbelasting, zoo als zij voor eenig perceel was vastgesteld, gekocht heeft, eene ware onteigening kunnen worden. Hetzelfde zoude, maar algemeen, plaats hebben, indien men den voet der belasting wilde verhoogden.

Alleen opvoering der aanslagen, in verband met de vermeerde opbrengst, doch met behoud van denzelfden voet, zoude den toets der kritiek kunnen doorstaan; maar ook zeker bij den bloei van den landbouw en de toeneming van alle pachten, door elkeen, — zelfs door de grondeigenaars, — met goedkeuring worden begroet.

Ook in verband met belastingen op de overige soorten van inkomen, zoude eene opvoering der grondbelasting niet te wraken zijn, bijaldien de staat zoo aanzienlijke hulpmiddelen noodig had.

Ja zelfs, zoo men zonder die verhooging der grondbelasting andere inkomenbelastingen wilde invoeren, dan zoude men volgens het vroeger betoogde dit gevolg in het leven roepen, dat de prijzen der landerijen aanzienlijk stegen, daar de rentestandaard ten gevolge van die nieuwe belastingen onvermijdelijk zoude dalen; wie nu zoude aan de regering het regt betwisten van die door haar in het leven geroepene vermeerdering haar deel te nemen!

Bij een dergelijk systeem blijft niettemin waar, wat wij in het vorige hoofdstuk omtrent de basis der grondbelasting hebben betoogd: zij moet evenzeer op de pachtwaarde, niet op de opbrengst rusten; schijnbaar is het onderscheid niet zoo bijzonder groot, en zoude men kunnen meenen, dat daar waar de belasting toch op den koper, voor het grootste deel althans, blijft rusten, de vraag naar de basis, volgens welke zij moet omgeslagen worden, eenigzins overbodig wordt; dit is zij echter geenszins; omslag naar de pachtwaarde wil zeggen, dat zij alleen geheven wordt van die landerijen, die pacht opbrengen, en volgens de algemeen bekende beginselen is het dan niet mogelijk, dat zij door de grondeigenaars op anderen wordt overgedragen, dan op hunne voorgangers, ook grondeigenaars; zij wordt dan toch door den stand gedragen, op wien zij gelegd is; omslag naar de opbrengst, naar "le revenu net" daarentegen strekt haar uit tot die akkers, waarvan geene pacht betaald kan worden; zij drukt dan op de winsten van den landbouwer en geeft daardoor aanleiding tot rijzing van prijzen; het is dus de maatschappij, die de belasting draagt; want men lette er wel op, dat de landen, die geene pacht kunnen betalen, ook zoo goed als geene koopwaarde hebben, en dus de belasting niet bij den koop in rekening kan gebragt worden, maar op den landbouwer blijft rusten.

Inachtneming van dit beginsel zal dus bij eene even-

tuele regeling van de grondbelasting hier te lande ook in het oog moeten gehouden worden; men zal op de regeling van Gogel moeten terugkomen.

Belangrijk zijn vooral deze beschouwingen in verband met de nog altijd hangende quaestie omtrent de regeling van de grondbelasting in de provincie Limburg; ten slotte willen wij bij die quaestie een oogenblik stilstaan; en in de eerste plaats een beknopt overzicht geven van hetgeen in die zaak is voorgevallen:

Toen in 1834 bij de wet van 14 December de hoofdsommen voor de provinciën werden vastgesteld en voor een deel althans in verband werden gebracht met de uitkomsten van het kadaster, kon in die regeling de provincie Limburg niet worden opgenomen, omdat zij zich toen onder Belgisch bestuur bevond: eerst bij de wet op de middelen voor 1842 en 1843, gedagteekend 14 October 1841, kon voor die provincie, die inmiddels onder Nederlandsch bestuur was teruggekeerd, eenige bepaling omtrent de grondbelasting, die zij zoude op te brengen hebben, gemaakt worden; daar echter de werkzaamheden van het kadaster toen aldaar nog op verre na niet afgeloopen waren, kon dit slechts op zeer arbitraire wijze geschieden; in afwachting van de voltooiing van het kadaster werd de hoofdsom op $f248,906.85$ bepaald; ook van de bepalingen van de wet van 24 April 1843 werd Limburg om dezelfde reden uitgezonderd; zoo lang niet voor ieder perceel de verhouding tusschen belasting en opbrengst bekend was, kon men ook geene gemiddelde hoogte voor nieuw ontgonnene perceelen aannemen, en liet men het liever aan de gemeentebesturen over die perceelen in de omslagen voor de gemeenten op te nemen en zoodoende de andere reeds belaste perceelen eenigzins te ontlasten.

Toen nu omstreeks het einde van 1844 de uitkomsten

van het kadaster bekend werden, bleek het al spoedig, dat die som van *f* 248,000 tot de totale belastbare opbrengst niet, zoo als in de meeste andere provinciën meer of min het geval was, in de verhouding van 12.48 tot 100, maar in die van 6.51 tot 100 stond.

Men deinsde er echter voor terug, tot eene zoo aanzienlijke verzwaring over te gaan; de herinneringen aan de voordeelen, die de vereeniging met België opgeleverd had, die in Limburg zóó levendig waren, dat men dat argument nog in 1850 in de Eerste Kamer der Staten-Generaal konde in het midden brengen; daarna de onrust, die het jaar 1848 in geheel Europa te weeg bragt en die voor onlusten ook in Limburg konde doen vreezen; dit alles te zamen weêrhiel de regering gedurende verscheidene jaren van het aanvatten van die zaak; eerst in 1850 meende zij het te kunnen wagen een ontwerp van wet in te dienen, dat nog alleen de strekking had, de bepalingen van de wet van 1843 ook op Limburg toepasselijk te maken, waardoor de voortdurende daling der verhouding in die provincie zoude tegengegaan zijn; de Tweede Kamer nam dat ontwerp met algemeene stemmen aan; de Leden der Eerste Kamer zagen er echter bezwaar in; hoofdzakelijk vreesden zij, door de aanneming van het ontwerp, het cijfer van de wet van 1841 te bestendigen, terwijl zij daarentegen krachtig op de toepassing van de kadastrale uitkomsten aandrongen en eene verdubbeling van de hoofdsom wenschten, om tot de verhouding van 12 pCt. te geraken. Niettegenstaande de Minister van Bosse betoogde, dat door de aanneming der wet in geen deele de nadere regeling van het bedrag der hoofdsom werd gepraejudiceerd, eene regeling, die de wet van 1841 zelfs scheen te eischen, werd het ontwerp op dien grond verworpen.

Eerst in 1858 werd de zaak weder opgevat en diende

de regering een ontwerp van breedere strekking in; volgens hetzelfde werd de wet van 1834 geabrogeerd, en in plaats daarvan de bepaling gesteld, dat voortaan door het geheele rijk de belasting naar den maatstaf van 0.1286 zoude geheven worden, — ook in het hertogdom Limburg; om voor die provincie den overgang echter eenigzins geleidelijker te maken, luidde art. 2:

“In het hertogdom Limburg wordt die maatstaf eerst in 1862 gevolgd.

De maatstaf voor de heffing der grondbelasting wordt aldaar bepaald:

	voor 1859	op	0.08
	“ 1860	“	0.09½
	“ 1861	“	0.11

der belastbare opbrengst.”

In de Memorie van Toelichting wees de regering nogmaals op alles wat ten aanzien van de invoering van het kadaster was voorgevallen, en betoogde inzonderheid de onbillijkheid, die er in gelegen was, dat de eene provincie slechts in de verhouding van 0.06, de andere in die van 0.12 van de opbrengst, de grondbelasting droegen; in het Voorloopig Verslag werden wel vele bedenkingen tegen deze voordragt in het midden gebragt, maar zij betroffen hoofdzakelijk ondergeschikte punten; inzonderheid beweerde men even als de Heer Beerenbroek dit reeds in de Eerste Kamer in hare zitting van 20 December 1850 had gedaan, dat Limburg slechts schijnbaar minder betaalde, omdat de schattingen waarop de aanslagen berustten, aldaar veel hooger waren dan in de andere provinciën, omdat zij waren opgemaakt met het oog op veel hogere huurprijzen, dan voor de noordelijke provinciën waren ten grondslag genomen; in de woorden van het Voorloopig Verslag:

“Zoo dus Limburg schijnbaar oncindig minder betaalt,

is dit niet toe te schrijven aan mindere belasting der afzonderlijke perceelen, maar daaraan, dat de reden van belastbare opbrengst tot belasting betrekkelijk in Limburg op een te hoog, in de noordelijke provinciën op een te laag cijfer rust, en zou gelijkmaking hier niets anders zijn dan overbelasting." De reden van deze ongelijkheid zoude gelegen zijn geweest in de overhaasting, waarmede in 1843 het kadaster was opgemaakt; ook deze bewering vinden wij reeds in de rede van den Heer Beerenbroek: "De Minister van Financiën zal toch wel weten (ofschoon in der tijd niet tot het Departement behoorende) met welke overhaasting de revisie van het kadaster, ik meen in 1843, in Limburg heeft plaats gehad, en de neiging die bij de ambtenaren bestond om de huurwaarde te verhoogen.

De aanmerkingen der kantonnale vergaderingen vonden bij het bestuur weinig of geenen ingang. De administratie vroeg verbazend veel, de vergaderingen daartegen minder, en het gevolg was, dat de huurwaarde een weinig, soms niets werd verminderd; de afgevaardigden der betrokkene gemeenten werden doorgaans in het ongelijk gesteld, en de uitslag is dien ten gevolge geweest, dat de huurwaarde der onroerende goederen in vele gemeenten hooger staat dan de onzuivere opbrengst der goederen bedraagt." ¹

Voor het overige schijnt de neiging in de Tweede Kamer tot aanneming van dit of een dergelijk ontwerp vrij groot geweest te zijn; doch hoe dit ook zij, van de zaak zelve kwam niets; ten gevolge van de politieke omstandigheden in het voorjaar van 1859 en den opkomenden wensch tot uitbreiding van het spoorwegnet meende de regering er niet toe te kunnen overgaan eenigzins ingrij-

¹ Bijblad 1850—1851, I, pag. 50.

pende veranderingen in het belastingstelsel daar te stellen, en daar deze wet in verband stond met andere voorstellen, waaronder dat tot afschaffing van den accijns op de turf en de steenkolen, werd zij met die andere van het ontwerp van wet op het regt van successie en overgang, waarmede zij gezamenlijk waren ingediend, losgemaakt en ingetrokken ¹.

Nog eens deed de regering eene poging om aan den abnormalen toestand van Limburg een einde te maken en diende daartoe in de zitting der Tweede Kamer van 10 November 1862 een voorstel in.

Dit voorstel had de strekking om met geleidelijken overgang ook voor Limburg tot de regeling van de wet van 1834 te komen, dat is, de grondbelasting te heffen voor de helft naar den ouden voet, voor de helft naar de uitkomsten van het kadaster volgens den maatstaf van 0.12797.

Doch ook dit ontwerp werd niet tot wet verheven; het Register op het Bijblad zegt zeer lakoniek: "Het voorloopig onderzoek in de afdeelingen heeft niet plaats gehad."

De vraag is nu, zoude eene dergelijke perequatie billijk zijn, ja dan neen?

Wij meenen op die vraag ontkennend te moeten antwoorden; evenmin als wij het hebben kunnen goedkeuren, de belasting van een enkel eigenaar, die in verhouding minder dan een ander betaalde, tot eene algemeen aangenomene verhouding terug te brengen, evenmin kunnen wij die handelwijze voor eene vereeniging van eigenaars billijken; in principe moge de veranderlijkheid bestaan, in de praktijk is zij zeker nooit in eenigzins aan-

¹ Zie de Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs voor het Ontwerp van Wet op het regt van Successie en Overgang. Bijblad 1858—1859. Bijlagen, p. 827.

zienlijke mate in toepassing gebragt; de zoo gewraakte verhouding bestaat in Limburg nu reeds zoo geruimen tijd, dat zij zeker van grooten invloed op de koopcontracten geweest is, al hing ook de regeling dier aangelegenheid sints lang de grondeigenaren boven het hoofd; de verdubbeling der aanslagen kan wel niet anders, dan eene soort van onteigening zijn, daar het toch vaststaat dat de grondbelasting bij de tegenwoordige inrigting in hooge mate het karakter eener altijddurende rente heeft aangenomen.

Over het algemeen is men ten aanzien der grondbelasting nog te veel aan de verdeeling in provinciën blijven hechten, en heeft men er niet genoeg op gelet, dat zij, om eenigzins redelijk te zijn, zoo niet in den vorm, althans inderdaad bij quotisatie moet geheven worden, en dat het er dus niet op aankomt, in welke verhouding elke provincie, maar ieder grondeigenaar betaalt, en daar nu de grondbezitters in Limburg met die in de andere provinciën gelijk staan, en evenmin als zij, bij gelijk blijvende opbrengst, den druk der grondbelasting gevoelen, zoo zoude het onzes inziens onbillijk zijn, bij algemeenen maatregel hunne aanslagen minstens te verdubbelen.

Wij willen nog niet eens wijzen op de bezwaren waarmede waarschijnlijk de invoering van eene diergelijke wet zoude gepaard gaan; men denke slechts aan den tegenstand in de noordelijke provinciën tegen eene veel geringere verhooging, die de wet van 1834 ten gevolge had.

De uitbreiding van de wet van 24 April 1843 tot Limburg, achten wij echter hoogst wenschelijk, en het zoude te bejammeren zijn, indien dit middel om de nog altijd voortgaande vermindering van den voet der belasting in die provincie tegen te houden, niet spoedig werd aangegrepen.

Voor het overige meenen wij, dat alleen een kadaster, dat de bestaande verhoudingen opnam, doch steeds werd bijgehouden en dus de vermeerdering van opbrengst konde aanwijzen, in Limburg, even als voor geheel Nederland alle moeilijkheden zoude kunnen oplossen.

Een dergelijk kadaster zoude voor ons land een ware zegen zijn; zonder iemand in zijne belangen te kwetsen, zoude het de mildst vloeiende bron van inkomsten voor de schatkist openen, en het eenigste middel zijn om de gestadig tocnemende waarde der landerijen niet alleen ten bate der grondeigenaars te doen strekken. — In hoeverre de vervaardiging van een dergelijk kadaster aan moeilijkheden zoude onderhevig zijn, willen wij hier niet beslissen; maar wij meenen toch, dat die niet onoverkomelijk zouden zijn; altijd is het doel van een kadaster geweest, de opbrengst van ieder perceel te leeren kennen en van die opbrengst dan volgens eenen vasten maatstaf de belasting te heffen; het zoude er nu alleen op aankomen, op een gegeven tijdstip de opbrengst en de bestaande grondbelasting van ieder perceel op te nemen en van dat tijdstip af aan alle vermeerderingen en verminderingen in de opbrengst in aanmerking te nemen en daarnaar ook de belasting te doen variëren; de kosten van die bijhouding der leggers zouden door de vermeerdering der belasting zeker gedekt worden; het bestaande kadaster is door het lange tijdsverloop, gedurende hetwelk het niet herzien is, nu voor zooveel de schattingen aangaat toch onbruikbaar geworden; wilde men het nu herzien en de oude methode volgen, dan zouden in eens alle aanslagen aanzienlijk, maar ook ongelijk verhoogd moeten worden en eene algemeene en geregtvaardigde ontsteltenis teweeg gebragt worden; volgens onze meening zoude men, als het ware, op nieuw moeten beginnen, den toestand van het oogenblik opnemen

en van dien grondslag uitgaande, alle veranderingen volgen.

En mogt men als bezwaar aanvoeren, dat dit slechts door middel van periodieke herzieningen der kohieren zoude kunnen geschieden en dus van tijd tot tijd vrij scherpe overgangen zouden voorkomen, dan antwoorden wij, dat de waarborg tegen alle schokken juist in de periodiciteit dier herzieningen gelegen zoude zijn; een ieder zoude vooruit weten, wanneer zij zouden plaats vinden en bij verkoop van land tusschen twee herzieningen zoude bij de vaststelling van den prijs wel degelijk de waarschijnlijke verhooging of verlaging van den aanslag voor het perceel in aanmerking worden genomen, zoodat niemand later over te zware belasting zoude kunnen klagen.

HOOFDSTUK III.

DE VERHOUDING DER GRONDBELASTING TOT DE MEERDERE OPBRENGST VAN KUNSTMATIG VERBETERD LAND.

Tot dusverre strekte onze redenering er toe om te betoogen, dat de grondbelasting zooveel mogelijk alle variaties in de opbrengst van den bodem moest volgen, opdat de staat zonder eenige onbillijkheid jegens de eigenaars de meest mogelijke inkomsten uit dit middel zoude kunnen trekken; en men zoude meenen, dat eene dergelijke vermeerdering van grondbelasting, alleen steunende op vermeerderde kracht om haar te dragen, bij ieder een goedkeuring zoude vinden; maar juist op dit terrein vinden wij de hevigste tegenstanders van alle opvoering; zij beweren, dat voor het grootste deel alle vermeerdering van opbrengst aan menschelijke vlijt te danken is, en dat men door die vermeerdering te belasten de ontwikkeling van den landbouw tegengaat en dus middellijk de daling van de prijzen der producten tegenhoudt; geen wonder, dat vooral de Engelschen, die de magt van den mensch tegenover de natuur in dit opzigt zoo dagelijks zien toenemen, het sterkst dit bezwaar hebben geurgeerd: men leze b. v. McCulloch ¹.

¹ "Taxation and Funding," pag. 45.

“In a practical point of view taxes on the rent of land are extremely objectionable. We have seen that it is quite impossible to separate rent into its elements, or to say how much is paid for the soil and how much for improvements. In cases of this sort, no two agriculturists ever arrive, unless by accident, at the same conclusion; and the best judges affirm that the distinction may be looked upon as impracticable. When therefore, a tax is laid on rent it is necessarily proportioned to its gross amount, or to the total sum paid to the landlords, without regard to the sources whence it is derived. Inasmuch, too, as it is the interest of all parties to conceal its amount, it is no easy matter to ascertain this gross rental.

But without dwelling on this circumstance, it is easy to see that a tax on rent is one of the least expedient that can be suggested. The return for outlays on the soil being included in rent, a tax on it is in fact, a tax on improvements, which it either discourages or, it may be, wholly prevents.

Hence its paralyzing influence over the most important branch of national industry. Instead of being carried from other employments to agriculture, capital is then carried from agriculture to them. Landlords and occupiers rather wish to have their farms look ill, than to have them look well, and it may be said of farms as well as of individuals:

Pauper videri vult Cinna, et est pauper.

a tax of this sort discourages those virtues and that liberal expenditure on the land which all wise governments endeavour to promote.

We doubt indeed whether it be possible to name an impost more at variance with sound principle, or more adverse to substantial improvement.

In de eerste plaats doen wij opmerken, dat verreweg de aanzienlijkste rijzing van de grondrente haren oorsprong te danken heeft niet aan de toenemende *hoeveelheid* producten van den grond, maar aan de rijzing van den *prijs* dier producten, die voortvloeit uit geheel andere oorzaken, als daar zijn: de vermeerdering der bevolking, de vergemakkelijking van den uitvoer, enz. enz.

Dit neemt echter niet weg, dat ook dikwijls de grondrente door eene vermeerdering van de werkelijke opbrengst rijst, die door aangewend kapitaal is te weeg gebracht en dus eigenlijk kapitaalrente en ondernemerwinst is. — Hier staat dus naast het voordeel van den eigenaar ook het voordeel van de maatschappij in zoverre, dat vermeerdering van productie op den duur ook vermindering van prijzen moet ten gevolge hebben.

De gevallen zijn dus niet geheel gelijk; terwijl in het eerste alleen de rente in geld stijgt, vermeerdert in het andere ook de werkelijke productie; de hevige uitvallen van een McCulloch b. v. tegen de grondbelasting vinden hare verklaring daarin, dat hij dit onderscheid niet in het oog houdt en wat voor het tweede geval waar is, ook uitbreidt tot het eerste.

In hoeverre zijn nu die uitvallen ten aanzien ook van het tweede geval gerechtvaardigd?

Alleen dan zoude de belasting het aanwenden van kapitaal en arbeid op den grond in den vorm van verbeteringen kunnen tegenhouden, wanneer zij inbreuk maakte op den interest en de ondernemerwinst waarop degene, die de verbeteringen daarstelt, kan aanspraak maken; laat zij die onaangeroerd, dan zal niemand er van afschrikt worden, op die wijze van zijn kapitaal gebruik te maken.

Over het algemeen is de uitslag van verbeteringen zoo onzeker, dat men die slechts zal ondernemen, zoo

er vrij groote zekerheid bestaat, dat zij aanzienlijke winsten zullen opleveren; slaagt de zaak, dan zal een evenredig deel van die winst als belasting opgebracht niet van grooten invloed op den uitslag kunnen zijn en althans bij het vooruitzicht van die groote winsten niemand daardoor wêrhouden worden de zaak te ondernemen; slaagt zij niet, dan kan er ook geen sprake zijn van verhooging van den aanslag.

Verkrijgt een grondeigenaar werkelijk aanzienlijke winsten, dan zal niemand er eene groote hardheid in zien, dat hij gedwongen worde ten behoeve van den staat een gering deel van die winsten af te staan.

De vrees van McCulloch c. s. schijnt ons dus niet gerechtvaardigd toe; maar het is toch niet te ontkennen, dat men ook in dit opzicht te letten heeft op de betekenis der grondbelasting in elk land. Dáár waar zij eene belasting op het inkomen is, zal men met volle regt ook het door verbeteringen vermeerderd inkomen kunnen belasten, want daar zijn ook de andere wijzen om kapitaal rentegevend aan te wenden bezwaard en zal dus van de winsten van elke onderneming een deel in de staatskas vloeijen.

Waar daarentegen de grondbelasting eene vaste rente is geworden, zooals bij ons, verandert de zaak van aanzien; bij den koop van het land kan de reeds bestaande belasting op den verkooper teruggeworpen worden; met de belasting, die daarna op den nijveren eigenaar gelegd wordt, kan dit in het geheel niet plaats vinden; zij blijft op hem drukken, en wordt hem bij eventuëlen verkoop wel degelijk in rekening gebragt; waar dus de grondbelasting niet op het inkomen drukt is de belasting van de uitkomst van verbeteringen eigenlijk eene anomalie in het belastingstelsel, daar zij dan eene bepaalde industrie-belasting wordt.

Maar hetzelfde geldt ook van schepping van grond door kapitaal, zooals b. v. bij inpolderingen, ontginningen, enz.; ook dan is de belasting van de opbrengst van dergelijke gronden geheven, wezenlijk eene belasting op de nijverheid; op dezelfde gronden zoude men dus bepalingen als die van de wet van 24 April 1843 kunnen veroordeelen. Het eenige middel om dien druk eenigzins te verligten en toch de belangen van den staat niet geheel te verwaarloozen is het verleenen van langdurige vrijdommen, een middel, dat bijna in alle landen in zwang is en ook ons voorkomt vrij voldoende te zijn; daar men in het algemeen wel mag aannemen, dat zoo de zaak slaagt, na verloop van eenige jaren de winsten zoo aanzienlijk zullen zijn, dat daaruit de belasting zeer gemakkelijk kan betaald worden, terwijl men eindelijk nog als laatste argument kan aanvocren, dat een ieder, die eene zaak van dien aard begint, vooruit weet, dat hij na een bepaald aantal jaren de belasting zal te betalen hebben en dus ook dit element in zijne rekening zal opnemen, en het is onzes inziens wel niet aan te nemen, dat ooit eene regering deze belasting zoo hoog zoude opdrijven, dat het vooruitzicht daarvan voldoende zoude zijn om iemand van het aanvatten van eene dergelijke onderneming af te houden. Het element "grondbelasting" zal op zijne rekening wel altijd eenen zeer geringen invloed uitoefenen.

Ook voor die vermeerdering van inkomen, die voortvloeit uit de verbetering van reeds vroeger productieven bodem door middel van kapitaal en arbeid, geldt hetzelfde: een verstandig ingerigt systeem van vrijdommen zal ook daar alle zwaarigheden uit den weg ruimen, en de regten van de belastingschuldigen even goed waarborgen als die van de schatkist.

STELLINGEN.

I.

Minime adversatur l. 7. § 2. D. de Public. Act. (6. 2.)
legi 2. § 16. D. pro emtore (41. 4.).

II.

Impensa funeris iure Romano non praeferebatur creditoris pignoratitii iuri, neque id docet l. 14. § 1. D. de Relig. (11. 7.)

III.

De curator over eenen krankzinnige is bevoegd tot het instellen eener actie tot het ontkennen der wettigheid van het kind uit de vrouw van zijnen curandus geboren.

IV.

De voorregten aan Godshuizen in vroeger tijd bij octrooijen verleend op de goederen door gealimenterden nagelaten, zijn afgeschafft bij het "Besluit, vaststellende de Pointen, welke bij de dadelijke invoering van het

Wetboek Napoleon zullen worden nagekomen." d.d. 24 Februarij 1809. art. 3.

De bepaling van art. 54 Armenwet was dus onnoodig.

V.

De aandeelhouders in eene naamlooze Vennootschap zijn niet bevoegd, om, in strijd met de bepalingen der acte, bij meerderheid van stemmen het besluit te nemen, dat over een deel van het maatschappelijk kapitaal de 10 pCt., bedoeld in art. 51 W. v. K., óf in het geheel niet, óf eerst later dan op den termijn in de acte aangewezen, behoeven gestort te worden.

Indien er onduidelijkheid daaromtrent mogt bestaan in de voorwaarden, waaronder zij hebben ingeschreven, óf in de bewoordingen der acte, is de uitlegging daarvan op de algemeene vergadering van aandeelhouders bij meerderheid van stemmen aangenomen, voor de minderheid niet verbindende.

VI.

Het is wenschelijk, dat in onze handelswetgeving het systeem van fournissement in arbeid in de leer der naamlooze vennootschappen worde opgenomen.

VII.

Het endossement op eenen wisselbrief na den vervalldag gesteld heeft hoegenaamd geene kracht.

VIII.

Wanneer op den dag der faillietverklaring wederzijds eene niet-opeisbare vordering en eene niet-opeisbare

schuld bestaat, dan kan tusschen die beide geene compensatie plaats hebben.

IX.

De vreemdeling, die als schuldeischer een verzoek tot faillietverklaring indient, behoeft in geval van verzet geene cautio iudicatum solvi te stellen. Art. 152 B. R. is hier niet van toepassing.

X.

Art. 414 en 415 C. P. zijn af te keuren.

XI.

Het O. M. is niet bevoegd eene vervolging wegens bankbreuk in te stellen, anders dan na voorafgegane faillietverklaring.

XII.

De inrigting van het kiesstelsel door Thomas Hare voorgesteld is te verkiezen boven het systeem van indeeling in kiesdistricten.

XIII.

Het staatstoezicht op naamlooze vennootschappen behoort vervangen te worden door het stelsel van openbaarheid.

XIV.

De bepalingen vervat in de "Wet houdende bepalingen omtrent het gebruik der spoorwegen" d. d. 21 Augustus 1859 (Stbl. n°. 98) art. 23, al. 1 en 2, werken ten nadeele van het publiek.

XV.

De grondbelasting is eene inkomenbelasting of eene rente op den grond gevestigd, al naar mate van den aard der overige belastingen, die in een land bestaan.

XVI.

De grondbelasting behoort geëvenredigd te zijn aan de pachtwaarde, niet aan "le revenu net," zooals het omschreven wordt in art. 3 van de wet van 3 Frimaire An VII.

XVII.

Verhooging der grondbelasting in Limburg zoude eene onbillijkheid jegens de grondeigenaars in die provincie zijn.